

Raamatukogu

- * Kuidas säilitada digiinfot
- * WiFi Tartu Ülikooli Raamatukogus
- * Metsiku, Kõrveküla ja Jõgeva raamatukogu lood
- * Lastekirjandus ja laste lugemus

3 / 2003

RK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

3/2003

Toimetuse kolleegium:

MALLE ERMEL
MALL KAEVATS
GERDA KOIDLA
AIRA LEPIK
REET OLEVSOO
ILME SEPP
TIIU VALM
ANNE VALMAS

Tegevtoimetaja / *Editor* ENE RIET
Toimetaja MAIRE LIIVAMETS
Toimetaja ELLEN ARNOVER
Makett: KERSTI TORMIS

Kaaneafotod: esikaanel Jõgeva Linna-
raamatukogu; tagakaanel Härma
raamatukogu Kõrvekülas, foto: Teet
Malsroos.

Address / Address:

15189 Tallinn
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu
«Raamatukogu» toimetus
tel. (372) 630 7128
faks (372) 631 1410
elektronpost: ajakiri@nlib.ee
enerk@nlib.ee

koduleht:

<http://www.nlib.ee/anded/rk/indexrk.html>
<http://www.nlib.ee/anded/rk/iindexrk.html>

ISSN 0235 - 0351

Ilmub 6 korda aastas
Kultuuriministeeriumi toetusel

Tere, hea kolleeg!

Raamatukoguhoidjad olevat kole pedandid ja suhtuvad oma töösse ülimalt täpsuse ja põhjalikkusega. On see müüt või tõsielus vettpidav arvamus?

Viimasel ajal küll tundub mulle, ja seda eriti suhetes kolleegidega, et me päev-päevalt kaugeneme tööelus nii väga vajalikust punktuaalsusest.

Igapäev on oma tööde ajakava. Ja häda sellele, kelle töö vajab enne lõplikku vormistamist ametikaaslaste kirjalikke ettepanekuid, täiendusi, kommentaari, arvamust. Kui palute selle mingiks kuupäevaks, võite olla kindel, et heal juhul hilinetakse päev või paar, halvemal juhul venib tähtaeg nagu kummi. Ja seda isegi raamatukogunduse arengule tähtsate dokumentide – juhendite, standardite, koostöökokkulepete vms., samuti artiklikogumike ja erialakonverentside materjalide ettevalmistamisel.

RK toimetuskorraldus on lootusetult hädas viimasel minutil saabuvate tekstidega. Hea, kui viivitusest ette hoiatatakse. Tavaliselt saabub lahkelt nõusoleku andnud ja toimetajaga varakult kokku leppinud autorilt artikkel lihtsalt hiljem, sageli pärast mitut meeldetuletust. On juhtunud sedagi, et patune autor vastab pärimisele naiivselt: arvasin, et kui tähtaeg on möödas, siis te enam ei ootagi... Ometi oleme ju meiega ajakirjanumbri varem temaatiliselt kavandanud ning peame hakkama puuduvat millegi muuga asendama.

Möödunud aasta teise "Raamatukogu" vahel ilmus ankeet "Meie lugeja". Sellest on möödunud juba rohkem kui aasta ja meilt küsitakse, miks ei ole veel kokkuvõtet tehtud. Vaatamata ankeedi tagastamistähtaja mitmekordsele pikendamisele ja vastajatele jagatud auhindadele ei ole toimetusse seni saanud nii palju täidetud ankeete, et võiksim hakata tegema usaldatavat kokkuvõtet.

Miks jätab oma erialajakirja käekäik raamatukogutöötaja ükskõikseks? Kas ta ei usu, et tema arvamus suudab selle kokkupanekut mõjutada? Toetav suhtumine annaks tegijaile eneseusku, kriitilisi ettepanekuid analüüsiksime – keegi ei satu arvamusavaldamise pärast põlu alla. Praegu kogeme lihtsalt ükskõiksust. Kas on tegu koostöövalmiduse puudumise või koguni sellega, et me väärtustame vähe raamatukogundust tervikuna? Kui töökoormus endal ei võimalda, ehk tasub siis ülesanne kolleegile delegeerida.

Rohkem kollegiaalsust ja austust üksteise töö vastu soovides

Ene Riet

SISUKORD

■ AVAVEERG	
Raamatukoguhoidjate ühingust	
■ RAHVUSLIK INFOPOLIITIKA	
Aeg ja bait	
Infospetsialistid teadmistepõhises ühiskonnas	
■ TEADUSRAAMATUKOGU	
Traadita internet Tartu Ülikooli Raamatukogus	
Eesti Akadeemiline Raamatukogu	
Pedagoogikaülikooli alluvusse	
■ RAHVARAAMATUKOGU	
Jõgeva Linnaraamatukogu vaatas ajas tagasi	
Sajand laenuraamatuga Kõrveküla koolis	
■ JUTUTUBA	
Raamatukogu vaimsust tuleb hoida nagu silmatera:	
vestlus Ivi Eenmaaga	
■ RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS	
■ ARENDUSTEGEVUS	
Rahvusvahelised kirjereeglid eesti keeles	
Uus elektrooniline käsiraamat	
■ KÜSI JULGESTI!	
Erialaajakirja "Raamatukogu" tähendusest mõtisklevad	
Aira Lepik, Urve Pals ja Anne Rande	27
■ RAAMATULUGU	
Metsiku küla lugu	
■ EESTI MÖTTELUGU	
Teekond tõlkija käekõrval	
■ ARVUSTUS	
Ivanovi puudutus	
Ühest uuest bibliograafiast	
■ KREUTZWALD 200	
F. R. Kreutzwaldi käsikirjad EKLA-s	
■ EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING	
Kooliraamatukogude teabepäevast	
■ SÕNUMID	
Projekti "Lugemine lubatud" lõpetamine	
Lastekirjanduse ümarlaud	
Ilona Martson sai Muhvi auhinna	
Elu on täis muinasjutte	
■ SUMMARY	43
	Toomas Liivamägi 4
	Priit Pirsko 5
	Elviine Uverskaja 8
	Kalju Kill Kask 11
	Anne Valmas 12
	Sirje Narits 13
	Tiina Kohver 15
	Maire Liivamets 18
	21
	Janne Andresoo 25
	Krista Talvi 26
	27
	Helle Remmelt 28
	Anu Saluäär 31
	Maimu Berg 33
	Külli Kaunissaar 34
	Kristi Metste 37
	Vaike Mändmaa 38
	Anu Kehman 40
	40
	Leida Olszak 41
	41
	43

RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHINGUST

TOOMAS LIIVAMÄGI

Tartu Ülikooli Raamatukogu direktor, ERÜ liige 1996. aastast

Kui RK toimetus palus, et ma kirjutaksin pisut Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingust, et mis on hea ja mis võiks parem olla, siis vastasin kiiresti ja pisut kergekäeliselt, et kirjutan muidugi. Mõtteid vastavas suunas korrastades muutus asi mõnevõrra keerulisemaks.

Millest koosneb eesti raamatukogundus? Raamatukoguhoidjatest, paljudest raamatukogudest, mõnest ametnikust ministeeriumis, raamatukogunduse õpetamisest Tallinnas ja Viljandis, ajakirjast "Raamatukogu", kindlasti veel millestki. Vahest sobiks siia ritta eraldi ka Eesti Rahvusraamatukogu, aga kindlasti tuleb eraldi nimetada Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu. Ühingu kui mõrdina siduvat ainet, mis eesti raamatukogunduse hoonet suuresti koos ja püsti peaks hoidma.

Mida peaks tegema, et see hoone oleks võimalikult moodne, tugev ja esinduslik? Põhikirja järgi on ühingu tegevuse eesmärk raamatukogunduse arendamine, raamatukoguhoidjate kutsehariduse edendamine ning kutsehuvide kaitsmine. Ühingu liikmeks võivad olla nii raamatukogu ja infotöötajaid kui kõik raamatukogundusest huvitatud isikud. Pärast viimast põhikirjaparandust ka raamatukogud kui institutsioonid, aga see pole nii tähtis. Niimoodi peaks ühingu koondama kogu raamatukogundusliku ja raamatukogundusele mõtlema kogukonna ning olema vastavate väärtuste ja identiteedi kandja.

See viimane on tegelikult väga oluline, sest suurem hulk raamatukogusid on mõne teise organisatsiooni, näiteks õppeasutuse osad. Ning loomulikult on raamatukogu seda parem, mida rohkem ta suudab toeks olla näiteks kooli või ülikooli õppeprotsessile ning täita paljusid praktilisi, aga sageli alatähtsustatud ülesandeid. Olen kaugel sellest, et raamatukogusid millelegi vastandada, aga kusagilt peaks ju raamatukoguhoidja saama ka oma igapäevasele usule kinnitust.

Raamatukogusid on väga erinevaid ja ühise nimetaja leidmine neile on tõepoolest keeruline. Suur raamatukogu on pigem kombinaat või kaubamaja ning vastavalt ka ametid suhteliselt spetsialiseeritud. Selles mõttes on väikese raamatukogu töötaja nagu rohkem raamatukoguhoidja. Tema võtab kogu raamatukogunduse asja iga päev otsast peale läbi. Ja see raamatukoguhoidja igapäevane asi koosneb üha rohkematest komponentidest – infotehnoloogiast ja teeninduspsühholoogiast ja autori- ning le-

pinguõigusest jms. Suures raamatukogus rohkemal ja väiksemal vähemal määral.

Mida on ühingu kõigile raamatukoguhoidjatele pakkuda? Palju. Ühingu struktuuri ja viimaste aastate tegevusaruandeid vaadates on tegevus väga ulatuslik. Tõenäoliselt liigagi. Kui ühingu taasasutamisel viisteist aastat tagasi oli vaja palju vahepealsetel aastatel tegemata töid ühiskondlikus korras ära teha, siis nüüd võiks tegevused ja struktuuri kriitiliselt üle vaadata.

Igasugune arendustegevus on praegu saanud vähemalt suuremate raamatukogude igapäevase töö lahutamatuks osaks. Sellest lähtudes võiks näiteks ERÜ bibliograafiatöimkond või liigitamise ja märksõnastamise toimkond rahulikult käia koos Rahvusraamatukogu juures ning rahvaraamatukogude automatiseerimise toimkond või komplekteerimise töörühm näiteks Kultuuriministeeriumi juures. Viimased oleksid siis rahale ka lähemal.

Igapäevane raamatukogundus sünnib raamatukogudes ja raamatukogude juhid püüavad nappide vahenditega üha suuremat ja paremat tulemust saavutada. Kutseühingu asi on seejuures vaadata, et raamatukogundusele *pro* kutsele liiga ei tehtaks ja ametühingu asi on vaadata, et töötajatele liiga ei tehtaks. Loomulikult saavad kaks viimati nimetatud organisatsiooni teha koostööd, aga ametühingu ülesannetega tegelemine killustab kutseühingu ressursi veelgi ja muudab ERÜ seisukohad ebamääraseks mõneski olulises erialases, raamatukogunduslikus küsimuses. Mis ei tähenda, et ulatuslik raamatukoguhoidjate palga- ja töötingimuste uuring ei võiks olla üks ühingu järgmise aasta prioriteetidest.

Suurem kontsentreerumine väiksemale arvule põhieesmärkidele, parem Eesti-sisene ülesannete jaotus aitaks kindlasti tugevdada nii Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kui tema läbi paljude raamatukoguhoidjate identiteeti. Ka ühingu ülesehitus võiks koosneda pigem teatud arvust kindlatest projektidest ja mõnest *ad hoc* töörühmast, mitte suurest hulgast pidevatest toimkondadest.

Ning siis võiks veel ühingu kohal lehvida visionäärlike mõtete aura, mis eriti väljastpoolt raamatukogunduse kogukonda ilus vaadata oleks, aga mis kõlbaks ka näiteks selleks, et lahti seletada, kus kohal Peeter Marvetit tuleb tõsiselt võtta, kui ta viimases RK-s infopoliitika foorumit *pro* raamatukogundust kommenteerib ja kus ta asjatundmatult või populistlikult läheneb.

AEG JA BAIT

PRIIT PIRSKO

riigiarhivaar, Rahvusarhiiv

*Väga paljude peas
valitseb arusaam,
et paber on "halb"
ja fail on "hea".*

Minu artikli eesmärk on vaagida infoühiskonna strateegilisi valikuid arhiivinduslikust vaatenurgast. Alljärgnevalt proovin selgitada, mida peab ilmingimata arvestama, kui soovitakse pikaajaliselt säilitada digitaalset informatsiooni.

Keskendun eelkõige avalikele digitaaldokumentidele ja/või -arhivaalidele, st. teabele, mis on loodud või saadud avaliku sektori asjaajamise tulemusena. /1/ Teisisõnu, räägin sellest, mis juhtub või võib juhtuda baidiga ajas.

Pole mingit kahtlust, et meie õnn (või õnnetus) on elada üleminekuajastul. Ajastul, mil senituntud teabekandjate kõrvale on astumas digitaalne. Mõned arvavad, et see üleminek on inimühiskonnas unikaalne. Minu esimene märkus on, et tegelikult see ei ole nii. Pöördelisi murranguid infovahetuse vormis on toimunud varemgi. Kõige viimane neist algas umbes paar-kolm tuhat aastat tagasi – see on aeg, mil suulise infoedastuse kõrvale (ja mitte asemele!) asus järk-järgult, aastasade jooksul, kirjutamine.

See eelmine murranguaeg, mil suuline kultuur elas edasi ja segunes kirjalikuga, kestis ainuüksi Euroopas ligi 1000 aastat. Loomanahk ja tint said siis infoalletamise uusimateks leiutisteks. Kirjaoskus ise evis erinevaid vorme. Praktilise kirjaoskuse (oskus lugeda ja kirjutada) kõrval eksisteerisid veel vähemalt kultuuriline (õpetuslik), ladinakeelne, rahvakeelne ja lõpuks piiratud kirjaoskus – võime ortograafiaks oma nime sehkendamise tasandil. /2/

Väga paljud tänapäeva teoreetikud leiavad, et nn. teine kirjaoskus, s.t. arvutikasutamise kunst, on hetkel väga sarnane esimese, tavalise kirjaoskuse juurdumisajaga. Sest küsimus: mida tähendab arvutioskus? Kas tekstitöötlustarkvara valdamist, andmebaaside loomise või kasutamise oskust, jututubades kolamist, Lara Crofti mängu käsitlemise osavust või hoopis programmeerija haridust? Tunnistagem, me ei tea vastust.

Seega tuleb aru anda, et uue ajastu dokumentide loomise, kasutamise, edastamise ja säilitamise küsimused on paljuski veel valla. Kui kaua kestab tänane üleminek, pole võimalik öelda. Kindel on see, et praegu on ühiskonna muutumise tempo hoopis kiirem kui aastasadu tagasi. Sama kindel on, et hetkel arvutipoodidest leitav kraam (siis *soft-* või *hard-*) on sealt kadunud juba paari aasta pärast. Ehk teisisõnu, enamik infotehnoloogilisi tavatõdesid on hetkel, pehmelt öeldes, poolikud.

Teine tõsiasi, millele soovin infopoliitika kontekstis

osundada, kõlab nii: digitaalne teave on alati vahend eesmärgi saavutamiseks ja mitte kunagi eesmärk omaette. Mida see tähendab? Illustreerin mõne näitega elust enesest.

Tavamõtlemise üheks moodsaks postulaadiks on saanud paberivaba kontori nõue. Korduvalt on meiegi arvamusiidrite suust kõlanud väide, et digitaalne dokumendihaldus vabastab meid korratutest paberihunnikutest töölaual, riivil, arhiivis. Tihti lisatakse praeguse, siis paberliku koleduse illustreerimiseks veel miskipärast adjektiiv "tolmunud" – tolmunud riulid, tolmuksed kaustad jne. Väga paljude peas, väidan, valitseb arusaam, et paber on "halb" ja fail on "hea". Minu väite mõte ongi selles, et siin on vahend ja eesmärk lihtsalt segi aetud. Paber, iseenesest, pole halvem kui mittepaber.

Asjaajamise kaasajastamine ei ole lihtsustatav võitluseks millegi kurja vastu. Siin ei ole situatsioon nii selge nagu Tolkieni "Sõrmuste isandas", et ühel pool on kääbikud ja päkapikud, nende vastas mäekollid ja muud paharetid. Digitaalne asjaajamine on vahend. Vahend, mille eesmärk on enamasti töökorralduse tõhustamine, info kiirem ja sageli kvaliteetsem edastamine, mõnikord kulude kokkuhoid. Paberi kadumisega on aga lood hoopis keerulisemad.

Maaailmas tehtud uuringud räägivad selget keelt sellest, et digitaalsete dokumentide kasv on peadpööriv. Erinevate hinnangute järgi suureneb digitaalsel kandjal informatsiooni maht aastas 20–50%. /3/ Kui palju väheneb samal ajal tolmuste paberidokumentide hulk? Esialgu ei sugugi, on vastus.

Ameerika Ühendriikides on jõutud järeldustele, et paberidokumentide juurdekasv on viimase kümnendi jooksul ulatunud 5–20 protsendini aastas. /4/ Kiirem on see mõistagi asutustes, kus asjaajamine toimubki valdavalt paberil. Aga ka seal, kus on tegemist digitaalse dokumendihaldusega, paberi kogus aasta-aastalt pigem kasvab kui kahaneb. Mitte kunagi varem pole Öhtumaal ehitatud nii palju arhiive kui digitaalse dokumendihalduse ajastul. See ongi järgmine tõsiasi, mida infopoliitikast rääkides ei tohi eirata – teabe maht kasvab nii digitaalsel kui ka, tõsi, väiksemas mahu, muul kujul.

Minu kolmas tees on lihtne: pikaajaline säilitamine tähendab pikaajalist säili(ta)mist. Igaühele on arusaadav, et teatud osa ladestuvatest dokumentidest tuleb alles hoida. Tõestamist vajavad praeguste ja järgmiste põlvkondade õigused ja kohustused, teisalt ei saa unustada ajaloo uurimise allikalisi vajadusi. Arhiivi mõistes kestab pikaajaline säilitamine vähemalt 300–500 aastat – see on see aeg, mille vältel peab igal juhul olema garanteeritud arhivaali säilimine.

Digitaaldokumendi pikaajaline, aastasadu vältav säilitamine eeldab paberi või pärgamendi hoidmisega võrreldes olulisi erinevusi. Selle erinevuse peamine põhjus seisneb digitaalse teabe kiires füüsilises (riistvara, salvestamiseks kasutatavad andmekandjad) ja loogilises (tarkvara) vananemises. Hoidlatingimustele esitatavad nõuded peavad olema rangemad. Keskmiselt iga viie aasta järel tuleb uuendada andmekandjaid.

Niisiis, digitaalne säilitamine on dünaamiline protsess, mille koostisosad on üksteisega lahutamatu seotud. Säilitamise strateegia peab haarama protsessi kui tervikut, tagades arhivaalide loetavuse, mõistetavuse, identifitseeritavuse, kompleksuse, arusaadavuse, rekonstrueeritavuse ja autentsuse. /5/ CD-plaate ei saa rahuliku südamega riiulile laduda ning need siis seal aastateks unustada. Andmete konvertimine, vajadusel ka migreerimine on, erinevalt tavadokumentide säilitamisest, regulaarne.

Peale selle mõjutab digitaalsete arhivaalide säilitamist nende kasutamise sagedus. Digitaalse teabe pidev nn. *on-line* kasutamisvalmidus maksab kordi enam kui nende säilitamine nii-öelda nõudmisel, *off-line*. Ja see ei ole pelgalt teoreetiline probleemiasetus. Ainuüksi riikliku tähtsusega registreid on hetkel juba sadakond, muid andmekogusid avalikus sektoris ilmselt tuhandeid. Rahvusarhiivi läbiviidud uuringu järgi on ainult kolmandik riiklike andmekogude töötlejatest teadvustanud andmete arhiveerimisnõuete kindlaksmääramise vajadust.

Digitaaalsest säilitamisest pole pääsu. Säilitusstrateegia valik (ja selleks kavandatav rahaline ressurss) sõltub väga paljus digitaalarhivaalide kasutamise intensiivsusest ja vormist. Kusjuures, ja siinkohal lähevad faktid arvatavasti taas tavaarusaamadest lahku, digitaalne säilitamine ei ole tingimata odavam kui paberi säilitamine, tihti võib see osutada hoopis kulukamaks. Veelgi enam, paljudel juhtudel ei ole meil ette teada, milline on digitaalse säilitamise maksumus. See ongi autentsuse probleemi kõrval üks olulisemaid faktoreid digitaaldokumentide pikaajalisest säilitamisest kõrvalepõiklemisel.

Minu neljas tõdemus pakub eespool toodud kitsikusest pääsemiseks teatud lahendusi. Nimelt – kõike ei pea säilitama, dokumentide väärtust peab hindama. Enamik digitaalsest või mis tahes muul kandjal teabest ei vääri kauaaegset säilitamist. Tähtsate on teatud seaduspärasus, et mida suurem ühiskond, seda väiksem on arhiiviväärtuslike

arhivaalide hulk dokumentide koguhulgas.

Digitaaldokumentide hindamisel tuleb lähtuda arhiivitõdedest ja ei millestki muust. Esiteks, ka digitaalsete dokumentide tekkimine peab olema registreeritud – meil peab olema teada, et ühe või teise asja kohta on olemas nii- või naasugune dokumentatsioon. Registreerimata informatsiooni pole dokumenditeaduse mõistes olemas ja see ei jõua iialgi arhiivi. Võtkem kas või elektronkirjad kui infovahetuse kiiresti leviv vorm. Aina rohkem ja rohkem on maailmas levimas nõue, et asutuste elektronpost hävitataks automaatselt mõne nädala vältel. Miks? Aga sellepärast, et sundida registreerima ja hindama – väärtuslik teave kas kausta või dokumendihaldussüsteemi, väheväärtuslik reaalsesse või virtuaalsesse prügikasti.

Teiseks, digitaaldokumendi väärtus peab olema selge juba tema loomishetkel. Mis tahes hilisem kataloogides sorimine ja väärtuslike failide väljanoopimine on mõeldamatu. Arhiiviteoreetiliselt ei välistata ka säilitustähtaja ületanud digitaaldokumentide automatiseeritud hävitamist.

See on vist jällegi koht, kus tavamõistmine lahkneb erialakäsitlustest. Väga paljud toimivad failihalduses vanarahvatarkuse kohaselt, mis väidab, et “täna hagi võib veel kunagi vaja minna”. Tihti arvatakse, et mida rohkem informatsiooni säilib, seda parem. Kui on, kust otsida, siis on ka midagi leida. Selline mõtlemine on ekslik.

Nagu eespool nenditud, informatsiooni kogus on tänapäeval kordi suurem kui kõikidel eelnevatel ajastutel kokku. Samas, mitte kunagi varem pole ringluses olnud nii palju eksitavat, poolikut, kontekstivaba ja anonüümset informatsiooni kui praegusel internetiajastul. Õigus on neil, kes väidavad, et teabe ülesleidmise oskus on tänapäeval palju olulisem kui näiteks faktide tundmine. Õigus on aga ka neil, kes tähtsustavad arhiiviväärtusliku teabe säilitamist ja väärtusetu teabe hävitamist. Sest kui seda ei juhtu, siis ei aita ka oskuslik navigeerimine dokumendihaldussüsteemides ja interneti otsimootorites – tulemus võib olla parem või halvem, aga harva kindel.

Viimane asjaolu, mida hindamise puhul tuleb rõhutada, on konteksti tähtsus. Kõige lihtsamalt öeldes, väärtusetu on selline arhivaal, mille puhul kasutaja ei tunne selle päritolu ega mõista selle seost teiste, sama provenientsiga arhivaalidega. Iga dokument tuleneb millestki, on seotud mõne teise dokumendiga samas või teises asjas. Sestap pole meil suurt midagi teha üksikute digitaaldokumentidega, olgu need siis allkirjastatud või mitte, kui need ei kuulu selgelt ja äratuntavalt kokku teiste sama asutuse asjaajamise käigus loodud või saadud dokumentidega.

Viies tees: inimühiskond (kindlasti ka infoühiskond) rajaneb pigem usaldusel kui umbusul. Enamik meist ei vaeva iga päev oma pead küsimustega, kas dokument, millega kokku puutume, on ikka autentne. Nähes korteri üüriarvet, mõtleme eelkõige summa suurusele ja vähem sellele, kas

raamatupidaja allkiri on ehtne. Koopia ülemuse käskkirjast paneb küll südame põksuma, aga enamasti mitte sellepärast, et kahtleksime koopia õigsuses. Ühiskond jookseks kinni, kui iga sammu tuleks autentida.

Lühidalt, väidan, et autentsuse nõue on eriti just digitaalses asjaajamises sageli ülevõimendatud.

Loomulikult on olemas toiminguid ja tehinguid, mille puhul on isiku tõestamine vältimatu. Samas, arvestades tõsiasjaga, et kõik maksab, on üsna oluline selgeks teha, millal näiteks digitaalne allkirjastamine on möödapääsmatu ja millal mitte. Asjakohane on püstitada ka küsimus otstarbekusest.

Toon ühe näite taas elust enesest. Tsiteerin üht pressiteadet: "7. oktoobril 2002 allkirjastasid Tartu ja Tallinna linnapea koostöölepingu e-teenuste ühiseks arendamiseks. Allkiri anti nii paberil kui digitaalselt ja seda võib lugeda esimeseks Eestis antud digitaalallkirjaks."

Saan aru, et linnapeade vahetu kohtumine lepingu digitaalallkirjastamisel kandis seekord hoopis teistsuguseid eesmärke kui aja kokkuvõid. Kindlasti oli tegemist eelkõige propagandauritusega, et innustada inimesi aina enam ja enam ära kasutama IKT võimalusi. Aga ometi kipub keelele küsimus, kas Tartu ja Tallinna koostöölepingu digitaalne signeerimine oli parim ja kohaseim näide uue meetodi tutvustamiseks? Minu arvates mitte. Küllap on linnadevahelised lepingud midagi enam kui rutiinne asjaajamine. Sellised sündmused evivad tihti sümboolset ja suhtekorralduslikku tähtsust, seega on omal kohal kaamerad, šampanjapokaalid, soojad käepigistused ja ...sulepead. Digitaalallkiri mõjub sellisel puhul kohatult.

Ma ei väida, et digitaalallkirjal pole kohta meie asjaajamises. Seda on vaja siis, kui asjaga on kiire või digitaalselt mugavam. See on valdkond, mis jääb suurema osa igapäevatoimingute (mis on tõestamisvajadusteta) ning notariaalselt kinnitatud tehingute vahele. Enamasti on tegemist dokumentidega, millel puudub arhiiviväärtus. Näiteks mahuvad sellisesse rubriiki kodanike pöördumised riigiasutuste poole ja mitmesugused lühiajalise õigusliku tähendusega asjaajamistoimingud, nagu kõikvõimalikud kooskõlastused. Seega, signeerigem dokumente otstarbekalt – vajadusel omakäeliselt, vajadusel masina vahendusel.

Ja veel. Digitaalallkiri ei ole ega peagi olema ainus vahend autentsuse hoidmisel. Osundagem kas või seadusandluse dihhotoomia. Kui digitaalallkirja seadus sätestab näiteks ajatempli kasutuselevõtu, siis möödunud aastal jõustunud tõestamiseseadus kirjeldab detailselt nõõri ja reljeefpitsati pruukimist notaritoimingutes. See on üleminek, kulgemine ühest ühiskonnast teise, siire, mille alguspunkt ajas on teada, kuid lõpppunkt teadmata.

Asjakohane on aru anda ka sellest, et kuigi autentsuse probleem on oluline, selle kaal ajas väheneb. Meetodeid, kuidas dokumendi autentsus säilitada on mitmeid, ning avalik arhiiv saab valida ainult praktiliste ja mitte teoreetiliste variantide vahel.

Arhiivi ülesanne on ju õigupoolest lihtne – võimalikult väheste kuludega saavutada autentse informatsiooni võimalikult pikaajaline säilitamine. Arhiivinduses ei võeta riske.

Ehk mõnevõrra spekulatiivselt, aga siiski oletan, et juba mõne aastakümne pärast ei ole olemas ei sertifitseerimiskeskusi, ajatempli teenuse osutajaid ega loomulikult mitte ka sellist signatuuri, nagu seda sätestab praegune digitaalallkirja seadus. Küll on aga olemas arhiiv. Aastal 2300 või 2050 saab ühiskond eeldada, et digitaalsed arhivaalid olid autentsed nende üleandmise hetkel ja seda autentsust on arhiiv erinevate säilitamistehnoloogiate abil alles hoidnud. Taastõestamine toimub arhiiviteatiste, mitte korduvautentimiste kaudu.

Lõpetuseks tahan rõhutada, et kõik eespool kirjeldatud probleemid on üleilmsed ja mitte kohalikud.

Oleme õigusega uhkust tundnud Eesti edu üle infoühiskonna arendamisel ja infotehnoloogiliste lahenduste juurutamisel. Sestap pole üllatav, et valitsus kiitis 4. märtsil 2003 heaks järjekordse infopoliitilise otsuse – arhiivieeskirja täiendamise digitaaldokumentide arhiivi üleandmise nõuetega. /6/ See on üldse esimene digitaalarhiivindusega seotud õiguslik regulatsioon Eestis.

Eriti kiiduväärt on tõsiasi, et selle väljatöötamisel on suudetud järgida nii reaalseid vajadusi kui ka riigi rahalisi võimalusi ning ühitada arhiivinduskogemus infotehnoloogilise pädevusega. Nii võibki digitaalne säilitamine õnnestuda ning bait aja üle kavaldada.

Viited

1. Dokumendi, arhivaali, avaliku arhivaali ja arhiivi definitsioon // Riigi Teataja (RT) I (1998), 36/37, 552.
2. O'Toole, James. "Commendatory Letters": an Archival Reading of the Venerable Bede // The American Archivist 61. Fall (1998), 266–286.
3. Stephens, David O. Megatrends in Records Management // Records Management Quarterly 32. 1. (1998), lk. 3–9; Kempster, Mark. Storage Trends into the 21st Century. 2000; Dollar, Charles M. Authentic Electronic Records: Strategies for Long-Term Access. 2002.
4. Eestiski on paberi kasutamine suurenenud – tootjate väitel üle kahe korra viimase seitsme aasta jooksul.
5. Vt. lähemalt: Juhendeid digitaalsete dokumentide säilitamiseks. Eesti Äriarhiiv 2000. (<http://www.riik.ee/dhp/publ/Digisail.pdf>).
6. RT I 1998, 118/120, 1904.

INFOSPETSIALISTID TEADMISTE- PÕHISES ÜHISKONNAS

ELVIINE UVERSKAJA

TPÜ infoteaduste osakonna juhataja

Infoühiskonna teoreetiliste kontseptsioonide kohaselt on informatsioon ja teadmised ühiskonna olulisimaks strateegiliseks ressursiks /1, 2, 3/. Mõlemad on kuulutatud teadmisteühiskonna /4/ ja teadmispõhise majanduse /5/ võtmeteguriteks.

Teadmispõhise majanduse arendamine on nii Euroopa Liidu /6/ kui ka Eesti riigi arengu prioriteet /7, 8/.

Teadmispõhine majandus rajaneb efektiivsele teadmiste omandamisele (heatasemeline konkurentsivõimeline haridussüsteem ja elukestev õpe), teadmiste loomisele (uurimistegevus), innovatsioonile ning kõiki neid tegevusi toetavale teabe kättesaadavusele ja kasutamisele. Seega sõltub mitte ainult paljude valdkondade tulemuslikkus, vaid ka inimeste elukvaliteet ja kogu Eesti areng ning konkurentsivõime relevantse, usaldusväärse, täpse ja õigeaegse teabe kättesaamisest ja tarbijate oskustest seda reaalses elus rakendada.

Informatsiooni ja teadmistega seotud probleeme pole Eesti ühiskonnas veel laiemalt teadvustatud. Ühiskonna tasandil puudub diskussioon mehhanismist, kuidas teadmine tekib, kuidas seda luuakse, kogutakse, säilitatakse, edastatakse. Ja kuidas sellele teadmisele juurde pääsetakse.

Teabele juurdepääsu küsimus tundub paljudele lahendatud probleemina – on ju olemas internet. On üldtunnustatud oletus, et juurdepääs internetile tagab automaatselt ka juurdepääsu teabele (internetis on ju kõik olemas). See väide on õige vaid osaliselt. Interneti kaudu kas tasuta või tasu eest kättesaadava teabe hulk on hoomamatu ja kasvab kiirenevas tempos. Just sellest tulenevad aga interneti ressursside kasutamisega seonduvad probleemid:

- relevantset teavet on materjali suure hulga tõttu raske leida;

- teave on suures osas korrastamata, sageli pealiskaudne, fragmenteeritud, kontrollimatu ja mitte-usaldusväärne;

- materjalid on võõrkeelsed;

- raske on saada ettekujutust materjali mahust, struktureeritusest, olemusest;

- paljudele väärtuslikele inforessurssidele (andmebaasid) on juurdepääs tegelikult piiratud nende kõrge maksumuse tõttu;

- tulemusliku otsingu sooritamiseks peab omama teadmisi – nii otsivahenditest kui otsistrateegiast.

Soome ametnike ja spetsialistide seas läbiviidud uuringu tulemused näitasid, et internetis oskavad

tulemuslikku otsingut teha vaid infoprofessionaalid – raamatukoguhoidjad ja infospetsialistid.

Eestiski on probleemi märgatud, sellele on osutanud ka riigi tipp-poliitikud: “Ärme võimendame arvutite tähtsust. Oluline on see, et inimesed oskaksid nendega reaalselt midagi teha. Küsimus on selles, kas inimene oskab Internetist informatsiooni kätte saada, seda töödelda, selle põhjal mõelda ja genereerida uut väärtust” /9/.

“Internetis leiduvat informatsiooni on palju. Probleemiks on see, et inimesed isegi ei tea, et seda informatsiooni leidub. Isegi ametnikud sageli ei tea...” /10/

Ilmselt seetõttu tuginevad paljud Eestis tehtavad otsused tihti vaid isiklikele arvamustele, mitte asjakohasele teabele ja selle eelnevale analüüsile. Ehk on sellise olukorra tekkepõhjuseks sisseharjutatud vajaduse puudumine, et enne, kui midagi teha, enne, kui midagi otsustada, tuleb järele uurida, kas midagi sellist on tehtud ka mujal, kas samalaadseid otsuseid on vastu võtnud ka keegi teine ja millised on tulemid.

Praegu puudub diskussioon sellest, kuidas kujundada hoiakuid ja ettekujutust informatsiooni kasutamise hädavajalikkusest ning kuidas arendada informatsiooni leidmise ja kasutamise oskusi. Eestis on küll kehtestatud arvutikasutaja oskusnõuded, millega tagatakse arvutikirjaoskus. Hädavajalik tundub aga olevat ka infootsingut ja informatsiooniga töötamise oskust nõudvate infokirjaoskuse standardite kehtestamine ning infokirjaoskuse kuuldamine kohustuslikuks õppeaineks.

Erialast tegevust toetav, tulemuslik (tarbija vajadustest lähtuv) infootsing, nagu näitas ka Soome uuring, on spetsiaalseid teadmisi, oskusi, kogemusi ja ka palju aega nõudev protsess. Seetõttu on teistes riikides tavaks **infoprofessionaalide rakendamine informatsiooni otsingu ja informatsiooni analüüsi ning tihendatud sisuga, infovajadusele vastava teabe taasesitamise protsessis.**

Kes siis on need infoprofessionaalid, kelle tööülesandeks on inimeste varustamine nende infovajadustele vastava teabega?

Need on raamatukogudes, arhiivides, infokeskustes ja organisatsioonides toimivad spetsialistid, kes leiavad rakenduse infonõuniku, infoferendi, teabe- või infojuhi ja viimasel ajal ka teadmiste juhi ametis.

Organisatsioonides töötavate infospetsialistide ülesandeks on:

- informatsiooni sisulisel töötlusel rajanevate

infovahendite ja uute infomaterjalide loomine;

■ organisatsiooni spetsialistide infovajadusele vastava informatsiooni ettevalmistamine ja neile kättetoimetamine e. infootsing, infoanalüüs ja kontseptuaalne infoteenindus.

Kahjuks on organisatsioonide tasandil selliste funktsioonidega infospetsialistide rakendamise praktika Eestis vähene või peaaegu kadunud. Alljärgnevalt sellise olukorra tekkimise ajaloolistest põhjustest.

Raamatukogude kõrval tegutses ka Eestis 1970-ndatel ja 1980-ndatel aastatel nn. teadus- ja tehnikainformatsiooni süsteem, mille moodustasid Eesti Infoinstituut ja infoosakonnad kõigis ministeeriumides, ametites, tootmisettevõtetes. Nende osakondade töötajate ülesandeks oli innovaatiliste teaberessursside hankimine, korraldamine ja kättesaadavaks tegemine, juhtimisotsuseid toetava informatsiooni ettevalmistamine.

Raamatukogud elasid rasked ajad üle, aga teadus- ja tehnikainformatsiooni süsteem lagunes. Kadus Eesti Infoinstituut, organisatsioonide likvideerimise ja ümberstruktureerimise protsessis kaotati kõigepealt tavaliselt infoosakonnad.

Samal ajal algas infotehnoloogia intensiivne arendamine, algas arvutistamine ja võrgustumine. Infotehnoloogia rakendamise kiire arenguga äratas Eesti rahvusvahelistki tähelepanu. Kiire arvutistamise ühe kõrvalmõjuna hakati nii riigi- kui organisatsiooni tasandil infospetsialistiks pidama infotehnoloogi. Informatsiooni ja infotööd hakati samastama infotehnoloogiaga, info ja infotehnoloogia muutusid omamoodi sünonüümideks. Väidet võivad kinnitada järgmised argumendid:

■ *mõistete üsna vaba (suvaline) kasutamine.* Näiteks – infojuhtideks on Eestis hakatud nimetama koolides infotehnoloogia eest vastutavaid töötajaid. Infojuht on aga sisulist infotööd juhtiva töötaja traditsiooniline kutsenimetus;

■ *Eesti infopoliitiliste dokumentide äärmine tehnoloogiakesksus.* Eestis väljatöötatud "Infopoliitika põhialused" oleks õigem ümber nimetada infotehnoloogia poliitika põhialusteks;

■ *inforessursside juhtimise keskuse puudumine.* Eestis ei juhita riigi tasandil inforessursse, vaid üksnes infotehnoloogiat. Sellega tegelevad RISO, Informaatika Nõukogu, Informaatika Fond. Sisulistest inforessurssidest nende kogumatus ei ole riigil õiget ettekujutustki;

■ *sisulist infotööd tegevate infospetsialistide rolli alahindamine.* Meie asutustes ja ettevõtetes infoosakonna nime kandvates osakondades töötavad infotehnoloogia spetsialistid. Kui küsida, kes tegeleb infotööga, viidataksegi nendele osakondadele. Nn. IT-spetsialistid tegelevad reeglina infosüsteemide arendamisega, mitte infoteeninduse, infotoetustegevusega. Ja nii ongi tekkinud olukord, kus inimesed on jäetud oma infovajadustega üksi. Infootsinguga peavad sellised töötajad ise hakkama saama. Puudub informatsiooniline toetussüsteem. Infot sisuliselt töötlevaid spetsialiste ei olegi ette nähtud ja palgatud, puuduvad vastavad ametikohad.

Me ei saa rääkida selliste teadmiste ja oskustega spetsialistide puudumisest – neid on järjepidevalt koolitatud ka Eestis. Ühiskonna teaberessursside kättesaadavaks tegemine igale indiviidile ja organisatsioonile vastavalt nende vajadustele on **infoteaduse eriala lõpetanute missioon.**

Tallinna Pedagoogikaülikoolis on infoteaduse erialal raamatukogu- ja infospetsialiste koolitatud alates 1965. aastast, 1993. aastani kandiski eriala raamatukogunduse ja bibliograafia eriala nime.

Eriala muutumine raamatukogundusest infoteaduseks on kõigis riikides läbitud protsess, mille põhjustena olgu siinkohal nimetatud:

■ spetsialistide koolitamise vajadust raamatukogude kõrval ka muudele organisatsioonidele (ainsa informatsiooni sisu töötlemisega tegelevaid spetsialiste koolitava erialana);

■ infoteeninduse kliendikeskse paradigma mõjulepääsu – lähtekohana hakati nägema mitte institutsiooni (raamatukogu) või infoallikaid, vaid oma erinevaid infovajadusi rahuldavat inimest;

■ uue teadusvaldkonna – infoteaduse väljakujunemist.

Raamatukoguteadust ja infoteadust saab käsitleda lähedaste, kuid erinevate uurimisvaldkondadena. Sellisest teoreetilisest käsitlusviisist lähtuvalt on eriala nimeks *raamatukogundus ja infoteadus.*

Eesti infoteaduse teoreetikud on hakanud infoteadust (ilmselt tiheda kokkupuute tõttu Soome teoreetilise koolkonnaga), käsitlema laia teadusvaldkonnana, mis on kujunenud raamatukogunduse, raamatuteaduse, bibliograafiateaduse, dokumentalistika ning teadus- ja tehnikainformatsiooni uuringute baasil. Infoteaduse edasine areng haarab endasse ka uusi informatsiooni kogumise, säilitamise ja kasutamise seotud valdkondi. Nimetada võiks näiteks säilitusteadust ja dokumendihaldust.

Infoteadus on kommunikatsiooniteaduste hulka kuuluv teadus informatsiooni vahendamise informatsiooni loojalt informatsiooni tarbijale. Infoteadus uurib ja fikseerib sellise teabevahenduse seaduspärasusi.

Infoteaduse põhilised alavaldkonnad on:

■ käsitlused organisatsioonide ja üksikisikute teabekeskondadest;

■ käsitlused teabevajadusest probleemsetes olukordades ilmnevatest kognitiivsetest lünkadest indiviidi või organisatsiooni teadmistes, kogemustes või oskustes;

■ käsitlused infovajajate ja infovahendajate infootsingulisest käitumisest ja info hankimise viisidest;

■ käsitlused infosuutlikkusest (oskus infot leida, mõista ja tõlgendada ning rakendada oma probleemi lahendamiseks) ja infoteadlikkusest;

■ käsitlused inforessursside korraldusest viisil, mis võimaldaks soovitud informatsiooni kiiret kättesaamist jm.

Teoreetilis-praktilistest käsitlusviisidest on välja kasvanud teadmiste ja oskuste mudel, mida õpetatakse infoteaduse erialal:

■ dokumentide ja tekstide kirjeldamise ja süstematiseerimise oskused;

■ dokumentide ja tekstide sisu avamise oskused: indekseerimine ja märksõnastamine; anoteerimine ja refereerimine;

■ info-analüütiliste ülevaadete koostamise oskused dokumentide (tekstide) olulisema sisu võrdleva esitamise kaudu;

■ info-otsistrateegiate tundmise ja kasutamise oskused;

■ andmebaaside ja kodulehekülgede loomise oskused;

■ usaldusväärse informatsiooni eristamise oskused;

■ infoteenuste turunduse oskused;

■ infoteadmiste õpetamise oskused jm.

Nende ja muude ülesannete täitmine eeldab teabevahendusega seonduva rahvusvahelise seadusandluse ja standardite tundmist, kommunikatsiooniteooriate käsitlusviiside rakendamist, orienteerumist infopoliitikas, juhtimis- ja organisatsiooniteooriates ning ühiskonna sotsiaalsetes protsessides.

Institutsioonid ja süsteemid, kus selliseid teadmisi ja oskusi saab rakendada, on raamatukogud, arhiivid, teabetalitused, andmebaasid, nii era- kui avalikud, aga ka kolmanda sektori organisatsioonid.

Kahtlemata on just seda eriala ja erialaõpetuse arengut viimastel aastakümnetel kõige suuremal määral mõjutanud info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate kiire areng. Selle arengu mõjul toimunud muutusi väljendavad infospetsialisti ametinimetused kitsamatel rakendusvaldkondadel.

Olgu järgnevalt näitena toodud infoteaduse magistriõppe läbinute ingliskeelsed rakendusvaldkondade kutseametid, mida kasutatakse teistes riikides: *Information Specialist, Reference Librarian, Knowledge Resource Specialist, Digital Collection Librarian, Electronic Resource Librarian, Indexer, Bibliographic Database Manager, Coordinator for Bibliographic Control, Metadata Development Specialist, Information Consultant, Information Architect, Content Manager, Database Manager, Online Searcher, Web Master, Records Management Analyst, Archivist, Digital Archivist, Business Information Specialist, Business Information Officer, Corporate Information Officer, Knowledge Manager, Media Specialist, Multimedia Specialist, Legal Information Officer* jm. /11, 12/

Valdav osa infospetsialisti ametitest ja rollidest on kõige tihedamalt seotud uute infotehnoloogiate rakendamisega. Selle taustal on raamatukoguhoidja semantiliselt vananenud termin. Hoidmine polegi enam põhiline eesmärk, võtmetegevuseks ja põhiülesandeks on kujunenud informatsiooni juurde juhatamine.

Kuna kiiresti areneva infotehnoloogia võimalused mõjutavad raamatukogude, infokeskuste ja kõigi organisatsioonide tegevust ka Eestis, peavad infospetsialistide koolitajad suhtuma täie tõsidusega õppekavade arendamisse.

Vt. ka TPÜ infoteaduste osakonna õppekavad – http://www.tpu.ee/infoteaduste_osakond.html.

Ühelt poolt nõuavad jätkuvad muutused õppekavade ja õpetatava sisu pidevat analüüsi ja uuendu-

si. Teisalt suudavad vaid tänapäevaste teadmistega spetsialistid kujundada Eesti raamatukogudest, sealhulgas ka kohalikest rahvaraamatukogudest, tõelised infokeskused ning toetada oma praktilise tegevusega teadmispõhise ühiskonna arendamist ka organisatsioonide tasandil.

Konkurss on üsna suur, aga motivatsiooni tõstaks see, kui riik tunnustaks rohkem meie eriala. Küsimus taandub sellele, kas infospetsialistid leiavad ühiskonnas õiget rakendust, kas nende spetsiifilisi teadmisi peetakse riigi ühiseks ressursiks.

Hetkel ei saa öelda. Käesoleva õppeaasta riigitellimus 14 üliõpilast esimesel kursusel ja 4 magistriõppes on väga piiratud hulk infoprofessionaale Eesti infoühiskonna eesmärkide realiseerimiseks.

Teadusest, innovatsioonist, elukestvast õppest räägitakse Eestis viimasel ajal palju. Aga keskkond, mis seda võimaldab, on jäänud riigi tasandil piisava tähelepanuta. See on keskkond, kuhu on koondatud semantiliselt tähenduslik teave, mis aitab inimest toime tulla erialatöös ja õppimises, argielus, otsuste langetamisel. Informatsiooniline dimensioon puudub reeglina ka kõigis Eestis loodud arengukavades.

Ühiskonna suhtumine avaldub nii raamatukogude projektide alarahastamises kui avaliku ja erasektori organisatsioonide ilmajätmises sisulist infotöötlust tegevatest ja infoabiteenust pakkuvatest spetsialistidest.

Infospetsialistidel on teadmispõhises ühiskonnas täita oluline roll. Infospetsialistid oskavad ja suudavad korrastada ja kättesaadavaks teha ühiskonnas loodud ja loodavaid teadmisi, suudavad teostada ja suunata infootsingut, suudavad ette valmistada otsuste vastuvõtmiseks vajalikku teavet, suudavad kindlustada teadmispõhise ühiskonna teabeküllasuse.

Kasutatud allikad:

1. Masuda, Y. Information society as postindustrial society. Washington: World Future Soc., 1983.
2. Bell, D. The social framework of the information society. Oxford, 1980.
3. Toffler, A. Powershift: knowledge, wealth and violence at the edge of the 21st century. New York etc. : Bentam Books, 1991.
4. Drucker, P.F. Post-capitalist society. Oxford: Butterworth-Heinemann, 1993.
5. Porat, M. The information economy : definition and measurement. Washington, DC : US Department of Commerce, 1977.
6. Towards a knowledge-based Europe : The European Union and the information society. – URL: http://europa.eu.int/information_society/newsroom/documents/catalogue_en.pdf (16.04.2003)
7. Teadmispõhine Eesti : Eesti teadus- ja arendustegevuse strateegia 2002–2006 Eest Teaduste Akadeemia Teadus- ja Arendusnõukogu. – URL: <http://www.tan.ee> (16. 04.2003)
8. Uue kolmikliidu valitsemisprogramm : koalitsiooni tegutsemise põhimõtted – Eesti Päevaleht, 2003, 28. märts, lk. 13-16.
9. Parts, J. Oleme e-arengus tipu lähedal : [intervjuu peaministriga] . – Eesti Päevaleht, 2003, 28. aprill.
10. Peaminister Mart Laari sõnavõtt teabepäeval sarjast “Jah, härra minister! Ei, härra minister!” Eesti Haldusjuhtide Instituudis 25. jaanuaril 2001.- URL: <http://www.riik.ee/bvf/2001/220101.htm>
11. What exactly does an information professionals do? - URL: <http://www.gslis.mcgill.ca> (14.02.2000)
12. Mach, Michelle. Job Title Generator – <http://alexia.lis.uiuc.edu/~mach/jobtitle.htm> (12.09.2002)

T RAADITA INTERNET TARTU ÜLIKOOLI RAAMATUKOGUS

KALJU KILL KASK

arvutivõrgu administraator

Lugejad küsivad ikka aeg-ajalt: kas raamatukogus saab kasutada internetti isikliku arvutiga?

Seni oleme pakkunud Tartu Ülikooli üliõpilastele, õppejõududele, teadlastele jt. ülikooli töötajatele raamatukogus niisugust teenust, et ühendame 30 kabiinis nende arvutid tavalisse, traadiga võrku.

Sel juhul on nõutav liitumisleping (seal sees eraldi kinnitus võrgureeglite järgimise kohta). Raamatukogu võrguspetsialist ühendab arvuti võrku, kontrollib ja häälestab tarkvara. Aeg-ajalt tuleb toonitada, et raamatukogu võrguspetsialist ühendab vaid võrku, tarkvara ja riistvara sättimise eest peab hoolitsema siiski lugeja ise (või tema teaduskond). Seega raamatukogu arvutispetsialistid ei tule kabiini sättima näiteks lugeja arvuti hiirt või paigaldama viirusetõrjet.

Võrku ühendamine on tasuta. Enamasti võtab see koos formaalsustega vähe aega – rohkem aega läheb näiteks “taanikeelsete arvutitega” – s.t. võõrkeelsete operatsioonsüsteemidega.

Sellist traadiga võrguühendust kasutatakse kabiinides palju. Puuduseks on see, et lugeja saab kasutada internetti oma arvutiga vaid ühes kohas – kabiinis. Kuna kabiin võetakse pikemaks ajaks, on eeliseks see, et sinna saab tuua suurema (s.t. mitte sülearvuti). Võrguühendus on kiire. Tähtis on, et arvuti ühendatakse TÜ Raamatukogu arvutivõrku. See tagab ligipääsu infosüsteemidele ja andmebaasidele, mis on avatud vaid TÜ arvutivõrgu kasutajatele.

Üha rohkem on lugemissaalides näha ka süle- ja pihuarvuteid, mille kasutajad tahavad samuti internetti. Juba loeme uudistest, et Eestis on traadita internet – WiFi – laialt levinud. (Nimi WiFi tuleneb sõnadest *Wireless Fidelity*, mis tähistab andmesidestandardit IEEE 802.11b.) Järjest rohkem on ilmunud teateid traadita interneti levialadest Eestis, WiFi ja traadita interneti kasulikkusest ja mobiilsetest kontoritest. Traadita internetti saab oma sülearvutitega ühenduda kohvikutes, raepplatsidel, hotellides, konverentsikeskustes ja suvel isegi randades.

Võimaluste laienedes tuli hakata WiFi juurutamist ette valmistama.

WiFi levi

Kõigepealt tuli proovida WiFi levi TÜ Raamatukogus. On ju tegu suure hoonega – seintes, lagedes, ustes, akendes on kasutatud mitut liiki materjale, levi võivad mõjutada ka mööbel ja seinakatted. WiFi

seadmeid on mitmes hinnaklassis, mõnele saab lisada levi suurendamiseks antenni, mõnele mitte, mõnel seadmel on võrguliikluse kontrollimiseks ja turvalisuse tagamiseks eraldi lisavõimalused.

Mõneti üllatuslikult selgus, et suurimaks takistuseks WiFi levile on vanad suured tuhkplokktellised (paraku on nendest professorite kabiinide seinad) ja klaas – näiteks massiivsetest klaasustest, samuti akendest ei lähe WiFi lained läbi. Betooni polegi nii suur takistus. Arvutifirmade spetsialistid arvasid, et keerulisemates ruumides võib tekkida ka raadiolainete peegeldus – ja sellistel puhkudel tuleks kasutada kallimaid seadmeid.

Ühendumise mugavus

WiFi võrk pidi olema sätitud nii, et võrku ühendamisega saaks hakkama igauks, kellel on WiFi võrgukaardiga sülearvuti. Traadita internetti ühendamine pidi toimuma kõigile vabalt: ilma võrguspetsialistita, ilma saalikonsultandi nõuanneteta.

Proovime teenust, ja kui tulevikus on vaja meil konkreetselt teada, kes ja milleks võrku kasutab, mõnd lugejat (näiteks TÜ liiget) võrku lasta ja teisi mitte – siis peaks saama võrku ümber häälestada. Oluline on ka see, et arvuti oleks TÜ Raamatukogu arvutivõrgus – see tähendab, et kättesaadavad on andmebaasid, ühendus TÜ arvutivõrgu serveritega on kiire.

Turvalisus

Kohtarvutivõrgu spetsialistidel tekib kohe küsimus: kuidas siis nii?! – tundmatud ühendavad end arvutivõrku. Me ei suuda seda kontrollida! Aga kui ühendub keegi, kel on kurjad kavatsused. Mis siis, kui sülearvutisse saab omaniku teadmata lihtsalt sisse? (Microsoft Windowsi tavaline paigaldus jätab personaalarvuti ketta maailmale liialt lahti.) Kes suudab turval silma peal hoida, kes tagab teenuse katkematu kvaliteedi?

Kas teenus vastab seadustele ja asutuste võrgu- ning teenindusreeglitele?

Iseteeninduslikust printsiibist lähtuvalt tuli selgitada, et kõige eest vastutab sülearvuti omanik, raamatukogu – vähemalt testimise perioodil – kindlustab teenuse “just niisuguse, nagu ta parajasti on”, “AS-IS”, minimaalse vastutuse põhimõttel. Kui sülearvuti omanik vajab suuremat turvalisust, siis

peab ta oma võrguliikluse šifreerima, krüpteerima.

WiFi võrgu ja muu TÜ Raamatukogu võrgu vahele tuli panna sisetulemüür tegelikult juba ka sellepärast, et TÜR-i arvuti-võrgus on internetiaadressidega kitsas.

Hind

Oleme otsinud ja ootame endiselt WiFi võrkude arendamise finantseerijaid. WiFi saatjat oleks vaja näiteks konverentsisaali, professorite kabiinide kanti. Paraku on sinna vaja võimsamat lahendust ehitusmaterjalide omapära tõttu. Aga saab ka odavalt alustada – iseteeninduslik (*hotspot* tüüpi ühendamine) lahendus, WiFi saatja ühte lahtisesse ruumi, üks vanem arvuti WiFi võrgu serveriks ehk võrguadresse jagama.

WiFi lahendus

Praegu on odav WiFi saatja (*access point*) paigutatud raamatukogu õppelugemissaali, kuna see ruum on kõige avatum. Ühendust testisime laenatud sülearvutiga, ja nagu eespool kirjas, vaja läks ka ühte vanemat arvutit. Rahaline väljaminek oli umbes 2500 krooni, oma tööd juurde.

Katsetusperioodil on meil olnud traadita interneti kasutajaid üks kuni kolm päevas. TÜR-i võrguspetsialistil on tulnud konsulteerida ühte kasutajat, kes oli just WiFi võrgukaardi ise ostnud, ise paigaldanud – ja kelle *Windows* juhtus olema prantsuskeelne...

Rohkem on traadita internetti vaja hakata pakkuma siis, kui selle kasutajate arv kasvab.

Muidugi määrab üht-teist ka WiFi kasutajate mõjukus – väärkamate vajadused. Peab arvestama, et varsti pakutakse stabiilsemaid ja kiiremaid ühendusi tagavaid WiFi seadmeid. Kui praegu soovitakse osta 11 Mbps seadmeid, siis õige pea võib stabiilseks pidada ka 54 Mbps võimaldavaid seadmeid.

Odava teenuse arendamisel tuleb vaadata, kas see on tõesti odav või lisanduvad hooldus- ja konsultatsioonikulud, teenuse ebastabiilsuse nähud.

EESTI AKADEEMILINE RAAMATUKOGU PEDAGOOGIKAÜLIKOOLI ALLUVUSSE

1946. a. loodud Eesti TA Raamatukogu tegutses 1994. aastani TA raamatukoguna, teenindades eesti teadlaskonda ja kõiki teaduskirjanduse huvilisi. Selle aja jooksul kujunes raamatukogu heatasemeliseks universaalseks teadusraamatukoguks.

1994 taastati TA personaal-akadeemiana, samal ajal hakati raamatukogu rahastama otse Kultuuri- ja Haridusministeeriumi eelarvest. 1995. aasta novembrist arvati EAR vastava ministeeriumi valitsemisalasse. Sellest ajast oli raamatukogu iseseisev asutus oma väljakujunenud kogude ja lugejaskonnaga, kuid raamatukogu alluvussuhte tekitas probleeme. Kultuuri- ja Haridusministeerium eraldasid, raamatukogu jäi Kultuuriministeeriumi haldusalasse. 1997 sai raamatukogu nimeks Eesti Akadeemiline Raamatukogu. 1998 püstitas Haridusministeerium Tartu Ülikooli algatusel küsimuse raamatukogu alluvuse muutmise ja tegevuse ümberkorraldamisest. Kutsuti kokku raamatukogu tegevust analüüsiv komisjon, kuid raamatukogu alluvust seekord ei muudetud.

Sündmused raamatukogu ümber kulmineerusid 2000. aasta suvel, mil Kultuuriministeeriumil oli ootamatult valminud "Raamatukogude arenduskava 2000–2002", mis sisaldas ettepanekut liita EAR Tallinna linnaraamatukoguga. Nii läbimõtlema ja asjatundmatu ettepanek kutsus esile ägeda poleemika ajakirjanduses, mis eesti teadlaskonna poolt oli raamatukogu hindav ja toetav, suuremate raamatukogude poolt omakasupüüdlik ja hävitav.

2000. aasta suvel asus tööle järjekordne komisjon, mille ülesandeks oli täpsustada raamatukogu arengusuundi. Nüüd otsustati viia raamatukogu üle Haridusministeeriumi haldusalasse ja

kujundada Eesti Akadeemilisest Raamatukogust Tallinna kõrgkoolide ning teadus- ja arendusasutuste vaheline raamatukogu. Tehti ettepanek finantseerida raamatukogu aastal 2001 eelmise aasta tasemel. Kümnest komisjoni liikmest jäid eriarvamusele RR-i ja TÜR-i esindajad punktides, mis puudutasid raamatukogu rahastamist ja kujunemist Tallinna ülikoolide raamatukoguks. 2002. aasta 1. jaanuarist viidigi raamatukogu Haridusministeeriumi haldusalasse.

Oluliseks dokumendiks teadusraamatukogude arengus oli 2002. aasta 25. jaanuaril allkirjastatud kokkulepe haridusministri ja avalik-õiguslike ülikoolide rektoriga, kus nähti ette EAR-i ühinemine Tallinna Pedagoogikaülikooliga ja raamatukogu kujundamine ülikoolidele tugineva teadusraamatukogude süsteemi osaks.

Vastavalt kokkuleppele kirjutasiid 8. aprillil 2003 Eesti Vabariigi haridus- ja teadusminister Mailis Rand ja Tallinna Pedagoogikaülikooli rektor Mati Heidmets alla ühinemislepingule, mille eesmärk on kujundada riigi teadus- ja arendusasutus Eesti Akadeemiline Raamatukogu, mis täidab ka avalikke teenuseid osutava teadusraamatukogu ja arhiivraamatukogu ülesandeid, ümber Tallinna Pedagoogikaülikooli Akadeemiliseks Raamatukoguks, mis on oma õiguslikult seisundilt avalik-õigusliku juriidilise isiku asutus ja säilitab avalikke teenuseid osutava teadusraamatukogu, õpperaamatukogu ja arhiivraamatukogu funktsioonid. Vaatamata alluvussuhte muutumisele jääb raamatukogu endiselt kõigile avatud teadusraamatukoguks. Tõenäoliselt muutub raamatukogu staatus lähiajal veel kord, kuna loomisel on Tallinna ülikool.

Anne Valmas

JÕGEVA LINNARAAMATUKOGU VAATAS AJAS TAGASI

SIRJE NARITS

juhataja

Jõgeva Linnaraamatukogu tähistas 15. märtsil 2003 oma tegevuse 90. aastapäeva.

See päev kulus tagasivaatamisele ja meenutustele. Külla saabunute arv ei olnud küll suur, kuid koosviibimine kujunes väga südamlikuks ja meeleolukaks. Õeldi palju sooje sõnu meie maja meeldiva õhkkonna ja toimeka elurütmi kohta.

Esimesed märkmed Jõgeva piirkonna raamatukogudest on pärit 1881. aastast. 10. veebruaril 1882. aastal ilmus "Postimehes" nr. 7 artikkel Painküla külaraamatukogu moodustamisest.

1885. aasta "Sakalas" mainib üks lugeja: "Rõõmuga teatan ka veel, et Painkülas kaunis suur raamatukogu on, kus juba peale 400 raamatu on. Hiljuti olla veel 30 rubla eest uusi raamatuid juurde ostetud. Tubli ja mõnus märk tõistele valdadele."

Möödusid aastad ja Esimese maailmasõja aegadest on lugeda, et Jõgeval olid juba arst, apteek, paar talurahvakauplust, mitu pagariäri ning tollel ajal haruldus (mõnesaja elanikuga asulas!) – kirjutustarvete- ja raamatukauplus koos laenuraamatukoguga, mis kuulus linna maalrile **August Jõgarile**.

Raamatuid laenutas tasu eest kaupluseomanik ise – tagatise sissemaksimisel. Kogu koosnes põhiliselt nõndanimetatud röövliromaanidest, nagu "Rinaldo Rinaldini", "Must kapten ehk Lendav Hollandlane". Kuid oli ka Bornhöhe "Tasuja", Anna Haava, Eduard Vilde ja Lilli Suburgi teoseid.

Leidus ka õpetliku sisuga raa-

matuid, näiteks "Pagaritöö õpetus" ja "Kirjade koostamise õpetus" ning nõutud raamatuks oli "Unenägude seletaja".

1913. aastal asutatud Jõgeva Rahvarahiduse Seltsil olid omad seisukohad raamatukogu kohta. Seltsi arvates oli esmane ülesanne rahva haridustaseme tõstmisel väärtkirjanduse kättesaadavaks tegemine. Laenuraamatukogu röövliromaanid takistasid väärtkirjanduse levikut ja raamatukogu otsustati sulgeda. Selleks ajaks oli selts jõudnud soetada endale raamatukogu ja seda täiendati August Jõgaril ostetud raamatutega.

Raamatukogu asus hoones, mida hakkasid 1908. a. ehitama Jõune koolmeister ja kultuuritegelane **Villem Sikk** ning ärimehed Jürmann ja Joost. Praegu teame seda maja kui endist kinohoonet.

Esimeseks laenutajaks oli Kurge talu peretütar **Anni Sikk** Painkülast, Villem Siku abikaasa ja tuntud laulja Karl Otsa õde. Hiljem hakkas raamatuid laenutama tolleaegse Jõgeva valla 6-klassilise kooli õpetaja **Jenny Kerdi**.

1939. aastal anti raamatukogu üle Jõgeva linnavalitsusele. Seoses sellega majanduslik olukord veidi paranes ja alates 1941. aasta suvest hakati juhatajale maksma täispalka.

40-ndate aastate lõpus asus raamatukogu koos kultuurimajaga jälle Jõgeva kino teisel korrusel.

Kroonikat sirvides võime tõeada, et olid ajad millised tahes ja vaheldusid töötajad, kuid pidevalt on juttu ruumipuudusest ja rahanappusest.

Ajutist leevendust pakkus 1960.

aastal kolimine vastvalminud kultuurimaja teisele korrusele. Sellest ajast oskaks pajatada 1958. aastal raamatukogusse tööle tulnud **Jelizaveta Siimer** – meie Liisa, kes tänase päevani ei puudu üheltki meie koosviibimiselt.

80-ndate aastate lõpul olime jällegi jõudnud seisu, kus raamatud riulitele enam ära ei mahtunud ja talvel kimbutas külm niimoodi, et töötada tuli mütsi ja kinnastega.

90-aastate alguses sai jälle hoolsalt linnavalitsuse ukse kulutatud ja kurja saatust kurdetud. Algul lootusetuna näiv probleem sai lahenduse 1996. aasta 15. märtsil, kui pidasime juba uues, oma praeguses majas soolaleivapidu.

Ja kes täpselt mäletab tolleaegset suurt rõõmupidu, siis on sellele lisandunud veel 1999. aastal internetipunkti avamine ning 2001. aastal maja teise korruse lugemissaalina kasutuselevõtt koos AIP-i laienemisega.

Praeguseks on meie majas töötajaid üheksa: juhataja kohuseid on täitnud pikka aega **Sirje Narits**, juhataja asetäitja ja lasteosakonnatöötaja on **Jaana Koppel**, lapsi teenindab alles Viljandi Kultuurikolledžit lõpetav **Reelika Pukk**, täiskasvanuid teenindavad **Made Metsar** ja **Sirje Ütt**, lugemissaalis on **Piret Narits** ja bibliograaf **Heli Järv**, lapsepuhkusel **Monika Urbi** asendab internetipunktis **Ingrid Stamm**. Raamatu-

*Vasakult:
Sirje Narits,
Ingrid Stamm,
Reelika Pukk,
Jelizaveta Siimer,
Sirje Ütt,
Jaana Koppel,
Heli Järv,
Anneli Engbusk,
Made Metsar,
Piret Narits.*

pidamisega tegeleb Anneli Engbusk.

Oma eluga võime üldjoontes rahule jääda. Kuna külastajaid on palju ja uusi raamatuid tuleb aina juurde, siis tunneme end linnarahvale vajalikuna. Uude majja kolimisega on mööduka hoo sisse saanud ürituste korraldamine nii lasteaialastele, koolinoortele kui pensionäridele.

On välja kujunenud kindel publik, kes meie üritusi ootab ja alati kohale tuleb. Eriliselt elevil on muinasjutuhommikute ootel muidugi lapsed.

Kohtumiste sarjas "Avatud meeltega" on meil külas käinud kirjanikke ja teisi loomeinimesi (Doris Kareva, Kati Murutar, Hendrik Relve, Toomas Jüriado, Karl-Martin Sinijärv, Andrus Kivirähk jt.). Oleme seotud Jõgeval sündinud luuletaja Betti Alverile pühendatud luulepäevadega "Tähetund", kevaditi korraldame koos Betti Alveri Fondiga kirjandusliku omaloomingukonkursi koolinoortele ja täiskasvanutele. Sellest on saanud kena traditsioon.

Aeg-ajalt saavad meie majas kokku luulehuvilised, kes on välja andnud ka kaks luulekogu.

Mitmed pensionärid ja töökohata inimesed on meie igapäevakülalised – nad on harjunud siin kokku saama ja päevaprobleeme arutama.

Väga palju on teatmenõudeid õpilastelt ja üliõpilastelt. Tihti-

peale puudub aga õpetajatel ülevaade, milliste referaaditeemade kohta on üldse võimalik piisavalt autentset materjali leida.

Väga aktiivset kasutamist leiab internetipunkt. Sügisest alates on saanud hoo sisse "Vaata maailma" arvutikoolitus algajatele, edasijõudnuile aga juba koostöös Lõuna-Eesti Arenduskeskusega ning töötuile koostöös Tööturuametiga. Oluliselt on paranenud raamatukogulase info kättesaadavus ja sisukamaks on muutunud lühikoolitused keskraamatukogu vahendusel.

Meie koostöö maakonna teiste raamatukogudega on aktiivne. Raamatukogu asukoht on sobilik raamatukogutöötajate piirkondlike seminaride korraldamiseks.

Möödunud aastal ühinesime kultuuritöötajate ametiühinguga, meie piirkonna usaldusisikuks valiti Piret Narits. Juba on tunda ka ametiühingutöö vilju – läbirääkimiste tulemusena tõusis sel aastal üle tüki aja pisut ka meie palk.

Oleme teinud tihedat koostööd Jõgeva fotoklubi, Jõgeva kunstühingu ja Soome Instituudiga. Pidevalt on väljas foto-, maali- või plakatinäitused.

Meie lugemissaali kasutab oma õpilastööde näituste eksponeerimiskohtadest Jõgeva kunstikool. Ühiseid kirjanduslikke ettevõtmisi on toimunud ka koos Jõgeva muusikakooli ja kahe gümnaasiumiga.

Vahetustöötajana viibis meie raamatukogus Tuula Pulkkinen ja tänu tekkinud headele suhetele oleme nüüd ka ise külastanud Järvenpää raamatukogu Soomes ning saanud sealt oma ruumide ja töö paremaks toimimiseks hulga häid mõtteid.

Linn on meid igati toetanud, ja linn ootab ka, et meie raamatukogu areneks välja igakülgeks info- ja kultuurikeskuseks – ka turismiinfo jagajana.

Lugemissaalis võib juba praegu tutvuda linnavolikogu- ja linnavalitsuse materjalidega, linna detailplaneeringutega, tarbijakaitse materjalidega, infoga ettevõtjatele.

Infot ja materjale Euroopa Liidu kohta saab arvutiga eurostendilt. Kõikvõimalikku teavet ja panga-teenust pakub internetipunkt.

Reklaami kohalike ürituste ja teatrietenduste kohta on võimalik näha raamatukogu teadetetahvliit.

Teeme koostööd ajalehega "Voo-remaa". Riina Mägi on kajastanud lehes peaaegu kõiki raamatukoguga seotud üritusi. Jõgeva linnalehes ilmub ülevaade toimivate ürituste kohta. Lisateavet leiab ka Jõgeva linna koduleheküljelt.

Meid aitavad koos hoida ka ühised ekskursioonid ja väljasõidud. Põlvkonnad vahelduvad, emade kõrvale asuvad tööle tütreid, aga kestab ka side vanaemadega.

SAJAND LAENURAAMATUGA KÕRVEKÜLA KOOLIS

TIINA KOHVER

Härma raamatukogu juhataja

Meie olnud ja olevad suurvaimud on meie ausambad, meie elususe esinduslikud kallivarad. Kõige väärtuslikumgi vaimne looming on samahästi kui surnud, kui ta pole liikvel kaasaegsete elavate mõtetes ja mälus.

Hando Runnel

"Jooksu pealt suudeldud" (lk. 424)

"Pühendatud raamatule"

Eesti raamatukogudest on olnud viimastel aastatel sageli juttu. Muutused ühiskonnas tingisid muudatused ka raamatukogude töös ja ülesannetes. Ühelt poolt infotehnoloogia võidukäik, teiselt poolt vajadus teadvustada ja tunnustada meie sajanditepikkust kultuurilugu, mis on otseselt ja tihedalt seotud raamatuga. Lehitseme siis kroonikaid ja muid arhiivimaterjale, mis jutustavad raamatu levikust, hoiust ja arengust. Kõik tundub tähtis ja huvipakkuv.

Mingi osa sellest oleme oma raamatukogu tegevuse kaudu suutnud huvitavaks teha ka oma piirkonnarahvale. Tänavu 25. aprillil saime aga kokku tähtpäevapeol, mille nimetuseks oli "Pühendatud raamatule".

Sellega tähistasime olulist teetähist Kõrveküla raamatukogunduses, nimelt 100 aasta möödumist raamatukogu asutamisest Kõrveküla kooli juurde.

Kroonik kirjutab: "26. mail (1903) korraldati kooli ruumides laat (bazaar) mille tulu eest soetati õppevahendeid; muuseas, selle raha eest soetati väike raamatukogu õpilastele ja osteti mõned esemed kooli muuseumile."

Lugejal võib tekkida küsimus nimetatud tähtpäeva olulisuse kohta, kuna kool oli ju asutatud juba 1766. Sellest, kui palju oli kooliõpetajal raamatuid laste õpetamiseks, puuduvad meil and-

Õpilased Miina Härma 135. sünniaastapäeval tema haul koos Väägvere pasunakoori ja vallavanem Aivar Soobiga.

med. Raamatukogust on dokumentides jutt aga just mainitud ajast alates.

Väljavõtteid ajaloost

Au sees hoiti mälestust Eesti jaoks tähtsatest tegelastest. Näiteks: Tartu Maakonna Valitsuse Hariduse osakonna ringkirjaga nr. 5 (1926. a.) kohustatakse tähistama kirjanik August Kitzbergi 70. sünnipäeva. Järgneb loetelu soovitatavatest tegevustest.

Kroonika lehekülgedelt loeme mitmesugustest muudatustest, mille tingis olukord riigis.

Oktoobris 1918: "Eesti keelsed õppe raamatud, mis koolis tarvitatakse, niisamuti ka saksa keelsed, jäävad tarvitusele edasi...[...] Tarvilikud kooli raamatud on: Piibel ja lauluraamat, Katekismus, piiblilugu, Saksa keel aabits, Kooli lugemise raamat, Õpilaste kaustik kõnelemise õpetamiseks" ja det-

sembris 1918, kui Kõrveküla koolimajja "tuli salk enamlasti", kes olid seal korteris ja "purustasid kooli inventaari koolile kui ka kooli õpetajale kahju sünnitades."

Tolleaegsed raamatud ei ole meieni jõudnud. (Küll aga saime nüüd, tähtpäevapeol, kingituseks 1926. a. Tartus välja antud raamatu "Eesti. Maa. Rahvas. Kultuur", mis inventarinumbri 70 all oli kuulunud Kõrveküla algkooli õpetajate raamatukogule.)

Edaspidi loetleti igal aastal õpperaamatuid, mida koolis pidi kasutama.

Häid näiteid raamatute soetamisest ja hoiust saab hoolekogu protokollidest.

Protokoll nr. 12 Raadi valla Kõrveküla algkooli hoolekogu koosoleku kohta 13. novembril 1929. a.:

"Arutusele määratakse järgmised küsimused:

1. Kooliõpilaste raamatukogu lagunenud raamatute köitmine.

Hoolekogu otsustas õpilaste raamatu kogus olevate raamatute hulgas lagunenud raamatuid laske raamatu köitjal ära köita ja kooli kassast köitmise hind välja maksta.

Hoolekogu esimees: P. Sarapuu
Koolijuhataja: J. Riismandel"

Huvipakkuv on vahest ka see pildike ajaloost, 8. detsembrist 1929:

"Raamatukogu järelvaadates leidis hoolekogu, et sealt on kaduma läinud järgmiste numbrite all sissekirjutatud raamatud 274, 199, 211, 244, 246, 340, 352 383, 424, 274/60, 276/62, 230. Kahtlus raamatute kadumises kooli raamatu kogust langes kooliõpilase Juhan Juurika (*nimi muudetud – autor*) peale järgmisel põhjusel: 12. jaanuaril 1929 a. tuli avalikuks, et Juhan Juurikas Adami ja Maali poeg oli lukustanud kooli kapi, kus hoietakse kooli raamatukogu ja õppe vahendeid, avanud ja sealt ära võtnud kaalu vihid, milles ta ennast ka veel muu varguse hulgas süüdi tunnistas. Sel ajal ei pantud aga toime raamatukogu järelvaatust, mille pärast teadmata jäi, kas raamatud kõik alles on. Nüüd, kui raamatute kadumine avalikuks tuli, hakati Juhan Juurikat uurima." Ja hoolekogu esimees "viis teda meelitavate keertküsimumustega süüteo ülestunnistamisele".

Poiss töötas raamatud tagasi tuua. Tegelikult sai tagastatud "Usuõpetuse lugemik", "Loovale usule", "Küla jutud", "Eesti muinasjutud". Rohkem kätte ei saadud ja hoolekogu otsustas koolijuhatajat Jüri Riismandelit nende raamatute kadumises vastutajaks mitte pidada.

Tolleaegsele koolile oli iseloomulik, et toetussummast eraldi regulaarselt raha vaesematele õpilastele kooliraamatute soetamiseks. Samuti arutati pidevalt, milliseid ajakirju või raamatuid võiks juurde muretseda.

Veel üks kild ajaloost: 1937. aastal, arutades järgmise aasta eelarvet, otsustati tõsta õpilaste raamatukogu jaoks summat 50

Raamatukogupäevade ajal: Tiina Kohver tänab koduraamatukogu eest Ants Virot. Istuvad (vasakult): õp. T. Oda, vallavanem Aivar Soop.

kroonini ja õpetajate raamatukogule 30 kroonini.

Järgneb kommentaar: "Sel juhul raamatukogu saaks enam vähem korda 1947. aastaks."

Juhtus aga nii, et 1947. aastasse see esimene raamatute kogu ei jõudnudki. Sõda jättis oma jäljed.

Muutused ajad ja raamatud...

Jälle alustati otsast – hakati muretsema vajalikke raamatuid nii täiskasvanutele kui lastele.

Koolide koosseisus ei olnud raamatukoguhoidja ametikohta. Raamatukogud ise asetsesid endiselt suurtes kappides. Kogu raamatukeskse tegevuse eest hoolitsesid ja vastutasid kirjandusõpetajad. Kõrveküla kooli lapsed meenutavad suure soojusega õpetaja **Hilde Otsa**, hiljem õpetaja **Maiu Juurikut**, kes olid kirjandusürituste korraldajad ja innustajad, samuti oli seda algklasside õpetaja **Maie Villiko**.

Raamatukogu täiendamiseks oleks vaja olnud oluliselt suuremaid summasid kui põhikooli eelarve seda võimaldas. Põhitähelepanu suunati nn. kohustusliku kirjanduse komplekteerimisele.

1988. a. korraldasime asjad nii, et meil oli juba poole kohaga raamatukoguhoidja koht. Talle leiti ka eraldi ruum. Mõne aasta möödudes sai raamatukoguhoidjaks õpetaja **Olga Joonas**. Tema

leebus ja huumorimeel tõi raamatukogusse nii mõnegi vääniku.

Avame rahvaraamatukogu

Veel kümmekond aastat tagasi ei olnud kombeks kooliraamatukogudes teenindada ümberkaudseid elanikke. Polnud nende vajadustele vastavat kogugi. Tuli tegutseda rahvaraamatukogu avamise nimel. Enne kohalikke valimisi, nüüd juba peaaegu kümme aastat tagasi, sündis mõte avada rahvaraamatukogu.

Plaan saigi kodanikualgatuse korras teoks. Tartu vallavalitsus eesotsas vallavanema Aivar Soobi ja sotsiaalnõuniku Jaana Puuriga oli mõttega igati päri. Kohaks valiti vallamaja 22-ruutmeetrine ruum. Nii sündis **Kõrveküla raamatukogu**. Konkursi korras võeti tööle juhataja **Pilvi Pindma**.

Elavnes külaelu. Korraldati kohtumis- ja peoõhtuid. Meeldejäävaks ürituseks kujunes Kaarel Eenpalule pühendatud mälestuskivi avamine tema sünnikodu lähistel. Kohal oli tuntud poliitika- ja ühiskonnategelasi, nende hulgas tütar Anne Eenpalu, kindral Aleksander Einseln, Johannes Kert, Enn Tarto jt.

Pilvi Pindma tee viis aasta pärast naabervalda kultuuritööjuhiks. Raamatukogundus Kõrvekülas vajas aga edasiarendamist.

Tartu vallavalitsuse ja Kõrveküla põhikooli juhtkonna koostöö

tulemusena ühendati kooli- ja rahvaraamatukogu 1996. aastal.

Asjaosaliste arvamust mööda pidi sellest tulu tõusma nii koolile kui külale. Nii saadi kaks ruumi üldpinnaga 68 ruutmeetrit. Staatuselt rahvaraamatukogu, ülesannete poolest ka kooliraamatukogu (koos õppekirjandusega). Tihenesid kooli ja üldsuse sidemed. Peamine aga – laienes tunduvalt kirjanduse valik.

Töötas üks inimene, kuid koostöö õpetajatega oli nii hea, et tulime põhiülesannetega toime. Õpetajad Maire Piirman ja Raili Säks olid tihti raamatukogus abiks.

100□aastane Härmä raamatukogu 2003. a. aprillis. Foto: Teet Malsroos

Maakonna keskraamatukogu kolib Kõrvekülla

Ka Tartu maakonna raamatukogundus arenes tublisti edasi. Maakonna keskraamatukogu vahetas asukohta ja sai moodsad ruumid Tartu vallavalitsuse majja Kõrvekülas ning ka meie nime 1999. aastal.

Sestpeale nimetatakse meie asutust aga **Härmä raamatukoguks**. See valik ei ole juhuslik – elame ju külas, kus sündis Miina Härmä. Austame tema mälestust, õpime tundma tema loomingut. Mida enam süveneme tema elulukku, seda rohkem soovime seda tutvustada oma kaasaegsetele. Tasub mainida, et Miina Härmä osales Tartu Rahvaraamatukogu Seltsi töös. (Niisamuti väärib tähelepanu samalaadne fakt Kaarel Eenpalu kohta, kes oli Vesneri Rahvaraamatukogu Seltsi esimees.) Oleme korraldanud kohtumisi inimestega, kes on seotud meie kodukandi suurvaimudega oma mälestuste või tegevuse kaudu (Ilme Reintam, Kalle Loona, Enn Tarto, Ants Viro).

Laiendamaks meie lugejate silmaringi, on toimunud kohtumised Hando Runneli, Valeria Räniku, Peeter Järveldi, Tõnu Põdra, Aili Paju, Viktor Vassiljevi, Epp Väljaotsa, Esta Härmi, Rainer Kerge, Dina Lepiku, Kristi Metste, Elle Tariku ja teistega.

Oleme külastanud Tartu Ülikooli Raamatukogu, Eesti Rahvusraamatukogu, Cesise Lasteraama-

tukogu; käinud raamatusõpradega õppereisidel Tallinnas, Riias, Peterburis – ikka kellegi jälgedes (liivlased, Kristjan Jaak Peterson, Johann Köler, Miina Härmä jt.)

Infotehnoloogilised uuendused

Pärast liitumist 1999. aastal raamatukoguprogrammiga *Kirjasto 3000* oli selge, et abitöötaja kas või osalise koormusega ametikoht on hädavajalik. Esialgu sai olukord lahendatud lepingulistest töötajate abiga.

Täna, pärast liitumist UR-*RAM*-iga, on meil koosseisus 0,5 andmetöötaja ametikohta. Enam ei kujuta ette, et ilma arvutita

võiks omada head ülevaadet kogust; laenutada vötkooditehnikata; teha otsinguid ainult inimese mälu abil... Selles töös on olulist osa etendanud **Ene Leht** ja **Margit Sakson**.

Koostöö ja abivalmiduse eest tahaksin tänada Tartu maakonna keskraamatukogu (Kõrveküla raamatukogu) töötajaid, eriti direktor Hele Ellermaad ja teabeosakonna juhatajat Merike Karolini.

Loomulikult on infotehnoloogia juurutamine olnud väga mahukas töö. Kõhklejatele aga ütleme: mida varem alustate, seda kasulikum nii lugejale kui raamatukogutöötajale.

Raamatusõbrad Kristjan Jaak Petersoni jälgedes. 2001. a. suvel Riias Jakobi kalmistul.

RAAMATUKOGU VAIMSUST TULEB HOIDA NAGU SILMATERA

Juttu ajas MAIRE LIIVAMETS

Kes ei teaks IVI EENMAAD, aga teda portreterida on hoopis teine lugu. Ta on küll elukutselt bibliograaf, ent siiski sootu erinevam kui tavapärase kujutluste raamatukoguhoidja. Ivi Eenmaa paistab kaugele ja äratav igas kaasinimeses emotsioone. Teadagi väga eriilmelisi. Temas on seletamatut väge ja võimu, aateid ja usku oma tegemistesse, paindumatust ja samas suursugust üllameelsust, mõtteavarust ja põikpäisust, avatust ja kavalat meelt, tegude mõõtnatust ja piiridesse takerdumist, inimlikku soojust ja ehmatavat rangust. Kõike, mis iseloomustab üht silmapaistvat isikut. Ka ta ise tunnistab, et on teistsugune.

Ivi Eenmaa, kas Teil on olnud ka eeskujusid?

Kõigepealt käis peast läbi Ivi Tingre nimi. Ma pean teda maailma parimaks ülemuseks. Ta oli tark, asjalik, rahulik ning ei võtnud mu rabistamisi alati tõsiselt. Laskis mul end välja elada ja siis asusime uuesti asja kallale, et edasi minna. Mul on kahju, et murrangulise kümnendi järel jäi Ivi Tingre kui isiksus, kes oli terve elu pühendanud raamatukogundusele, vaid mälestustesse. Temast tuleks märksa rohkem rääkida. Ka noorematele raamatukoguhoidjatele. Teiseks meenub kohe sotsioloog Ülo Vooglaid, kellele kuulub Rahvusraamatukogu uuest majast kindlasti killuke, n.-ö. tükk paekivi, sest temaga alustasin juba ammu, teadusdirektori ametis, arutlustüklit eesmärgi ja vahendi dialektikast. Siis, kui püstitasime küsimuse rahvusraamatukogu mõiste sügavamast tähendusest. Ülo koolitas suurt gruppi inimesi, kellest kujunesid võtmeisikud uues raamatukogus. Kuna minu elu ja tegevus on olnud seotud nn. Vene ajaga, siis kaugemale tagasi minnes nimetaksin Natalja Tjulinat, kes andis meile, eesti raamatukoguhoidjatele, erakordselt palju. Pärast ÜRO raamatukogu direktorina töötamist tuli ta Moskvasse tagasi ja oli aastaid meie koolitusseminaride suurepärase, tark ja pee-

netundeline lektor. Tema uurimisteenaks oli rahvusraamatukogu. Tema seletas meile, mida kujutab endast välismaa raamatukogu. Kui nüüd paljudele asjadele tagantjärele mõelda, siis seda, mida andis mulle mu ema erakordselt rasketes tingimustes, kannan ma endaga kogu aeg kaasas.

Millised tundmused Teid valdasid, kui kuulsite, et Teid on bibliograafina autasustatud Valgetähe IV klassi teenetemärgiga?

Ma olen uhke selle üle, et olen bibliograaf. Ma pole seda varjanud – vastupidi. Olen tekitanud imetust, et mina, bibliograaf, olen töötanud Tallinna linna peana, rääkimata sellest, et kuulusin Riigikogusse. Mõni aasta tagasi käis Eestis USA Kongressi delegatsioon, kes soovis näha mind – bibliograafi! Mul on hea meel ordeni üle, aga ma võtan seda kui hilinend viisakusavaldust. Hilinemine aga on kindlasti seotud minu astumisega karmi poliitikasse, ja kui see samm on tehtud, siis ununevad kõik varasemad tegemised.

Kui jõudsite paiga mõttes Toompeale tagasi, siis kuidas seal riiklikust kõrgusest eesti kultuuritöötaja – raamatukoguhoidja – ka paistis?

Ma pole kunagi vaadanud, kas

keegi asub madalamal või kõrgemal positsioonil, on ta eestlane, venelane, sakslane või inglane. Minu jaoks on inimene täpselt see, kes ta on. Eesti kultuuritöötaja rolli, sealhulgas meie ameti, on suurem osa valinud teadlikult. Ja kui ta on juba kord oma saatuse sidunud raamatu ja raamatukoguga, siis peaks ta ka oma nõudmistes olema julgem ja emotsionaalsem. Paraku on meie elukutse jäänud tänamatult märkamatuks, mis väljendub palkades ja ka suhtumises. Raamatukoguhoidjatele soovitaksin ise enda eest kosta, tuleb nurgast välja tulla ja selg sirgeks lüüa. Sarnaselt õpetajatele. Need kaks ametit ei saa tegelikkuses teineteiseta. Üks küll õpetab, aga asjad ei saa päris selgeks, kui juurde ei õpi. Siit algabki meie panus ühiskonnale.

Eks me oleme ikka katsetanud ka end näidata, aga isegi mõnel kõrgemal foorumil antakse märku, et raamatukogud ja nende hoidjad on toredad, aga... Siinkohal tahaksin ühe viite varal olukorda pisut üldistada, lisades, et juba Balthasar Russow kurtis oma kroonikas, et Vana-Liivimaal ei ole kunagi jõutud korraldada ühtegi head kooli ega kõrgemat õppeasutust. Tõsi, raamatukogudest ta ei kirjutanud. Midagi polegi nagu 21. sajandiks muutunud!

Foto: Teet Malsroos

Tõenäoliselt on viga ka tänastes raamatukogunduse liidrites, kes ei suuda raamatukogunduse institutsiooni tähtsust piisavalt selgitada. Pole vahet, kas nad asuvad ministeeriumis või kõrgkoolides. Ka meedias ei osata end huvitavalt esitleda. Kui ma mõtlen RR-i ja kõikide teiste raamatukogude peale, siis, olgem ausad, puudub koostööoskus ja see tuleneb üldisest vaesusest. Kõik on unustanud ühised suured eesmärgid, igaüks pusib enese eest. Näib, et ERÜ on jäänud täna kõrvalseisja rolli, ta pole probleemide püstitaja. Võib-olla tuleks midagi põhikirjaliselt muuta, et ERÜ-l oleksid suuremad õigused, aga siis ka suurem vastutus raamatukogude ees. Kuid küsimus pole pelgalt ühingus, pigem suurte raamatukogude soovimatuses antud hetkel koos tegutseda. Ja see soovimatus on juba liiga kaua kestnud. Asi ei pea olema ministeeriumikeskne, praegu aga tundub, et seal pole raamatukogundust enam olemaski.

Nõrgaks on jäänud ka uute raamatukogutöötajate õpetamine. Kunagi ei ole aga nii, et leidub ainult üks süüdlane, ja ülepea,

süüdlasi otsivad ainult metslased. Koostöö ei käi kunagi alluvuse kaudu, kui keegi tahab sellele osutada, see käib empaatia kaudu, sooviga midagi head teha.

Kas Teil on siis viimaks kompromisside meisterdamise kunst selge, üks imeline (eestlaste?) omadus, millele näiteks Jaan Kross on oma romaanides nii palju lehekülgi pühendanud?

On ja ei ole ka. Poliitikas muidugi kompromissideta ei saa hakkama ja eluski on raske ilma nendeta toime tulla. Kui parteipoliitiliselt tuleb ette olukord, kus sa ei saa hääletada poolt, ent ikka tunned, et sa kuidagi ei suuda seda teha, siis, et iseenda ees ausaks jääda, on parem jätta hääletamata. Kui inimene igas asjas kompromissile läheb, siis su vaated nivelleeruvad ja kaovad. Sa lihtsalt lahustud.

Jah, iga inimene otsustab lõpude lõpuks ise, mis on hea ja mis on väärt. Kuidas Teile tundub, kas eesti inimese ja ametniku südametunnistuse, eetika ja vastutustundega on lood nõnda räbalad kui endale ette kujutame?

Loomulikult ei ole kõik riigiametnikud halvad, korrumppeerunud ja lollid. Ühiskonnas tervikuna on hoopis teine probleem, võimusahtlites napib kompetentsi. On tekkinud koguni maania, et igal pool peaksid olema uued inimesed.

Sellest on räägitud juba kolmeteist aastat ja mina tajun siin põlvkondlikku – seega igikestvat muret. Minu meelest lisavad nn. uued või noored lootust, mis on omaette väärtus – vähemalt psühholoogilises mõttes.

Selle kappamisega on tekitatud paljudes tõrjutuse tunne. Võib-olla on meie tänane probleem ikka see, et kõrvale on lükatud palju asjalikke inimesi. Lisaks oskustele ja teadmistele, mida saab õppida, on elus vaja ka kogemusi. Elu algab väikeste kogemustega, siis tulevad suuremad. Nii ongi juhtunud, et need, kes teavad oma kogemuste najal, kuidas võiks

paremini teha, tunnevad end ühiskonnas tarbetutena. Noored aga ei tea, kuidas toimida. Meie nõunikud on valdavalt noored ja väga haritud, aga mõelgem, mis neil puudub. Minu arvates elukogemus koos teadmiste tarkusega aitab ühendada, mitte laiali ajada. Sellest ühendamisest on aga ühiskonnas ja ka raamatukogunduses puudu.

Tuleb tunnistada, et Teil on praegu võimas elu- ja töökool seljataga. Mida olete oma ametites õppinud? Kas Te olete kahtsenud, et Rahvusraamatukogust lahkusite, ja nüüd on parim aeg uurida, mida teeksite ehk teisiti?

Eks ma olen igast kohast saanud väga erineva kogemuse. Äraminek andis uue nägemuse inimesest, aga ka kultuurist. Kuid minu elu on olnud Eesti Rahvusraamatukogu. Kõik, mis tuleb raskelt, on kallis, ja see maja tuli erakordselt raskelt. Kui ma 1984. aastal direktori ametisse asusin, oli raamatukogu lugejatele kinni, hoidlates lirtsus jalge all vesi, kogud olid kaheksas kohas linna peal laiali ja ei mingit lootust uuele hoonele. Me olime ehitamises kunstimuuseumi ja Estonia teatriga ühel stardijoonel, hiljuti aga tähistati Rahvusraamatukogus lugejateeninduse kümnendat aastapäeva. Kui maja hakkas valmima, tegutsesime riski piiril ja kolisime kohe sisse, kui korrus valmis – muidu oleks meilt pool maja ära võetud. Täna, kus riik ja ühiskond, riigipiirid ja raha on teistsugused, saab selles majas suhteliselt väikeste ümberkorraldustega kõike uuendada. Loomulikult oleks praegu projekti ja sisutuse võinud teistsuguse teha – koguni kallima? Loomulikult saaks nüüd uhkemat ja paremat pakkuda. Siis maksis ehitus umbes 14 miljonit krooni! Tuletagem meelde, millist vaeva sai nähtud nime muutmise, see oli julge otsus, mis tekitas kolleegides tulist kadedust. Milline võitlus käis rahvusraamatukogu seaduse pärast, parlamendi raamatukogu staatuse eest. Mitte kusagil pole põhjalikumalt kirjutatud, isegi mitte erialakirjan-

duses, kuidas toimus meie erifondi likvideerimine. Minu ajal, kui nii võib öelda, rajati Rahvusraamatukogule vundament, pealisehituse loomine aga kestab edasi. Raamatukogu ei tohi olla tuulelipp, aga teisalt tuleb olla alati innovaatiline – muudatus-tekts valmis. Ma oleksin raamatukogusse jäädes palju muutnud, aga seda on ka praegune peadirektor teinud. Mul pole mingeid etteheiteid. Võib-olla oli minu viga omal ajal see, miks sattusin ka kolleegide turmtule alla, et me läksime ajast liiga kaugele ette. Ehk olime natuke ka ülbed, kuid me lõime üht institutsiooni. Paraku ei suutnud me kolleegide teistest raamatukogudest endaga kaasa haarata. Ma olen kahetsenud, et läksin raamatukogust ära, aga teisest küljest, tõenäoliselt tegin õigesti, sest ka raamatukogu vajab uut verd, teistmoodi lähenemist.

Kes olid Teie suuremad toetajad ehitamise ajal?

Neid oli palju. Muidugi Ivi Tingre, kelle jaoks tähendas uue raamatukogu ehitamine elu nagu minulegi. Ma saan rääkida ju nendest inimestest, kes olid sel ajal ametis. Näiteks Ministrite Nõukogu esimees Indrek Toome. Tuleb tunnustada, et Edgar Savisaar kutsus Rahvarinde kaudu kogu Eesti meile appi. Kui tuli Eesti kroon, siis oli seda nii vähe, ometi leidis toonane peaminister Tiit Vähi meile raha. Terve täiega asus ehitamise toetuseks appi ka eesti ajakirjandus, tänaseks kadunud Andres Vihalemm televisioonist saatega “Ühe ehituse lugu”. Sellest kõigest tahaksin kunagi põhjalikumalt kirjutada.

Mul tekkis Teid kuulates mõte – huvitav, kas praegu haaraks ühiskond nõnda üksmeelselt kinni üleskutsest (näiteks kaabli paigaldamine) ja asuks kunstimuseumi oma kätega ehitama. Minu mõistmist pidi on kultuuris nii rasked kui ka head ajad alati kõrvuti eksisteerinud. Kõik oleneb vaatenurgast, õieti küll mõista tahtmisest. Ja seda viimast peaksime vist veel õppima.

Jumala eest, väikeses riigis on kultuuri ülalpidamine väga kallis. Tõepoolest oli aeg, kus inimene kulutas raamatutele sama palju kui leivale, aga mõlemad olid siis liiga odavad. Mind häirib, kui ärimehed ilguvad ja küsivad, kas kunstimuseumile on uut kodu vaja. On küll. Meil ei ole ehk Brueghelite dünastiat, aga oma kunsti peaksime palju paremini tundma. Meil pole ka nii kõlavaid kirjanike nimesid, keda maailm tunneb, aga me ei pääse kuhugi MEIE tähtsate nimede eest – Kreutzwaldist, Krossist Runnelini. Soovin, et meie oleks suurte tähtedega kirjutatud. Ka Rahvusraamatukogul on maailma ees kohustus – eesti mälu säilitamise mõttes. Seda peame ometi ise tegema.

Rahvusraamatukogu 85. aastapäeva eel olen mõtisklenud raamatukogunduses töötatud aastate üle. Kogemuste üle, küsinud endalt ja teistelki, mida nendega õigupoolest peale hakata. Kas on ikka õige töötada terve elu ühes kohas või tuleks ameerikalikku arvamust eelistada ja teatud aastate tagant uus otsida?

Tasakaal on tähtis. Kes on jäänud, tähendab, neid on olnud vaja. Raamatukogundus peab olema parajalt konservatiivne, sinna on vaja nii asjatundjaid, kes n.-ö. lõhna järgi raamatu üles leiavad kui ka värsket verd. On loomulik, et igas asutuses on alati siia- ja sinnapoole liikujaid, ja inimesi, kes on vaatamata kõigele suutnud luua seal omad traditsioonid. Konkreetse raamatukogu sisemise käitumiskultuuri, mõisted heast ja halvast raamatukogus.

Olen mitmel puhul kirjutanud vaimsuse hajumisest raamatukogudes. Mõelnud sealjuures kohati tegelikult irratsionaalselt. Õigupoolest osutanud müstilisele vaimsuse taastamise vajadusele uutes hoonetes. Midagi on raamatukogukultuuris muutunud, üha enam sunnib käsi laiutama mõtteviisi, et raamatukogu peaks olema vaid üks

pragmaatiline institutsioon, kes täidab kõikvõimalikke sotsiaalseid ja majanduslikke kohustusi. Humanitaarmõttele pööratakse aga üha vähem tähelepanu.

Igaüks peab endalt küsima, mida olen teinud, et raamatukogu seintest õhkuks vaimsust. Kui ei ole tekkinud vaimset ühtekuuluvustunnet, järelikult on majas midagi vajaka. Välismaa raamatukogud on alati olnud meist tehniliselt paremad, ja arvatavasti nii jääb edaspidigi, aga meil on olnud juba vanast majast alates lugejaga lähedasem side. Teame, et on lugejaid, kes tulevad raamatukogusse just siis, kui teenidajaks on nende usaldatud ja armastatud raamatukoguhoidja. Muidugi on see suures raamatukogus impersonaalsem, aga ta pole kadunud. Meie tugev külg on läbi aegade olnud haritud töötaja ja suhtlemine lugejaga, paraku see pool praegu nõrgeneb. Raamatukogu vaimsust tuleb hoida nagu silmatera. Raamatukogu sisekliima, tunnetuse, et see on minu raamatukogu, meie raamatukogu, peavad looma seal töötavad inimesed ühiselt. Ükskõik milline raamatukogu muutub läbikäiguhooviks, kui seda tunnet, mida Te otsite, ei teki.

Te pole paigalseisja või koha-pealtammuja. Olen kindel, et meie lugejad on vägagi huvitatud Teie tulevikuunistustest ehk -plaanidest.

Praegu ma vajan ennekõike järelemõtlemisaega, sest olen kakskümmend aastat uhanud ainult edasi. Elanud kohutava pingega ja mul on vaja sellest välja pääseda. Tahan oma arhiivi korda seada, tahan raamatukogule üle anda oma fotoarhiivi, mis on eesti kultuuritegelasi täis ja nagu ma juba ütlesin, raamatukogu ehitamise lugu on lahti kirjutamata. Seega lõpetan hetkel üht elutappi. Loomulikult unistan ma ka täna, sest ma armastan ju muinasjutte lugeda, aga antud ajahetkel jätan oma unistused endale.

RAAMATU- KOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

3/2003

Koostanud ENE SAHKAI

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

222. **Latvijas biblioteku darba raditaji 2001.** Riga, 2002. 94 p. RR.

*

223. **Carter, R.** Editing library science journals : reflections on change and constancy in almost two decades of editing library science journals // *The Serials Librarian*. Vol. 43 (2002) no. 2, p. 41-47. RR.

224. **Fernández-Molina, J. C.** Laws against the circumvention of copyright technological protection // *Journal of Documentation*. Vol. 59 (2003) no. 1, p. 41-68. TTÜ.

225. **McFadden Allen, B.** What administrators talk about when they talk about libraries // *J. of Library Administration*. Vol. 36 (2002) no. 3, p. 39-44. RR.

226. **Rudasill, L. M.** Tradition vs. technique : the changing complexion of journal publication in political science // *The Serials Librarian*. Vol. 43 (2002) no. 2, p. 49-62. RR.

227. **Wilder, S. J.** Demographic trends affecting professional technical services staffing in ARL libraries // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 34 (2002) no. 1/2, p. 53-57. RR.

TEATMEKIRJANDUS

228. **Encyclopedia of library and information science**. Vol. 73. Contributing author index. Referenced author index. Subject index. New York, 2003. V, 385 p. RR.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

229. **Omanikumärgid vanaraamatus : ajalugu.** Kirjeldamine. Atributeerimine : rahvusvaheline teaduskonverents Eesti Rahvusraamatukogus 12.-13.09.2002 : ettekannete teesid = Marks of ownership in old books : history. Description. Attribution : International scientific conference National Library of Estonia 12.-13.09.2002 : abstracts. Tallinn, 2002. 58 lk. Tekst eesti ja inglise k. RR.

230. **Aarma, L.** Volksbildung und Buchproduktion im schwedischen Livland : Johann Fischer und Bengt Gottfried Forselius. (Separaat: Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung, 50. Jg. (2001), H. 3). Sisaldab bibliogr. Kokkuvõtte inglise k. EAR, RR.

231. **Biblia : das ist die gantze Heilige Schrifft deudsch : [die Luther-Bibel von 1534].** Faksiimile. Köln, 2003. 2 kd. Sisaldab bibliogr. Lisa: The book of books : The Luther Bible of 1534 : a cultural-historical introduction. RR.

232. **Hamel, C. de.** The British Library guide to manuscript illumination : history and techniques. London, 2001. 88 p. Sisaldab reg. RR.

233. **Scott, K. L.** Dated & datable English manuscript borders, c. 1395-1499. London, 2002. 132 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

234. **История библиотек : исследования, материалы, документы.** Вып. 3. Санкт-Петербург, 2000. 248 с. RR.

RAAMATUKOGUTÜÜBID

235. **Eesti Rahvusraamatukogu.** Tegevusaruanne 2002. Tegevuskava 2003. [Tallinn, 2003]. 116 lk. EAR, RR, TPÜ, TTÜ.

236. **National Library of Scotland.** Annual report 2001-2002. Edinburgh, [2002]. 32 p. RR.

237. **National Library of Scotland.** Annual report 2000-2001. Edinburgh, 2001. 32 p. RR.

238. **Rocznik Biblioteki Narodowej XXXIII-XXXIV = The National Library yearbook XXXIII-XXXIV.** Warszawa, 2001. 291 p. Artiklite kokkuvõtted inglise k. RR.

239. **Serageldin, I.** Bibliotheca Alexandrina : the re-birth of the Library Alexandria. Alexandria, 2002. 88 p. RR.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLOITUS

240. **Arsenault, C. ; Leide, J. E.** Format integration and the design of cataloging and classification curricula // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 34 (2002) no. 1/2, p. 189-201. RR.

241. **Black, W. K. ; Leysen, J. M.** Fostering success : the socialization of entry-level librarians in ARL libraries // *J. of Library Administration*. Vol. 36 (2002) no. 4, p. 3-27. RR.

242. **Cannon, N.** Yahoo! Do you Google? : virtual reference overview // *The Reference Librarian* (2002) no. 77, p. 31-37. RR.

243. **Ferris, A. M.** Cataloging Internet resources using MARC21 and AACR2 : online training for working catalogers // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 34 (2002) no. 3, p. 339-353. RR.

244. **Fisher, W.** The electronic resources librarian position : a public services phenomenon? // *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*. Vol. 27 (2003) no. 1, p. 3-17. EAR, RR, TÜ.

245. **Frank, D. ; Howell, E.** New relationships in academe : opportunities for vitality and relevance // *College & Research Libraries News*. Vol. 64 (2003) no. 1, p. 24-27. RR.

246. **Garnsey, M. R.** What distance learners should know about information retrieval on the World Wide Web // *The Reference Librarian* (2002) no. 77, p. 19-30. RR.

247. **Gorman, M.** Why teach cataloging and classification? // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 34 (2002) no. 1/2, p. 1-13. RR.

248. **Guidelines for academic status for college and university librarians : the final version approved by ACRL Board on June 18, 2002 and the ALA Standards Review Committee in summer 2002** // *College & Research Libraries News*. Vol. 63 (2002) no. 9, p. 664-665. RR.

249. **Harcourt, K. ; Neumeiter, S. M.** Online distance learning with cataloging mentors : the mentor's viewpoint // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 34 (2002) no. 3, p. 293-298. RR.

250. **Hill, J. S.** What else do you need know? : practical skills for catalogers and managers // *Cataloging &*

Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 1/2, p. 245-261. RR.

251. **Hixson, C. G. ; Garrison, W. A.** The program for cooperative cataloging and training catalogers // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 3, p. 355-365. RR.

252. **Holley, R. P.** Cataloging : an existing subject for existing times // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 1/2, p. 43-52. RR.

253. **Hopkins, J.** The community of catalogers : its role in the education of catalogers // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 3, p. 375-381. RR.

254. **Hsieh-Yee, I.** Cataloging and metadata education : asserting a general role in information organization // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 1/2, p. 203-222. RR.

255. **Intner, S. S.** Persistent issues in cataloging education : considering the past and looking toward the future // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 1/2, p. 15-29. RR.

256. **Jorgensen, D.** The challenges and benefits of asynchronous learning networks // The Reference Librarian (2002) no. 77, p. 3-17. RR.

257. **Joudrey, D. N.** A new look at US graduate courses in bibliographic control // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 1/2, p. 59-103. RR.

258. **Joudrey, D. N.** Textbooks used in bibliographic control education courses // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 1/2, p. 103-120. RR.

259. **Kinder, R.** Instructional services for distance education // The Reference Librarian (2002) no. 77, p. 63-70. RR.

260. **Koh, G. S.** Innovations in standard classroom instruction // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 3, p. 263-287. RR.

261. **Kovacs, B. ; Dayton, N.** "If I knew then what I know now" : UNCG LIS graduates' perspectives on cataloging education // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 1/2, p. 145-164. RR.

262. **Kriegsman, S.** Catalog training for people who are not catalogers : the Colorado Digitization Project experience // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 3, p. 367-374. RR.

263. **Mugridge, R. L. ; Furniss, K. A.** Education for authority control : whose responsibility is it? // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 1/2, p. 233-243. RR.

264. **Salvatore, C.** Implications of culture in distance education // The Reference Librarian (2002) no. 77, p. 107-119. RR.

265. **Saye, J. D.** Where are we and how did we get here? or, the changing place of cataloging in the library and information science curriculum : causes and consequences // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 1/2, p. 121-143. RR.

266. **Subramanian, J. M.** The growing and changing role of consortia in providing direct and indirect support for distance higher education // The Reference Librarian (2002) no. 77, p. 39-62. RR.

267. **Taylor, A. G. ; Joudrey, D. N.** On teaching subject cataloging // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 1/2, p. 223-232. RR.

268. **Turvey, M. R. ; Letarte, K. M.** Cataloging or knowledge management : perspectives of library educators on cataloging education for entry-level academic librarians // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 1/2, p. 165-187. RR.

269. **Yontz, E.** When donkeys fly : distance education for cataloging // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 3, p. 299-310. RR.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

270. **Anderson, R. ; Zink, S. D.** Implementing the unthinkable : the demise of periodical check-in at the University of Nevada // Library Collections, Acquisitions, & Technical Services. Vol. 27 (2003) no. 1, p. 61-71. EAR, RR, TÜ.

271. **Engel, D. ; Womack, K. ; Ellis, U.** Opening a library 24 hours // J. of Library Administration. Vol. 36 (2002) no. 4, p. 95-108. RR.

KOMPLEKTEERIMINE

272. **Casey, A. M.** Collection development for distance learning // J. of Library Administration. Vol. 36 (2002) no. 3, p. 59-72. RR.

273. **Coats, J. ; Kiegel, J.** Automating the nexus of book selection, acquisitions and rapid copy cataloging // Library Collections, Acquisitions, & Technical Services. Vol. 27 (2003) no. 1, p. 33-44. EAR, RR, TÜ.

274. **Dinkins, D.** Circulation as assessment : collection development policies evaluated in terms of circulation at a small academic library // College & Research Libraries. Vol. 64 (2003) no. 1, p. 46-53. TTÜ.

275. **Jordan, J.** New directions in electronic collection development // J. of Library Administration. Vol. 36 (2002) no. 3, p. 5-17. RR.

276. **Kruse, T. ; Holzman, A.** Web booksellers - their usefulness to libraries // Library Collections, Acquisitions, & Technical Services. Vol. 27 (2003) no. 1, p. 121-128. EAR, RR, TÜ.

277. **Peterson, J. W.** Stretch your budget! How to select Web-based subscription resources // Computers in Libraries. Vol. 23 (2003) no. 2, p. 20-24. RR.

278. **Thomas, S. E.** Think globally, act locally : electronic resources and collection development // J. of Library Administration. Vol. 36 (2002) no. 3, p. 93-107. RR.

279. **Younger, J. A.** From the inside out : an organizational view of electronic resources and collection development // J. of Library Administration. Vol. 36 (2002) no. 3, p. 19-38. RR.

KIRJELDAMINE

280. **Alan, R.** MARC holdings implementation : a long-term process with long term advantages // Library Collections, Acquisitions, & Technical Services. Vol. 27 (2003) no. 1, 107-120 p. EAR, RR, TÜ.

281. **Bennet, R. ; Lavoie, B. F. ; O'Neill, E. T.** The concept of a work in WorldCat : an application of FRBR // Library Collections, Acquisitions, & Technical Services. Vol. 27 (2003) no. 1, p. 45-59. EAR, RR, TÜ.

282. **Brubaker, J.** Ambiguous authorship and uncertain authenticity : a cataloger's dilemma // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 4, p. 19-30. RR.

283. **Casey, D. D.** The impact of consortial guidelines on the cataloging Internet resources // Journal of Internet Cataloging. Vol. 6 (2003) no. 1, p. 43-54. RR.

284. **Hirons, J. L.** Reflections on seriality // The Serials Librarian. Vol. 43 (2002) no. 2, p. 123-138. RR.

285. **Ling Hwey Jeng.** What authority? Why control? // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 34 (2002) no. 4, p. 91-97. RR.

286. **Loesch, M. F. ; Deyrup, M. M.** Cataloging the curriculum library : new procedures for non-traditional formats // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 34 (2002) no. 4, p. 79-89. RR.

287. **Martin, C. K. ; Hoffman, P. S.** Do we catalog or not? How research libraries provide bibliographic access to electronic journals in aggregated databases // *The Serials Librarian*. Vol. 43 (2002) no. 1, p. 61-77. RR.

288. **Wakimoto, J. C.** Utilization of a set of vendor-supplied MARC records to provide access to journals in an aggregator database // *The Serials Librarian*. Vol. 43 (2002) no. 1, p. 79-95. RR.

LIIGITAMINE

289. **Subject** retrieval in a networked environment : proceedings of the IFLA satellite meeting held in Dublin, OH, 14-16 August 2001 and sponsored by the IFLA classification and indexing section, the IFLA information technology section and OCLC. München, 2003. IX, 193 p. (UBCIM publications. New series ; vol. 25). Sisaldab bibliogr., reg. RR.

*

290. **Attar, K. E.** The practice of Bliss // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 34 (2002) no. 4, p. 47-65. RR.

KATALOOGID

291. **Condron, L. ; Tittlemore, C. P.** Library catalogs on the Web // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 34 (2002) no. 4, p. 13-17. RR.

KOGUD

292. **Banks, J.** Weeding book collections in the age of the Internet // *Collection Building*. Vol. 21 (2002) no. 3, p. 113-119. TTÜ.

293. **Crowe, W. J.** An uncertain trumpet : developing archival and special collections in the electronic era // *J. of Library Administration*. Vol. 36 (2002) no. 3, p. 73-80. RR.

294. **Dilevko, J. ; Gottlieb, L.** Weed to achieve : a fundamental part of the public library mission? // *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*. Vol. 27 (2003) no. 1, p. 73-96. EAR, RR, TÜ.

295. **Seeds, R. S.** Impact of a digital archive (JSTOR) on print collection use // *Collection Building*. Vol. 21 (2002) no. 3, p. 120-122. TTÜ.

KOGUDE HOID

296. **Libraries** in open societies : proceedings of the Fifth International Slavic Librarians' Conference. New York [etc.], 2002. 246 p. Ilmunud samaaegselt ka ajakirjas: *Slavic & East European information resources*, v. 3, nos. 2/3, 2002. RR.

297. **Proceedings** of the DLM-forum 2002 : @ccess and preservation of electronic information : best practices and solutions, Barcelona, 6-8 May 2002. Luxembourg, 2002. 641 p. (INSAR ; supplement VII). Osa teksti saksa, hispaania, prantsuse k. RR.

*

298. **Baranski, A. a. o.** Catastrophic room temperature degradation of cotton cellulose // *Restaurator : International Journal for the Preservation of Library and Archival Material*. Vol. 24 (2003) no. 1, p. 36-45. Kokkuvõtte prantsuse ja saksa k. RR.

299. **Bykovský, V. ; Trnková.** The influence of secondary chromophores on the light induced oxidation of paper : part I : the influence of light on cellulose and

secondary chromophores // *Restaurator : International Journal for the Preservation of Library and Archival Material*. Vol. 24 (2003) no. 1, p. 18-35. Kokkuvõtte prantsuse ja saksa k. RR.

300. **Havermans, J. ; Aziz, H. A. ; Scholten, H.** Non destructive detection of iron call inks by means of multi-spectral imaging : part I : Development of the detection system // *Restaurator : International Journal for the Preservation of Library and Archival Material*. Vol. 24 (2003) no. 1, p. 55-60. Kokkuvõtte prantsuse ja saksa k. RR.

301. **Prajapati, C. L.** Accumulation of solid particles on documents, a threat for preservation of documentary heritage : the example of the National Archives of India // *Restaurator : International Journal for the Preservation of Library and Archival Material*. Vol. 24 (2003) no. 1, p. 46-54. Kokkuvõtte prantsuse ja saksa k. RR.

302. **Seib, R.** Exilpresse digital : The Deutsche Bibliothek's digitization of selected German exile periodicals and newspapers from the 1933-1945 period // *The Serials Librarian*. Vol. 43 (2002) no. 2, p. 29-39. RR.

303. **Sundholm, F. ; Tahvanainen, M.** Paper conservation using aqueous solutions of calcium hydroxide/methyl cellulose // *Restaurator : International Journal for the Preservation of Library and Archival Material*. Vol. 24 (2003) no. 1, p. 1-17. Kokkuvõtte prantsuse ja saksa k. RR.

LUGEJATEENINDUS

304. **Brennan, M. J. a. o.** A snapshot of early adopters of e-journals : challenges to the library // *College & Research Libraries*. Vol. 63 (2002) no. 6, p. 515-526. TTÜ.

305. **Emmons, M. ; Martin, W.** Engaging conversation : evaluating the contribution of library instruction to the quality student research // *College & Research Libraries*. Vol. 63 (2002) no. 6, p. 545-560. TTÜ.

306. **Lombardo, S. W. ; Miree, C. E.** Caught in the Web : the impact of library instruction on business students' perceptions and use of print and online resources // *College & Research Libraries*. Vol. 64 (2003) no. 1, p. 6-22. TTÜ.

307. **Marcus, S. ; Beck, S.** A library adventure : comparing a treasure hunt with a traditional freshman orientation tour // *College & Research Libraries*. Vol. 64 (2003) no. 1, p. 23-44. TTÜ.

308. **O'Connor, L. ; Radcliff, C. R. ; Gedeon, J. A.** Applying systems design and item response theory to the problem of measuring information literacy skills // *College & Research Libraries*. Vol. 63 (2002) no. 6, p. 528-543. TTÜ.

309. **Webb, L. M.** Availability of Internet training programs for elderly public library patrons // *The Reference Librarian* (2002) no. 77, p. 141-151. RR.

BIBLIOGRAAFIA- JA INFOTÖÖ

310. **Statistics**, measures, and quality standards for accessing digital reference library services : guidelines and procedures. Syracuse, N.Y. ; Tallahassee, [2002]. V, 104 p. Sisaldab bibliogr. RR.

*

311. **Germain, C. A ; Bobish, G.** Virtual teaching : library instruction via the Web // *The Reference Librarian* (2002) no. 77, p. 71-88. RR.

312. **Guthrie, K.** Lessons from JSTOR : User behavior and faculty attitudes // *J. of Library Administration*. Vol. 36 (2002) no. 3, p. 109-120. RR.

313. **Jackson, M. E.** The ARL scholars portal initiative // *J. of Library Administration*. Vol. 36 (2002) no. 3, p.

81-91. RR.

314. Lewis, J. S. ; McDonald, J. D. Defining an undergraduate core journal collection // *The Serials Librarian* . Vol. 43 (2002) no. 1, p. 45-59. RR.

315. Massey-Burzio, V. Facing the competition : the critical issues of reference service // *College & Research Libraries News*. Vol. 63 (2002) no. 11, p. 774-775. RR.

316. Rettig, J. Old borders, new borders, bridges and new relationships : transforming academic reference service // *College & Research Libraries News*. Vol. 63 (2002) no. 11, p. 790-793. RR.

317. Simmons, J. L. Availability, accessibility, and promotion : a study of reference services in Ulster County, New York public libraries // *The Reference Librarian* (2002) no. 77, p. 153-165. RR.

INFOTEADUS

318. Gilchrist, A. Thesauri, taxonomies and ontologies - etymological note // *Journal of Documentation*. Vol. 59 (2003) no. 1, 7-18. TTÜ.

319. McKenzie, P. J. A model of information practices in accounts of everyday-life information seeking // *Journal of Documentation*. Vol. 59 (2003) no. 1, p. 41-68. TTÜ.

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOOGIA

320. Воройский Ф. С. Основы проектирования автоматизированных библиотечно-информационных систем. Москва, 2002. 384 с. Sisaldab reg. RR.

321. Bovey, J. D. Providing Web access to a catalogue of British newspaper cartoons // *Program : electronic library and information systems*. Vol. 37 (2003) no. 1, p. 16-24. RR.

322. Carter, H. Misuse of library public access computers : balancing privacy, accountability, and security // *J. of Library Administration*. Vol. 36 (2002) no. 4, p. 29-48. RR.

323. Dillon, D. Fishing the electronic river : disruptive technologies, the unlibrary, and the ecology information // *J. of Library Administration*. Vol. 36 (2002) no. 3, p. 45-58. RR.

324. Geyer, E. M. IT-enabled organizational change : a framework for management // *J. of Library Administration*. Vol. 36 (2002) no. 4, p. 67-81. RR.

325. Jia, P. Computer troubleshooting tips for librarians // *The Reference Librarian* (2002) no. 77, p. 167-172. RR.

326. Metcalf, C. An open source solution to managing electronic links with database-generated Web pages // *The Serials Librarian*. Vol. 43 (2002) no. 2, p. 21-28. RR.

327. Rehman, S. ; Marouf, L. Information operations in the Kuwaiti corporate sector : an analysis // *Program : electronic library and information systems*. Vol. 37 (2003) no. 1, p. 31-37. RR.

328. Saarti, J. The acquisition and maintenance costs associated with library automation systems in Finnish public libraries // *Program : electronic library and information systems*. Vol. 37 (2003) no. 1, p. 25-30. RR.

329. Siriwongworawat, S. Use of ICT in Thai libraries : an overview // *Program : electronic library and information systems*. Vol. 37 (2003) no. 1, p. 38-43. RR.

330. Wyatt, A. M. UCITA's impact of library services // *J. of Library Administration*. Vol. 36 (2002) no. 4, p. 83-94. RR.

RAAMATUKOGUDESSE SAABUNUD AJAKIRJAD

seisuga 15. mai 2003

Alexandria. – Suurbritannia. – RR.

Art Libraries Journal. – Suurbritannia. – RR.

ASLIB Proceedings. – Suurbritannia. – TTÜ.

Bibliophilos. – Soome. – RR.

Biblioteksbladet. – Rootsi. – RR.

Bibliotheksdienst. – Saksamaa. – RR, TTÜ.

Biblis. – Rootsi. RR.

The Bookseller. – Suurbritannia. – RR.

The Bottom Line : Managing Library Finances. – Suurbritannia. – TTÜ.

Choice : current reviews for academic libraries. – USA. – RR.

Chroniques de la Bibliothèque nationale de France. – Prantsusmaa. – RR.

Collection Building. – Suurbritannia. – TTÜ.

College & Research Libraries. – USA. – TTÜ.

College & Research Libraries News. – USA. – TTÜ.

Computers in Libraries. – USA. – RR.

Current Awareness Abstracts of Library and Information Management Literature. – Suurbritannia. – TTÜ.

Dialog mit Bibliotheken. – Saksamaa. – RR.

Helsingin Yliopiston kirjaston tiedotuslehti. – Soome. – RR.

IFLA Journal. – Saksamaa. – ERÜ, RR, TÜ.

Informaatiotutkimus. – Soome. – RR, TTÜ.

Interlending and Document Supply. – Suurbritannia. – TTÜ.

Journal of Academic Librarianship. – USA. – RR, TTÜ

Journal of Documentation : Principles & Practice. – Holland. – TTÜ.

Journal of Information Science. – Suurbritannia. – TPÜ.

Journal of Librarianship and Information Science. – Suurbritannia. – RR, TTÜ.

Kirjastolehti. – Soome. – EAR, ERÜ, RR, TÜ.

Library Collections, Acquisitions & Technical services. – USA. – RR, TÜ.

Library of Congress : Information Bulletin. - USA. - RR.

Library Resources and Technical Services. USA. – EAR.

OCLC Newsletter. – USA. – RR, TÜ.

Performance Measurement and Metrics. – Suurbritannia. – RR.

Program : Electronic Library and Information Systems. – Suurbritannia. – RR.

Publisher's Weekly. – USA. – RR.

Restaurator : International Journal for the Preservation of Library and Archival Material. – Saksamaa. – RR.

Scandinavian Public Library Quarterly. – Norra. – ERÜ, RR.

The Serials Librarian. – USA. – RR.

Signum. – Soome. – EAR, RR, TTÜ, TÜ.

Svensk Biblioteksforskning. – Rootsi. – RR.

Tarp Knygų. – Leedu. – RR.

Tietopalvelu. – Soome. – ERÜ, RR, TPÜ, TÜ.

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás = Scientific and Technical Information. – Ungari. – EAR.

Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie. – Saksamaa. – RR, TÜ.

Библиография. – Venemaa. – RR.

Библиотека. – Venemaa. – RR.

Библиотековедение. – Venemaa. – RR, TÜ, TTÜ.

Научные и технические библиотеки. – Venemaa. – EAR, RR, TTÜ, TÜ.

RAHVUSVAHELISED KIRJEREGLID EESTI KEELES

JANNE ANDRESOO

RR-i peabibliograaf

ISBD(M): rahvusvahelised monograafiate bibliograafilise kirjeldamise reeglid / tõlkinud Janne Andresoo; toimetanud Sirje Nilbe. Tallinn : Eesti Rahvusraamatukogu, 2002. 82 lk. (Kirjereeglid) (Eesti Rahvusraamatukogu standard; RRS 2:2002)

Eelmise aasta jõulude paiku ilmus trükist esimene rahvusvaheliste kirjereeglite tõlge eesti keelde. Tegemist on kataloogija töölauale kuuluva materjaliga, mida Eesti raamatukogudes ilmselt ammu oodatud.

Akronüümi ISBD (*International Standard Bibliographic Description*) järgi tuntud bibliograafilise kirjeldamise reegleid on IFLA egiidi all koostatud ja välja antud 1970-ndate aastate algusest. Esimene, 1971. aastal ilmunud ISBD oli samuti monograafiaid hõlmav reeglistik – ISBD(M). Tsiteerides kõne all olevat väljaannet on selle rakendusalaaks “alates 1801. aastast ilmunud teksti ja/või illustratsioone sisaldavad silmloetavad väljaanded (nt. trükitud raamatud), samuti pimedate kirjas teavikud”. Nagu ilmneb, alustati mõlemal puhul, nii kirjereeglite koostamisel kui ka eesti keelde tõlkimisel raamatukogudes ülekaalukalt domineerivast teavikulaadist – trükitud raamatust. Siinkohal on sobilik nimetada teisi ISBD-sid, mille tõlkimine ja trükki toimetamine seisab alles ees: ISBD(CR) jadaväljaannete ja teiste jätkuvate väljaannete (*continuing resources*), ISBD(NBM) audiovisuaalteavikute, ISBD(CM) kaarditeavikute, ISBD(A) vana-raamatute (hõlmab enne 1801. aastat ilmunud monograafiaid),

ISBD(PM) nootide ning ISBD(ER) elektrooniliste teavikute kirjeldamiseks.

Eesti raamatukogude jaoks ei ole ISBD rakendamine midagi uut, sest tegelikult põhinesid ka nõukogudeaegsed bibliokirje standardid ehk GOST-id rahvusvahelistel reeglitel. Nende põhjal omakorda koostati eestikeelsed kirjeldamise juhised, mida kasutati edukalt veel üsna hiljaaegu. Meenutagem siinkohal ilmselt räbalaiks tarvitatud kataloogijate väljaannet “Trükiste bibliograafilise kirjeldamine”, mis ilmus Valve Mikfeldti ja Ivi Kuldkepi toimetatuna 1981. aastal. Kaheksa aastat hiljem sama pealkirja all ilmunud täiendused võtsid arvesse muudatusi, mis kaasnesid uue kirjeldamise GOST-i jõustumisega.

Vajadusest viia rahvusvahelised kirjereeglid eesti keelde hakati rääkima umbes samal ajal, kui Eesti raamatukogudes tõusis tõsisemalt päevakorraale automatiseeritud infosüsteemide rakendamine. Kirje standardsus on tõepoolest otseses seoses raamatukogusüsteemi rakendamise edukusega, kui pidada silmas bibliograafiliste andmete üleviimist ühest keskkonnast teise, teisisõnu retrospektiivset konverteerimist. Loomulikult ei saa aga ükski infosüsteem toimida, arvestamata

teatud kindlaid standardeid, raamatukogusüsteemide puhul muu hulgas, õigupoolest esmajoones, kirjereegleid.

Niisiis sai ISBD-de tõlkimise idee hoo sisse 1990-ndate aastate keskpaigas. RR-i kataloogimise asjatundjatest moodustus 1996. a. küllaltki spontaanselt ISBD-de tõlkimise töörühm, kuhu kuulusid Aurika Gergeležiü, Kaie Kuslap (ISBD(PM)), Maarika Jaagumägi, Terje Hannus (ISBD(NBM)), Eve Tang (ISBD(CM)) ja allkirjutanu (ISBD(M)). Erinevate reeglite vahel aitasid terminoloogilist kooskõla saavutada Reet Kukk ja Sirje Nilbe. Töörühmas osales ka Aarne Kurjamaa, kes oli suure töö ära teinud UNIMARC-vormingu tõlkimisel. Paralleelselt toimusid kirjereeglites sisalduvate terminite arutelud ERÜ terminoloogia toimkonnas.

Eelmainitud reeglite tõlked said valmis 1997. aastaks, aasta hiljem lisandusid Rahvusraamatukogu töötaja Aivar Tõnso tõlgitud elektrooniliste väljaannete kirjeldamise reeglid (ISBD(ER)). Esialgseid eestikeelseid reegleid tutvustati küll teistele raamatukogudele, kuid arvamusküsitlused, lõplikud kooskõlastamised ning toimetamised lükkusid edasi – kätte oli jõudnud INNOPAC-i juurutamise tormiline ajajärk. Seega, infosüsteemide rakendudes

Eesti raamatukogudes 1990-ndate lõpus olid kataloogija kasutada eestikeelsed toimetamata kirje-reeglid viie teavikulaadi kohta.

Süsteemne tegevus ISBD-de vormistamisel eestikeelseteks kirjereegliteks algas standardimisala spetsialisti Endla Sandbergi Rahvusraamatukogusse tööleasumisel 2001. aastal.

Samal aastal asus tegutsema erinevate raamatukogude esindajatest koosnev Rahvusraamatukogu standardimise töörühm, võttes algusest peale üheks ülesandeks kiirendada tõlgitud ISBD-de kooskõlastamist Rahvusraamatukogu standarditeks. Kaaluti ka võimalusi avaldada ISBD-d Eesti standardina (tähisega EVS), samuti Rahvusraamatukogu juhendina või IFLA dokumendi tõlkena eesti keelde. Selline vorm – Eesti Rahvusraamatukogu standard (RRS) – tundus pärast põhjalikke arutelusid olevat IFLA kirjereeglite puhul kõige sobilikum. Üheks arvestatavaks eeliseks RR-i standardil kui ettevõttestandardil EVS-i ees on paindlikkus muudatuste sisseviimisel.

Standardimise töörühm määratles ka ISBD-de tõlgete avaldamise järjekorra, võttes arvesse Eesti raamatukogude kataloogijate ettepanekuid. Nõnda selgus, et ISBD(M)-i järel tuleb käsile võtta elektrooniliste väljaannete ning siis kohe jadaväljaannete kirjeldamise reeglid.

Viimati mainitud IFLA standardi tõlkimist ei võetud seni ette teadmise, et reegleid (ISBD(S)) muudetakse olulisel määral seoses nende ühtlustamisega anglo-ameerika kataloogimisreeglitega ja ISSN-põhimõtetega.

Uued jadaväljaannete kirje-reeglid (ISBD(CR)) ilmusid 2002. aasta lõpus ning nende tõlkimine on kavas sel aastal.

Loodetavasti on eestikeelsed kirjereeglid tõhusaks abimeheks raamatukogutöötajatele nende igapäevases töös, samuti raamatukogunduse-infoteaduste eriala üliõpilastele ja kõigile, kellel vajadus või huvi teavikute kirjeldamisest lähemalt teada saada.

UUS ELEKTROONILINE KÄSIRAAMAT

vt. www.nlib.ee/rkogud/pulman

Euroopa Liidu mitmeaastane rahvaraamatukogude projekt – PULMAN (*Public Libraries Mobilising Advanced Networks* – www.pulmanweb.org) on jõudnud tulemuslikult lõpusirgele.

Valminud on elektroonilised juhised, mis tutvustavad rahvaraamatukogude uusi tegutsemisviise ja teenindusvorme, tuues rohkelt näiteid Euroopa riikide raamatukogudest ning iseloomustades koostöövõimalusi muuseumide ja arhiividega.

Väljaanne koosneb järgmistest peatükkidest:

- sotsiaalpoliitilised suunised
- tulemuslikkuse mõõdud ja hindamise vahendid
- tehnilised suunised

Lõpus on register, mis peaks hõlbustama info leidmist ühe või teise küsimuse kohta.

Käsiraamatu on tõlkinud eesti keelde **Tiina Vilberg** ja **Maris Ringvee**, toimetanud **Siiri Lauk** – kõik RR-i raamatukogunduse osakonna töötajad. Eesti keelde tõlgitud juhised rahvaraamatukogudele leiata RR-i kodulehelt: www.nlib.ee/rkogud/pulman

Rahvusvahelise projekti PULMAN raames arendasid meie raamatukogud, muuseumid ja arhiivid omavahelisi töösuhteid, mille heaks näiteks on 21.–22. nov. 2002 toimunud õpikoda “Rahvuslikud mäluinstitutsioonid digitaalses keskkonnas”.

PULMAN pakkus ka mõnele rahvaraamatukoguhoidjale nädalast koolitust. Näiteks viibis Rapla Keskraamatukogu peaspetsialist **Katrin Niklus** Taanis Aarhuses; Tartu Linna Keskraamatukogu direktor **Asko Tamme** Kreekas Verias ning Sillamäe Keskraamatukogu direktor **Elviira Sidorova** Sloveenias Ljubljanas.

Tänavu kevadel 13.–14. märtsini toimus Portugalis Oeiras 36 Euroopa riigi ministrite, tipp-politikute ja praktikute konverents

“Õppides üksteiselt eEuroopas” (“*Learning from each other in eEurope*”) PULMAN-i tegevuspõhimõtete väljatöötamiseks. Selles osalesid Kultuuriministeeriumi ase-kantsler **Anton Pärn**, Euroopa Komisjoni kutsel RR-i peadirektor **Tiiu Valm** ning projekti koordinaator **Krista Talvi**. Tiiu Valm esines konverentsil ettekandega raamatukogude, muuseumide ja arhiivide koostööst.

Oeirase konverentsil võeti vastu manifest rahvaraamatukogude osast infoühiskonnas ning koostööst muuseumide ja arhiividega (avaldatakse ka ajakirjas “Raamatukogu”).

PULMAN õnnestus Eestis tänu raamatukogude, muuseumide ja arhiivide tulemuslikule koostööle. Tublilt tegutses toetusgrupp, kuhu kuulusid Riigiarhiivi nõunik **Peep Pillak**, Kultuuriministeeriumi muuseumide nõunik **Ülle Reimets** ja raamatukogunõunik **Meeli Veskus**, Eesti Muusikaraamatukogude Ühenduse president **Aurika Gergeležiu**, Võrumaa Keskraamatukogu direktor **Inga Kuljus**, Võrumaa Muuseumi direktor **Siiri Toomik** ja Valga Maaarhiivi maa-arhivaar **Riina Virks**.

Loodan, et elektroonilised juhised aitavad rahvaraamatukogudel mõista teiste riikide raamatukogude tööd ning võtta üle kõike seda, mis oma piirkonna lugejate teenindamiseks tundub kõige mõistlikum ja vajalikum.

Lisaks elektroonilistele juhistele saab RR-i infoteaduste saalis tutvuda ka trükiväljaandega Oeirase konverentsi kohta: “*PULMAN Express: Special edition The PULMAN Policy Conference Public Libraries, Local Museums and Archives Learning from each other in eEurope (Oeiras, Portugal 13 and 14 March 2003)*”.

*Krista Talvi,
PULMAN-i koordinaator*

AIRA LEPIK, TPÜ infoteaduste osakonna professor:

Ajakirja "Raamatukogu" tähendust on võimalik mõtestada eelkõige rollide kaudu, mida suhtes ajakirjaga on tulnud täita. Lugejana on tähendus olla regulaarselt ja mugavalt kursis uudisväärtustega eelkõige eesti raamatukogunduses, mis annab omakorda põhjuse tekstide kasutamiseks õppetöös. Lugejana tunnen heameelt viimasel ajal ilmunud probleemartiklitest, mis viitab kolleegide heale analüüsisioskusele ja erialasele kompetentsusele.

Autorina on tähendus kogemuses, mida ajakiri pakub oma käsitluste ja seisukohtade "luge-miskõlblikuks" sõnastamisel ja uurimistematika analüüsimisel. Autorina tunnen heameelt eestikeelse erialaterminoloogia arendamisest, mida ajakirja ilmumine toetab ja tagab.

Toimetuskolleegiumi liikmena on tähendus seotud kaasvastutusega, mida peaksin omama – tegelikult ei tunne aga end ajakirjas ilmuvaga oluliselt seotuna, sest tegevtoimetaja(d) on kas nii tublid või nii otsusekindlad, et viimaste aastate jooksul on toimetuskolleegiumi nõu minimaalselt (kui üldse) vajatud.

Ajakiri "Raamatukogu" on oma elutsükklis minu arvates jõudnud küpsusfaasi, jääb vaid loota, et toote elutsükli seaduspärasused siin ei kehti!

URVE PALS, RR-i avalike suhete osakonna juhataja:

On kahtlemata positiivne, et meil on olemas erialajakiri, kus raamatukogude ning raamatukogundusega seonduvat kajastatakse, mis annab tööks vajalikku teavet, avardab erialaselt ja kultuuriliselt silmaringi, tutvustab eri tüüpi raamatukogusid ja huvitavaid kolleege ning ehk aitab tugevdada ka mõttekaaslust, süvendades meie-tunnet mitmetahulisel ning arvamustepaljusel raamatukogumaastikul.

Ei saa öelda, et "Raamatukogu" uue numbril ilmunisel ma selle kaanest kaaneni läbi loen, kuid huvipakkuvat ning tutvumist väärivat leiab kindlasti igast numbrist. Erialast lähtuvalt loen kindlasti suhtekorraldust ja turundust käsitlevaid ning probleemartikleid, samuti Rahvusraamatukogu kolleegide kirjutisi ning raamatukogundust tervikuna kajastavaid lugusid. Huviga jälgin toimetaja veergu, eriti Maire Liivametsa kirjutisi, millega ei pruugi küll alati nõustuda, kuid kaasa mõtlema ärgitavad nad igal juhul. Kui midagi ette heita, siis vahest seda, et soovida jätab ajakirja kujunduslik ning trükitehni-

line teostus. Autorite sekka võiks enam kaasata inimesi väljastpoolt raamatukogusid, n.-ö. arvamusi- liidreid. Küllap teame üpris hästi, kes me oleme ning kuhu püüdleme, kasulik oleks aga hoomata, mida teised meist ja meie tegemistest arvavad.

Ja veel üks tähelepanek. Eelmise aasta "Raamatukogu" 2. numbris ilmus ankeet, kus toimetuse otsis vastuseid küsimusele, kas RK sisu ja vorm rahuldavad praeguses kultuurisituatsioonis ajakirja lugejaid ning mida peaks muutma. Ligi aasta on ankeedist möödunud, kuid paraku pole ajakirjas siiani küsitlusest mingit tagasisidet ilmunud. Sellest on kahju, sest pole mõtet teha küsitlusi, millele ei järgne analüüsi ning muudatusi, millest ka avalikkust, s.o. oma lugejaid teavitatakse. Võimalik, et kõik on nii hästi, et muudatusi polegi tarvis, aga ka sellest võiks kirjutada.

ANNE RANDE, Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse direktor:

"Raamatukogu" on meie ainus erialajakiri, mille numbrite kokupanemine on tegijatele juba täna arvatavasti parajaks pähklik kujunenud. Eeskätt pean silmas toimetuse siirast soovi kajastada ühes numbris võimalikult palju eri tüüpi raamatukogude toimetamisi, samas seab piirid ühe numbril maht. Arvan, et küsimus "mida võtta, mida jätta?" kimbutab, mida aeg edasi, seda enam! Lisaks püütakse igas numbris pakkuda üldharivat infot.

Nende keeruliste valikute tegemisega on vähemalt viimastel aastatel, suures plaanis vaadatuna, saadud kenasti hakkama, sest mida aeg edasi, seda sisukamaks ajakiri on muutunud. Meeldivat garneeri lisab kujundus, kuigi väidetakse, et tähtis pole vorm, vaid sisu. Arvan, et antud kontekstis on mõlemad samavõrra olulised.

Selge see, et ühte numbrisse pole võimalik paitutada kõiki teemasid, millest tahaks lugejatele anda teada. Siiski, mina kui lasteteenindusega lähemalt kokku puutuv isik, loeksin meeeldi enam sellekohaseid artikleid, arvamusi jms. Minu tähelepanekul on viimasel ajal hakatud küll suuremat tähelepanu pöörama rahvaraamatukogude tööle, mis on ajakirja arengu seisukohalt kindlasti märkimisväärne positiivne samm kas või rahvaraamatukogude suure arvu tõttu. Samas on lasteteeninduse probleemide kajastamine suhteliselt varju jäänud. Kuna kooliraamatukogude tööd kajastatakse juba kenasti, soovitan tegijatel lasteteenindusele rahvaraamatukogudes samuti rohkem ruumi leida.

Eesti rahvuskultuuri on juba 80 aastat rikistanud raamatukogude oma ajakiri, mis ajaloo keerdkäikude kiuste on püsima jäänud, muutunud ja arenenud vastavalt võimalustele ja aja vaimule. Me oleme uhked selle üle.

METSIKU KÜLA LUGU

130 aastat eesti talupoegade laenuraamatukogu asutamisest

HELLE REMMELT

RR-i arhiivkogu raamatutöörühma juht

“Se rammad on ...Hantšo jäggo ia ostnut 1827. astal. Maksab 7 Rupla”, kirjutas Palmse mõisa õllepruul Hans sajand ja kolmveerand tagasi äsjaostetud raamatusse.

Pruulide Aaviku talu Metsiku külas

Raamat oli 1823. aastal Tallinnas keiserliku konsistoriumi poolt väljaantud “Jutlusse Ramat, mis sees Pühhapäevade, Pühhade ja Palvepäevade Jutlused, Eesti-Ma rahwa õppetuseks, on kokkopandud.”

Hansu pojapoja Hansu kirja-pandud märkmetest saab teada, et 1821. aastal tuli tema vanaisa Palmse mõisa õlletegijaks ehk pruualiks. Perekonnanimi Pruul tulenes otseselt ametist, (“Meie sugu kond sai omale liia nime Pruul – kirjuta Bruhl ehk Pruhl”, kirjutas pojapoeg Hans.)

Õllepruul Hans oli sündinud 1796. aastal Kadrina kihelkonnas Palmse vallas ja oskas juba noorest peast “heaste lugeda ja kirjutata”, ka pidas ta lugu raamatutest, võimaluse korral neid endale ostes.

Hansu poeg Danel (sünd. 1840) sai juba koolis käia – neli nädalat Palmse vallakoolis. Ka tema oli ärksa ja vabameelse vaimuga talumees, kes usinasti luges “Tallo-rahva Postimeest” ja “Perno Postimeest”.

Isa eeskujul pidas mõnda aega pärast tema surma 1864. aastal õllepruuli ametit ning olles raha kogunud, ostis Metsiku mõisa päriühenduse L. v. Uexkülli käest talukoha.

Tallu telliti ajalehti “Eesti Postimees”, “Sakala”, “Olevik.” Elati rahvusliku ärkamisaja meeletoludes ja ajalehtedes kutsuti üles raamatukogusid asutama.

Palmse mõisa õllepruulija Hans Pruul, sündinud 1796.

Danel Pruul otsustas mõtte teoks teha ja 1872. aasta alguses võeti asi tõsiselt käsile.

Säilinud märkmetest võib lugeda “Metsikus olli mõne mehe vahel nouks wõetud üks weikene laenoramatu kogu “Piibliotek” asudata, ja sai siis räkitud kes selle seltsise tahab hakata tuleb Kiiunla kuu 2-sel päeval Metsiku koolimaiasse kokko, et võiks selle üle üks nou pidata kuidas seda võiks asudata. Olid tulnud: Metsikust Danel Pruul, Gustav Roopa, Kristian Printfelt ja Maddis Willberg. Wiholast Mart Mänd ja Kristian

Leetberg. Kes selle seltsi hakava maksavad üks rubla seltsi kasa hakatuseks. Ja igga aasta Kiiunla kuu 2-sel päeval 60 koppik. Selle rahaga saab üks laenoramatu kogu “Piibliotek” asudatud. Selle seltsi ulka wõib igal aial saada ülles=võetud, neid kes ennast viisipäraselt üllespidavad.

Ramatud on seltsi omad ja seiswad ühes koos, wõivad koddo lugeda viia, agga mitte kauem kui ühheks nädalaks... Nou pidamise tarvis saab ka üks protokoll ramat peetud.”

Nimetatud raamatust saabki teada, et “Selle seltsile nimeks sai arvatud Oppija Selts Metsikus. Seltsi Presitentiks sai wallitud Daniel Bruhl, abiliseks Kristian Printfelt, eesisejaks: Kristian Printfeldt, Gustav Roopa ja Mart Mänd. Esimene ramato ostmine on Paasto kuus 1872”.

Sellega oli esimene eesti laenuraamatukogu asutatud ja tegevus hakkas toimuma põhikirja alusel presidendi ning eestseisuse juhtimisel.

Põhikiri ise koosnes kümnest punktist ja sätestas kõik raamatute soetamise, laenutamise ja seltsi juhtimisega seotud toimingud.

Missuguseid raamatuid nõuks võeti seltsi tarbeks osta, selgub põhikirjast – “saab ostetud, esiteks: sündinud asjade ja jutto- raamatuid. Kui seltsi joud kannab, siis koli ja keik waimolikud

Metsiku külapood

ramatud". Õppija seltsi rahalisteks vahenditeks olid liikmeks maksud, annetused ja lugemisraha, mida maksid need lugejad, kes ei olnud seltsi liikmed. Enamik rahast kulus raamatute ostuks, väike osa läks raamatute parandamiseks ja köitmiseks.

Protokolliraamatut ja inventari- raamatut on peetud täpsuse ja kohusetundega. Kõik soetatud raamatud on kantud korralikult inventariraamatusse.

Esimene raamat on "Ehsti-Ma Lauulo-Rahmat, Tallo-Rahwa Kohli- nink Kirko-Lapsede tarbix, kud Jumala Auwux, ninda welja- sähdut", Rähvli- ehk Tal-Linnas 1693.

Järgmiste seas on "Terwisse Katakismusse Ramat, se on nisuggune ramat, kus sees küssides ja kistes õppetakse, kuidas inimene woib ja peab omma ihho terwist hoidma ja selle pärrast hoolt kandma/ Selle ramato on esmalt Saksa keele, Ma rahwa heaks, kirjotanud Johan Willem Luddi Ludse, arst ja kolide üllewaatja Kurresare linnas. Pärrast on selle ramato ma kele ümberkirjotanud Kusto Hinrik Schmidt, Waljalla koggodusse õppetaja ning kirriko kohto wannem Sare-maal", Tallinn, 1816.

Lugu on peetud kalendreist, mis esindatud "Marahwa Kalendri ehk Täht-ramatuga 1825 aasta peäle", Tartu 1824 ja järgnevatega.

Järjepidevalt on ostetud Fr. R. Kreutzwaldi toimetatud "Marahwa Kassulist Kalendrit ehk Täht-ramatut".

Seltsi põhikirja kohaselt on enim eelistatud ilmalik kirjandus, nõu- anderaamatud ja kalendrid ning seejärel vaimulik kirjandus.

*Õppija Selts Metsikus hing ja juht
Danel Pruul, sündinud 1840.*

1877. aasta aruandest saab teada, et kogus oli juba 262 raamatut, mida rahvas väga usinasti luges ja " 8 raamatut oli selle aia sees kadunud; ja kaks rikkunud raamatud".

Autorite seas, kelle teoseid osteti, leiame L. Koidula, Fr. R. Kreutzwaldi, C. R. Jakobsoni, M. J. Eiseni, K. A. Hermannini, J. Kunderi, J. Pärna, J. Sommeri, M. Põdra nime. Hiljem lisandusid M. Veske, J. Hurda, L. Suburgi,

E. Vilde, A. Saali, J. Jungi, A. Kitzebergi, M. J. Eiseni, P. Undritza raamatud. Tõlkekirjanikest on esikohal A. Puškin, I. Turgenev ja N. Gogol, J. Verne, B. Auerbac, V. Hugo. (I. Turgenevi "Mõisnikkude pesa" ("Aadlipesa") on osutunud hiljem populaarseks raamatuks).

Teadmisi raamatute kohta saadi kohalikelt koolmeistritelt (kes ka ise seltsi kuulusid), ajalehtedest ja raamatutega kauplejatelt. Ka on teada, et üheks nõuandjaks oli M. J. Eisen, kelle korrespondendiks Danel Pruul sai pärast 1883. aastal "Eesti Postimehes" ilmunud üleskutset vanavara kogumisele.

Raamatukogu 18-aastase tegutsemisaja jooksul osteti kokku 678 raamatut, mis leidsid ümberkaudse rahva hulgas elavat kasutamist. Lugesid nii mehed kui naised, tõestades sellega eestlase lugemisoskust ja õppimishuvi, (viimast kinnitas teaberaamatute tihe kasutamine).

1880-ndatel aastatel Venemaal toimunud seaduste muutmistega kooskõlas läksid impeeriumi raamatukogud haridusministeeriumi alluvusse. Hakati kontrollima ning nõudma asutamise- ja tegevuslubasid. Asutamisluba oli talupojaseisusest inimesel raske saada ja 1889. aastal Metsiku laenuraamatukogu suleti.

Kogu tegutsemisaja vältel oli raamatukogu seltsi hingeks ja juhiks **Danel Pruul**. Tema hoolditsemis peaaegu kogu asjaajamise eest – tellimised, ostud, inventariraamatud, protokollid, aastaaruanded. Samaaegselt ja hiljem tegutses ta ka valla volimehena, kogukonnakohtu peavanemana ja vallakooli vanemana.

Sulgemise järel jäi raamatukogu Pruulide perekonna valdusesse, olles avatud ka teistele inimestele. Kogust kujunes aastate jooksul väärtuslik omanäoline erakogu. Raamatutest huvitusid isa eeskujul pojad **Hans** ja **Gustav**. Viimane saadeti koguni Rakverre raamatuköitmist õppima ja temast tuli tubli kogu hooldaja, kelle köidetud ja kaunistatud trükised rõõmustavad oma naisvismis silma tänapäevalgi.

Gustav Pruul saatis ajalehtedele sõnumeid ning kirjutas salme, tema elutee katkes kahjuks juba 25-aastaselt tiisikuse läbi.

Daneli vanemast pojast Hansust kujunes aga peamine raamatukoguga tegeleja. Trükiste muretsemine toimus nüüd juba tähelepaneliku valiku alusel, sest oldi eelnevalt jälginud kirjastuste reklaame.

Leida võib nii ajakirju kui raamatuid. Ajakirjadest on muretsesetud "Eesti Kirjandus", "Kunst ja Kirjandus", "Laste Maailm", "Taluperenaine", "Talu", "Sädemed". Teatmeteostest on ostetud kirjastuse "Loodus" väljaandeid, Eesti Biograafiline Leksikon jm.

Ei puudu ka eesti raamatute üldnimestikud ja N. Kanni "Üldine ajalugu". Au sees on olnud suurmeeste elulugude sari.

Samas võime leida ka O. Mira-beau "Toaneitsi päeviku".

Inventariraamatust nähtub, et kogu on täiendatud 1946. aastani. Viimaseid raamatuid on "Johannes Lauristin" (1946), "Propagandistide ja agitaatorite tööst" (1946) ajale iseloomuliku kirjasõna näidetena.

Kõiki neid raamatuid ei ole üksnes loetud, vaid ka hoolikalt inventeeritud, avatud autorite initsiaalid, isegi vahele kleebitud täiendavat teavet sisu ja kirjanike kohta, lisatud leitud retsensioone.

Aasta raamatuostude kohta on tehtud kokkuvõtteid: "Nii on siis 1894 mal aastal ostetud 61 raamatut mis maksavad kokku 18 rubla 51. kopp.", "1897 aastal ostetud raamatuid ja ajalehti kokku 16 rubla 10 kopka eest. Ajalehti 10 rubla 20 kopka eest. Raamatuid 5 rubla 90 kopka eest."

Hans Pruul on kogule lisanud 32 päevikut ja 10 fotoalbumit, kirjavahetuse, taluga seotud tegevuse paberid (näiteks karja kontrollandmed Pruulide Aaviku talu karjas), saadud aukirjad, Metsiku küla kohtade suuruse nimekirja ja muu dokumentatsiooni kaustad, mis võiksid huvi pakkuda mõnelegi uurijale.

Omaette valdkonnaks tuleb lugeda veel ilmavaatlusi, mida Pruulid järjekindlalt tegid, jälgides

Gustav Pruul (seisab) koos õega. Raamatuköitmist õppinud Gustav Pruulist sai kogu hooldaja, ent ta suri 25-aastaselt tuberkuloosi.

aastate vältel looduse ja ilma iseärasusi. Hans Pruuli 1895. aasta päevikust: "Aeg milla Mina kevade 1895 järgmisi kasusi esimest korda öitsema nägin Aavikul" saab teada andmeid 42 taime kohta.

Päevikutes leidub ka ilmekaid elutähelepanekuid inimestest (lambakarjus Juhan Loormannist, kes 1897. aasta suvel Aaviku talu lambaid valvas) ja sündmuste kirjeldusi. 1895. aasta jaanipäeva laat, maakonna laulupidu ja väl-

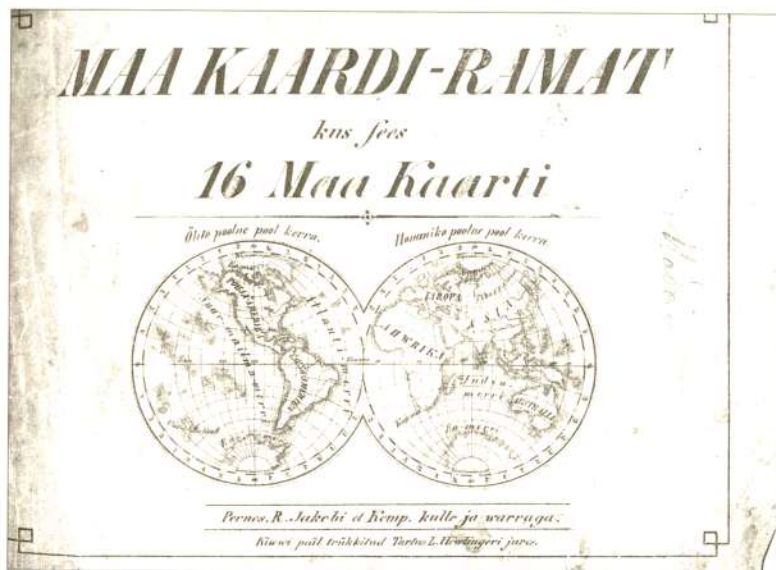
janäitus Rakvere linnas on olnud "tõeste vaatamise väärt... Kroonu Muusika Koor mängis veel päälle kauba".

Huvipakkuv on Hans Pruuli suur täpsus sündmuste kajastamisel. Ta on fikseerinud päevikus koguni kõik oma Rakvere käigud (arvult üle 90), kus huvitavam osa paistab olema veedetud P. Erna raamatukaupluses.

1946. aastaks saab raamatukogu suuruseks lugeda 2904 ühikut.

Keerulised olud ja ajad katkestasid raamatukogu edasise arengu ja täiesti juhuslikult sattusid 1966. aastal tollase Fr. R. Kreutzwaldi nim. Riikliku Raamatukogu töötajad Laine Pärloja ja Endel Pillau sellesse Lääne-Virumaa unustatud külla, kus leidsid eest suhteliselt täieliku ja rahuldavas korras säilinud kogu. 1968. aastal ostis riiklik raamatukogu Metsiku kollektiooni ära. Praegu kuulub Metsiku laenuraamatukogu kollektioon Eesti Rahvusraamatukogu arhiivkogsusse.

2002. aasta lõpul tutvustati Metsiku laenuraamatukogu raamatuid, dokumente ja fotosid raamatukogu 6. korruse trepigaleriis toimunud näitusel, mille külastajad näitasid huvi ja tunnustavate arvamusalaldustega üles austust selle eesti talupoegade kunagise ettevõtmise vastu.

Näide Metsiku laenuraamatukogu kogust. "Maa Kaardi-Ramat kus sees 16 Maa Kaarti. Pernos, R. Jakobi et Komp. kulla ja warraga. Kiwwi peal trükkitud Tartus L. Hewlingeri jures" 1859.

TEEKOND TÕLKIJA KÄEKÕRVAL

ANU SALUÄÄR

tõlkija, "Loomingu Raamatukogu" toimetaja alates 1976

*Henno Rajandi. Tõlkija teekond / koost. Marek Tamm. Tartu :
Ilmamaa, 2002. 220 lk. (Eesti mõttelugu 48).*

Võin öelda, et olen Henno Rajandit lugenud alates oma kümnen-
dast eluaastast.

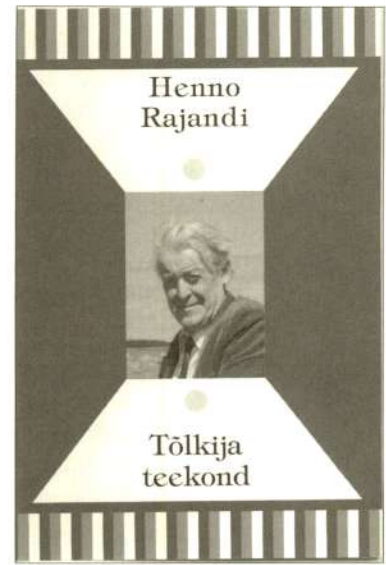
1957. aastal oli ilmunud A. Dumas'-isa "Kolm musketäri" Tatjana Hallapi tõlkes ja kohe selle järel, 1958, ilmus ka "Kakskümmend aastat hiljem" – minu põlvkonna poiste-tüdrukute (või isegi eriti tüdrukute) absoluutne lemmik koos järgneva "Kümme aastat hiljem"-triloogiaga (millest Henno Rajandi oli tõlkinud poolteist köidet). Olen siiani sügavalt veendunud, et need vaimukad, ladusad, elegantsed ja erudeeritud tõlked panid aluse mõnegi lugeja eluaegsele huvile nii kirjanduse, ajaloo kui ka eestindamise vastu. Olen muide tõlkimisest rääkides sageli toonud hea näite "Kümme aastat hiljem" esimesest raamatust, vana Dumas' ja Henno Rajandi ühisloomingu, mis paneb mõtlema eesti keele võimaluste üle:

"Kui Raoul lähemale jõudis, kostis ta kõrvu saeveski plokkide heli, mida need tekitasid, krigisedes tohutu suurte saagide raskuse all; talle tundus, et kuuleb kaevu tagasi langeva vee sulinat, kurba, kurjakuulutavat pühalikku heli, mida püüab kinni vaid lapse ja poeedi tundlik kõrv, unistama panevat häält, mille kohta ingllastel on sõna *splash* ja araabia luuletajail *gasgašuu*, ja mida meie, prantslased, kes me end kõik poetideks peame, oskame tõlkida vaid perifrasiiga: "heli, mida tekitab vette langev vesi"."

"Musketäride" ilmumise ajal oli Henno Rajandi kõigest kolmekümneaastane, kuid juba enne seda tõlkinud Anatole France'i "Pingviinide saare" (e. k. 1956) – raamatu, mille salapäraselt mõjuv kaanepilt ahvatles lugema juba algklassides, ehkki sisu jäi esmalugemisel vist küll kättesaamatuks.

1960. aastatel algas Henno Rajandi viljakas koostöö "Loomingu Raamatukoguga", "kus Rajandi järjepidev nõuandmine ja kaasategemine vägagi ära kulus ning valiksarja ilmet kujundada aitas, tema'p see oligi, kes tungivalt soovitas väljaande puhtbelletristlikku profiili muuta ja muist meie kitsast mänguruumist esseistikale ohverdada" ("Tõlkija teekond" lk. 203).

Tõeline kirjandusesõber märkab esimesest pilgust alljärgnevale loetelule, kui tähtis osa oli Rajandi autoritevalikul nõukogulike 60-ndate aastate vaimsuse modifitseerimisel. "Vahel avaldab tõlkteos kohalikule vaimuelule märksa suuremat mõju kui ükski algupärand. Avades uusi horisonte, virgutab ta mõttetegevust ja seab asjad teise valgusesse," lausub Joel Sang sissejuhatuse avalause (lk. 7), mis annab võtme kogu tolle sünge, praeguseks ununema kipuva aja salateaduste mõistmisele. "Tsensuur aktualiseeris teksti", tehes sellega virgutava süsti ametliku ideoloogia mulina saatel uinuma kippuvale lugejale.

Henno Rajandi
"Loomingu Raamatukogus"
(19 esinemist):

1961 koos Ott Ojamaaga: Jacques-Stéphén Alexis: "Romansse tähtedele"

1961 Françoise Mallet-Joris "Valled"

1962 Joseph Kessel "Lövi"

1963 Albert Camus "Katk"

1964 William Golding "Kärbeste jumal"

1965 Simone Beauvoir "Väga kerge surm"

1965 C. N. Parkinson "Parkinsoni kolmas seadus"

1966 Albert Camus "Võõras"

1966 Roger Garaudy järelsõna Kafka "Protsessile" (tlk. A. Sang)

1967 Georges Conchon "Metsik riik"

1968 Maurice Druon "Zeusi mälestused"

1968 Bel Kaufman "Allakäigutrepist üles"

1969 William Golding "Vaba langemine"

1970 François Mauriac "Armastuse kõrb"

1970 James D. Watson "Kaksikspiraal"

1972 Albert Camus "Sisyphose müüt"

1973 Laurence J. Peter ja Raymond Hull "Peteri printsip"

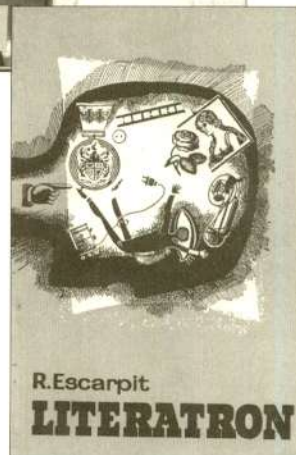
1978 Jean Cocteau "Hirmsad vanemad" ("Kolm näidendit" koos Häidi Kolle ja Tatjana Hallapiga)

1987 John Milton "Areopagitica"

(Sulgudes olgu märgitud, et samal ajal, lisaks LR-is ilmunud tõlgetele ilmusid tähelepanuväärased, oma aja vaimuilmakujundanud teosed ka kirjastuses "Eesti Raamat": 1967 Robert Merle'i "Saar", 1968 Michel Butori "Modifikatsioon" ning René Escarpit' "Literatron".)

Nagu näeme, katkes koostöö "Loomingu Raamatukoguga" järelejäetult seoses 1972.–1973. aasta perehiteemisega, poliitilistest põhjustest tingitud toimetusevahetusega. Alles esimeste (tsensuuri)vabadusemärkide ilmnedes avanes 1987. võimalus avaldada aastaid varem valminud tõlge, Miltoni "Areopagitica", mis räägib tsensuurist XVII sajandi Inglismaal ja mille tõlget nõukogude tsensuurid – muide õigustatult – pidasid oma aja kajaliseks. Rajandi järelsõna "Areopagiticale" võib lugeda kui sõnavabaduse manifesti: "See on põhiliselt ikka seesama vana hea sõnavabaduse ja demokraatia, poliitilise terve mõistuse sõnum, mida me praegugi õhinal vastastikku kuulutame /---/ Demokraatia ja sõnavabadus... seisavad kõigist õpetustest kõrgemal või vähemalt neist väljaspool. Nad on vorm, milleta elul ei saa olla inimväärselt sisu enamiku jaoks..." (lk. 48–49).

Järelsõnadest veel. "Tõlkija teekonnast" moodustavad ligi sada lehekülge, umbes poole raamatust, saate- ja järelsõnad ilmunud tõlgetele prantsuse ja inglise kirjandusest. See on tõlkija loominguline teine pale: põhjalik analüüs tõlgitavast teosest ja selle ajaloolisest taustast, ilma milleta on raamat otsekui juurteta puu. Need pikad kuud, mis tõlkija töötab tõlgitava teosega, kogub ta teadlikult või alateadlikult vahetpidamata materjali oma autori ja tema aja kohta, kuni sellest lõpuks saab tõlkija kui lähilugeja (*close reader*), s. t. kõige pädevama uurija kontsentreeritud ja mõtestatud kokkuvõtte. Tagantjärele tundub mulle, et kui saangi edaspidises elus läbi ilma paksude D. H. Lawrence'i köideteta või Winston Churchilli kapitaalteseteta, siis mitte ilma Henno Rajandi järe-

Valik Henno Rajandi tõlkeid mitmest kümnendist

sõnata "Poegadele ja armastajatele" (e. k. 1985) või "Tormihoiatusele" (e. k. 1995).

Aastail, mil Rajandi puudus "Loomingu Raamatukogust", ilmusid tema tõlgitud suurteosed ridamisi mujal. Emile Zola "Nana" (1976), Henry Jamesi "Daami portree" (1977), Thornton Wilderi "Märtsi iidid" (1983), Flaubert'i "Madame Bovary" (1985) ja Maupassant'i "Bel Ami" (1986), Jane Austeni "Uhkus ja eelarvamus" (1985), Evelyn Waugh' "Tagasi Bridesheadi" (1994), John Fowlesi "Maag" (1997), Alexis de Tocqueville'i "Tähelepanekuid Ameerika demokraatiast" (1995)...

Kardan, et vähesed on enne selle tõlkijaraamatu ilmumist teadvustanud, kuivõrd on nende lugemus olnud sõltuvuses teatud tõlkija loomingust. Olles ise olnud aastaid tõlketöoga ja kirjastamisega lähedalt seotud, olen alati tänulikult tähele pannud ja tunnistanud, et minu teekond näiteks läbi ungari kirjanduse on kulgenud enamasti Edvin Hiedeli käekõrval, August Hanko ja Henrik Sepamaa on olnud minu esimesteks teejuhtideks norra kirjan-

duse ja Arnold Ravel rootsi kirjandusse, minu inglise kirjandusklassika tundmine põhineb eeskätt Valda Raua ja Henno Rajandi ning prantsuse kirjanduse tundmine Ott Ojamaa ja Henno Rajandi elutööl. Ma ei taha sugugi alahinnata teiste teenekate tõlkijate kultuuritööd, aga inimese lugemisjõudlus on piiratud. Kui ma mõne tõlkija loomingust olen siiras imetluses läbi lugenud kõik teosed, mitmeid neist mitugi korda, siis on see Henno Rajandi.

Sedasama on tõlkijaraamatus nentunud ka "Loomingu Raamatukogu" esimene toimetaja Lembe Hiedel: "Kui elu oleks pikem, võiks Rajandi tõlked veel kord ridamisi läbi lugeda, ja see aeg poleks mahavisatud aeg!"

Vabanduseks tuleb lõppu lisada, et raamatust jäi täielikult käsitlemata teine pool: Rajandi kui keeleteadlane. Tahtsin üksnes veel kord kõndida tõlkija käekõrval. Kui sellele mõtteloo-raamatule midagi ette heita, siis seda, et ilmutamisandmete ja viidete hulgas puudub Henno Rajandi tõlgete bibliograafia.

Sain arvustamiseks raamatu "Puudutus". Tegemist on teatavasti tellimustööga, mis ilmus Tartu ülikooli raamatukogu, ikka selle Morgensterni algatatu, 200. tähtpäevaks.

Mul on kogemusi nii selle raamatukogu kui ka kirjanduslike tellimustega. Raamatukogust pikemalt pisut allpool, mis aga tellimustöösse puutub, siis kogemused on kahetised. Kunagi ilmunud ajaleht "Hommikuleht" avaldas kord järjejutuna kriminaalromaani, mille erinevad peatükid telliti eri kirjanikelt. Peatükid kukkusid välja nii ja naa, aga lõpuks hajus üpris palju-töötavalt alanud romaan mingisse kunstlikult kokkuklopsitud jampsi, nagu ähmaselt mäletan, igatahes loodetud asja temast ei saanud.

Hiljem on siin-seal veel niisuguseid eksperimente tehtud, milles mina ei ole osalenud. Küll aga olin üks "Loomingu Raamatukogus" ilmunud tosina naise kirjutatud kirju sisaldava raamatu autoritest. Kirjad olid kuidagi ebaloomulikud ja "tekitatud", eriti nad küll lugejat ei puudutanud. Ühtki päris õnnestunud juttu seal ei mäleta.

Üks tellimusega seotud eksperiment, millega tellija – "Loomingu" peatoimetaja Udo Uibo – väidab ennast rahule jäänud olevat, oli ajakirja tähtpäevaks tellitud kriminaalnovellide pakett neljalt autorilt. Tingimused olid karmid: tegevus pidi olema seotud "Loominguga", tegevuspaik "Loomingu" toimetusega ja vähemasti üks laip pidi ka olema – päris täpselt ei mäleta. Selles osalesin minagi ja mulle endale see asi küll istus.

Nüüd siis "Puudutus", mille pealkiri vist vihjab pigem ülikooli raamatukogu kergele puudutamisele kui millelegi enamale, sest raamatukogu direktor Toomas Liivamägi seletab raamatu kaanepöördel ka, et paluti "heita raamatukogule põgus pilk ja kirjeldada seda, mis parasjagu pais-
tab". Ilmselt ei olnud tellimuse taotlus puudutada lugeja hinge või nõuda kirjanikelt südameveresoonte avamist, et puudutus ikka kõvasti tunda oleks.

Niisiis ei ole midagi ette heita, kui "Puudutus" eriti kedagi ei puudutanud, seda enam, et see andis mõned korralikud novellid (Undusk), mõne vaimuka kirjelduse (Unt) ja mõjus suures osas nagu praeguse eesti kirjanduse tippnime (mõned ka tõesti tipptegijad) tavaloomingu (siis, selle, mida kirjutatakse enamasti omal soovil, mitte tellimusel), paroodia. Aga ma ei julgeks loota, et kirjutajad nimme selle tõsiselt mõeldud üllitise kaante vahel iseoma stiili parodeerima kippsid.

Minemata konkreetseks (aga konkreetseks minemata jätan mitte ainult laiskusest või argusest, vaid ka tüdimusest, mida enamik selle raamatu kaante vahele kogutud lookestest minus tekitas), ütlesin, et tulemus on, kui seda näiteks ühiskonnakihtidega võrrelda, madalamast kesk-klassist. Suuremal osal autoreil on paremaid ja palju paremaid novelle, mõni esineb oma tavapärasest tüütuses. Puudutas ainult Unduski "Armastus raamatu vastu", aga selles mõttes pole ma originaalne – see puudutas ju tänavu tervet Tuglase novelli-auhinna žüriid.

Kui nüüd keegi autoritest solvus (aga kes?; ma ei nimeta ju kedagi võimalikest solvatutest nimepidi), siis lohutagu ennast sellega, et minu irisemist võib ka mitte puhta kullana võtta. Paadunud luuserina tunnen taas kord meelekibedust, et mina ei saanud marjamaale, olles ju ometi aastaid ülikooli raamatukogus (Toomel) töötanud, seminarkas õppimisest jm. rääkimata, ja tundes ka praegust raamatukogu, mida külastasin sageli oma teise stuudiumi ajal. Ja kus käin Tartusse sattudes nüüdki.

Seisin ka praeguse hoone ehitamise tohuvabohu juures, olles ametilt parasjagu ülikooli raamatukogu teadussekretär. Sellisena saadeti mind Moskvasse Teaduste ja Tehnika Komiteesse mingit raha taotlema. Ülikooli toonane direktor, kadunud Laine Peep, ere ja vastuoluline isiksus, kes vääraks omaette novellikogu, soovitas mul pikad juuksed lahti jätta ja dekoltee sügavamaks lõigata, et rahaandjate südant pehmitada. Moskvas karmi komitee ukse ees seistes selgus aga, et sellesse majja niisama lihtsalt sisse ei saa. "Kelle juurde?" käre-
tas nõukogulikult karm postmiilits, heitmata pilkugi mu Lorelei-soengule või dekoltee sügavustesse. Muidugi polnud mul aimugi, kelle juurde minna, see pidi selguma alles maja keerulistes koridorides vastutulijaile oma lugu jutustades ja niiviisi välja peilides, kes on just see ametnik, kes meid saab aidata. Aga miilitsale polnud mõtet niisugust udu ajada. Seepärast käre-
tasin vastu: "Seltsimees Ivanovi juurde!" Nii suures asutuses pidi ju oma Ivanov olema. Oligi, aga paraku rohkem kui üks. "Kas Ivanov 37-ndast või Ivanov 41-sest?" täpsustas korraldaja. Ajaloost oli 41. kuidagi tuttavam ja nii ma siis teatasin: "Ivanov 41-sest." Miilits helistas sellele Ivanovile ja teatas, et tema juurde on tulnud "Devuska iz Estonii". Ma ei tea, mida see Ivanov seal vastu ütles, aga sisse mind lasti. Ja kui ma siis Ivanovile seletama hakkasin, et tegelikult ma ei teagi, kelle juurde oma palvega minna, siis vaatas ta mind imestunud ja teatas, et just tema nende asjadega tegelebki ja viseeris meie rahatotluse ühe käeliigutusega. Omamoodi puudutus ju seegi.

No nii, saingi kunskoppi ka oma loo ülikooli raamatukoguga seoses kirja panna. Ühe paljudest.

Maimu Berg

ÜHEST UUEST BIBLIOGRAAFIAST

Eestikeelne ajakirjandus 1766–1940 I-II / toimet. Endel Annus (kuni 1999) ja Tiina Loogväli. Eesti Akadeemiline Raamatukogu ; Tallinn, 2002. 1008. lk.

Tuleb rahuloluga nentida, et järjekordselt on raamatuajaloo uurijate ja bibliofiilide rõõmuks ilmavalgust näinud eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia kaks köidet. Seekord siis eestikeelne ajakirjandus.

Eessõnast loeme, et väljaannet asuti koostama juba 1989. aastal. Kuna võõrkeelne perioodika ("Eestis ilmunud saksa-, vene- ja muukeelne perioodika 1675–1940") läks trükki kümme aastat tagasi ning vahepeal on jõudnud ilmuda kõik planeeritud eestikeelseid raamatuid käsitlevad köited, siis oli selleks ka ülim aeg. Eesti teadlaskond on juba mõnda aega kannatamatult oodanud selle väljaande ilmumist.

Nagu kõik eelnevadki (v.a. "Eesti raamat 1941–1944", mis valmis Eesti Rahvusraamatukogus, kuid kuulub sisuliselt samuti retrospektiivse bibliograafia seeriasse) on ka käesolev väljaanne koostatud Eesti Akadeemilises Raamatukogus Endel Annuse käe all. Töö teostamiseks kasutati kõigi nelja suurema Eesti raamatukogu (KMAR, EAR, RR, TÜR) katalooge, lisaks Eesti Ajalooarhiivi ja Eesti Riigiarhiivi materjale ning samuti raamatukogu- ja arhiivitöötajate abi. Vaadati läbi Richard Antiku bibliograafianimestik "Eesti ajakirjandus 1766–1930", Helene Kulpa käsikiri "Eesti ajakirjandus 1931–1940" (asukoht KMAR, koopiad EAR, RR) ja Udo Ivaski kartoteek "Eestikeelsed ajalehed ja ajakirjad ja nende lisad 1766–1921" (asukoht TÜR). Ilmselt võrreldi materjali ka võõrkeelse perioodika nimestikuga, milles eestikeelse paralleelpealkirja ja (või) -tekstiga trükised olid enamikus juba kirjeldatud. Täiendust otsiti mujaltki, k.a. erakogudest.

Siinkohal tundub, vähemalt allakirjutanule, et ei tuleks iga hinna eest järgida levinud reeglit: mujal leidumus märgitakse nimestikus vaid säärasel juhul, kui trükkis raamatukogudes puudub. Võimaluse korral võiks raamatukogude leidumust täiendada ka arhiivide leidumusega, nagu siingi on tehtud paljudel juhtudel. Sest aegade jooksul võivad vanad, väikese eksemplaarsusega trükised raamatukogudest (isegi piiratud kasutamise korral) lihtsalt ära loetud saada. Arhiivides, kus on vähem lugejaid, on neil ilmselt suurem võimalus säilida. Nii näiteks leiti Ajalooarhiivist (kahjuks küll hiljem) selle fondide põhjalikuma korrastuse tulemusena hulk täiendusi võõrkeelsele perioodikale (vt. Valgma, T. Mõningaid täiendusi Eestis ilmunud saksa-, vene- ja muukeelse perioodika nimestikule // Kultuuriloolised ekskursid. Tartu, 2000, lk. 161-177).

Kogu mahuka töö tulemusena on nimetatud kaheköitelises väljaandes kokku kirjeldatud 1794 Eestis ja väljaspool Eestit trükitud või ka muul viisil paljundatud eestikeelset ajalehte ja ajakirja. Valiku printsiibid tulenevad eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia üldistest põhimõtetest. Seega on tegemist nn. puhta perioodikaga, või nagu eessõnas öel-

dakse: nimestik ei sisalda jätkväljaandeid, kalendreid, aastaraamatuid, albumeid, juhutrukiseid, kollektiivide ja organisatsioonide aruandeid ning teadusasetuste toimetiste sarjas jätkudena ilmunud monograafiaid. Need leiavad kajastamist retrospektiivse rahvusbibliograafia eestikeelsete raamatute köidetes ("Eesti raamat 1851–1900", "Eesti raamat 1901–1917") ja RR-is koostatavas eestikeelsete trükiste (1918–1944) bibliograafias.

Kasutamishüpsed leiab lugeja eessõnast ja omandab kergesti raamatu endaga lähemal tutvumisel. Eelnevate rahvusbibliograafia köidete pidevale tarvitajale on need juba varasemast tuttavad.

Mõned selgitused ja märkused.

Kõik vähegi kättesaadavad trükised on *de visu* läbi vaadatud. Väljaanded, mida koostajatel pole õnnestunud näha, on kirjeldatud muudest allikatest (see on näidatud vastava nimetuse juures) saadud andmete põhjal. Viimane asjaolu ehk mõneti põhjendab (kuigi ei õigusta) neis kirjeis esineda võivaid võimalikke ebatäpsusi. Probleemiga kokkupuutununa võin lisada, et perioodilisi väljaandeid *de visu* üle vaadata on ajalisel mahukas ja küllalt vaevanõudev töö. Ajakirjade, eriti aga ajalehtede aastakäikude kõigi numbrite tähelepanelik jälgimine ja ettetulevate muutuste üksikasjalik *verbatim et litteratim* kirja panemine nõuab tõelist bibliograafi-kannatust. Seda enam, et nimestikus käsitletav periood on väga pikk. Sellest johtuvalt on ka erinevate aegade trükised ise nende kirjastajate-väljaandjate suvalise maitse järgi väga erineva ülesehituse ja vormistusega või hoopis puudulike andmetega, mida hilisem täpsustaja peab tagantjärele kõikvõimalikest allikatest otsima.

Kaudse info põhjal kirjeldatud väljaannete puhul on korrektne viidata kirje allikale. Enamikul juhtudel on seda tehtud (kirjed 40, 45, 78, 98 lisa, 117, 159, 202, 230, 512, 552, 556, 557, 587, 605, 669, 678, 734, 788, 845-?, 898, 927, 948, 994, 1006, 1131, 1275-?, 1296, 1298 lisa-?, 1337, 1359, 1408, 1444, 1457, 1473, 1494, 1537, 1546, 1570, 1579, 1582, 1584, 1602, 1698-?, 1753, 1774). Mingitel põhjustel siiski esineb lünki (kirjed 429, 726, 1501, 1553, 1794). Nimetatud *tärniga* kirjete puhul on kindlasti allikas teada ja võib isegi oletada, milline. Kuid uurija ei soovi ilmselt mõistatada, vaid vajab ikkagi fakte (st. selgeid allika viiteid).

Sisaldades nelja suurema raamatukogu leidumust, täidab bibliograafia teataval määral ka eesti perioodika koondkataloogi ülesannet. See aga esitab nimestikule märksa suurema vastutuse. Andmed on toodud 1998. a. seisuga, mil raamatukogud neid ise kontrollisid. Leidumus on esitatud numbrilise täpsusega ja kiitust väärrib ka koopiade äramärkimine. Paraku sellised andmed vananevad. Teatavasti täienevad kõik raamatukogud pidevalt ka järelokomp-

lekterimise teel. Selliseid näiteid on kerge leida – kasvõi vaadeldavat eestikeelset ajakirjandust (EP) ja võõrkeelset perioodikat (VP) kõrvutades. Dubleeritud trükistel on paljude nimetuste osas leidumus täienenud. Siit unistus: tõhusama kasutamise huvides peaks tulevikus leidma mingi võimaluse nii olulise bibliograafianimestiku (ja mitte ainult selle, vaid ka teiste, varem ilmunud väljaannete) täiendamiseks.

Veel mõned mõtted, mis tekkisid kahe eespool mainitud nimestiku võrdlemisel. On loomulik, et kaks- (ja enam-)keelsed trükised dubleeritakse vastavates bibliograafiates. Täielikuma info saamiseks peab lugema (seda enam uurija) kasutama neid sageli üheaegselt, mistõttu nimestikud peaksid olema sarnase ülesehitusega.

Veidi arusaamatuks jääb siinkohal mõne väljaande valiku kriteerium. Eestikeelsesse perioodikasse on võetud *Felliner Kreispolizeinrichten* (EP 245 / VP 153). Trükis ainult võõrkeelse pealkirjaga, kuid esineb märkus kakskeelse teksti kohta. Et see väljaanne on juba kirjeldatud võõrkeelses perioodikas, piisanuks ehk viitest, nagu on toimitud näiteks mõne teise trükise puhul (EP → VP kirje 494, 498). Kuid eestikeelse nimestiku täielikkuse tagamiseks on ta õigustatult lisatud siia.

Puudub millegipärast aga *The Eastern Times = Idamaa Ajad* (VP 133), millel lisaks eestikeelsele paralleeltekstile on ka eestikeelne paralleelpealkiri. Viimane esineb ju samas võõrkeelses nimestikus, vaid mõned lk-d eespool. Tõsi, Viljandi trükisel on kummaski nimestikus erinev leidumus. Juurde on lisatud Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogust leitud number 16. Kuid pole märgitud Eesti Ajalooarhiivi numbriid: 6, 10-11 ja 15. Kas need on siis sealt kadunud?

Kui esimene mainitud väljaannetest on võetud bibliograafiasse, sest eestikeelse ajakirjanduse nimestikus on eestikeelse teksti tõttu ka tema koht (seda enam, et leidumiski erineb), siis peaks siin kajastuma ka teine, millel nii pealkiri kui tekst paralleelselt eesti keeles. Või vähemalt peaks olema viide võõrkeelsele nimestikule.

Analoogia põhjal kuuluksid samuti siia või peaks olema viidatud:

* venekeelse paralleelpealkirjaga *Tallinna Tööliste ja Sõjaväelaste Saadikute Nõukogu Teataja*, mille kohta märkus (VP 479) teatab: nr. 1-13 tekst vene ja eesti keeles.

* vene-, saksa- ja eestikeelne *Kaubanduse Kuulutuste leht* (VP 488). Kusjuures samas kõrvaloleval leheküljel neljas keeles *Kuulutuste Leht* (VP 494) kui ka mõni lehekülj edasi asuv kolmkeelne *Liivimaa Kuulutuste Leht* (VP 498) omavad korrektset viidet.

* vene-, läti-, saksa- ja eestikeelne: *Marienburgi Kuulutuste Leht* (VP 501).

* *Baltikos Almanachas* : *Lietuva* ; *Latvoja* ; *Eesti* ; *Suomi* (VP 666), olgugi et ilmumiskoht oletatavalt Kaunas ja trükkimiskohaks Berliin. Kui alapealkirjas esineb sõna "Eesti", siis on ehk sisuski midagi Eesti kohta. Seda enam, et viite on saanud eespoolnime-

tatud *Kuulutuste Leht*, sisuks Venemaa kaubandus. Tõsi, teksti keele kohta info puudub.

Pistelisel veel mõningaid tähelepanekuid või erinevusi võõrkeelse perioodikaga:

* puudub *Paide Teataja : eri-väljaanne Järvamaa VIII laulupidu puhul* / väljaandja ja vastutav toimetaja K. Müllersdorf. - Tallinn : Ühiselu, 1924 (: Ühiselu). - 44 cm. - Ilmus 1 number (29. juuni 1924). - RR.

* *Siimusti Teataja* / N[oorte] K[otkaste] Tartumaa maleva staap. - Siimusti (Tartumaa) : [Noorte Kotkaste Tartumaa maleva staap], 1934 (Tartu : Kultuur). - 32 cm. - Numeratsioonita (9. juuni 1934). - RR.

* Võru väljaanne *Vabadus* (algselt planeeritud pealkirjaga *Uus Võru Teataja*), mille puhul on teada ühe numbri ilmumine 5. jaanuaril 1918 (vt. Panius-Semmiste, J. Sõja ja revolutsiooni keerises : meeolulisi mälestusi 1914–1920. – Võru, 1933, lk. 110-118; Talts, M. Perioodiliste väljaannete teadaolevatest ainuexemplaridest Riigiarhiivi raamatukogus // Tuna, 2002, nr. 3 , lk. 152).

* *Veröffentlichungen 19. LDW=Division = Maaväe divisjoni teadaanne*, trükitud Pärnus 1918, eestikeelse paralleeltekstiga ja nr. 8 (30. märts) on Ajalooarhiivis olemas (vt. Valgma, T. Mõningaid täiendusi... // Kultuuriloolised ekskursid. Tartu 2000, lk. 162, 165). Kusjuures samas näidatud *Generalkomando VI. Pamehles un noteikumi = Kindralkomando VI. Määrused ja eeskirjad* (EP 432) on nimestikku sisse võetud.

* *Teadaanne loomataudide kohta Eestis = Bulletin des épizootie en Estonie*, mis on ilmunud Mait Taltsi andmetel ebaregulaarselt a. 1925–1931 ja leidub Riigiarhiivis (vt. Talts, M. Perioodiliste väljaannete... // Tuna, 2002, nr. 3 , lk. 157).

Peab möönma, et sääraсте väikelehtede väljajätmine nimestikust on küsitav. Seda enam et VP-sse on bülletäänid ja jätkväljaanded (isegi aruandeid valikuga) sisse võetud. Kui neid siin (vastupidiselt VP-le) käsitletakse "raamatutena" (vt. EP eessõna), siis ühtluse mõttes peaks EP-s olema viide raamatute bibliograafia.

* märkuste erinevus *Kreisblatt des Kreises Jerwen = Järva Maakonna Kreisileht* (EP 358 / VP 210). Võõrkeelne nimestik ütleb märkuses, et paralleeltekst on eesti keeles (rööppealkiri näha kirjes), eestikeelne märgib ainult, et saksakeelne pealkiri on esikohal. Teksti kohta ei sõnagi. Kumba siis uskuda? Ka siin on leidumus erinev ja millegipärast erineb isegi lehekülgede arv. Tõsi küll, oluline viimane nr. 24 (8. nov. 1918) on juurde saadud, seega andmed selles osas ka väljaande enda kohta täpsemad. Miks on aga number 15 ees tärn kui Ajalooarhiivis leidub väljaannet terve komplekt (vt. Valgma, T. Mõningaid täiendusi... // Kultuuriloolised ekskursid. Tartu 2000, lk 163).

* millegipärast on kultuurilooliselt olulisel käsikirjalisel väljaandel *Nooreestlane* (EP 845) asterisk ees nii pealkirjal kui aastatel 1902–1904. Selgusetuks jääb, mida siis pole nähtud: kas tervet väljaannet või üksnes neid aastakäike? Esimese aastakäigu koh-

ta puudub ka leidumus. Viljandi bibliofiili Eedo Jõe-
saare andmeil on see trükis Kirjandusmuuseumi Ar-
hiivraamatukogus täiesti olemas.

* Leidumus erineb ja puudub märkus nii teksti
keele kui jätkumise (olgugi üksnes venekeelsena)
kohta Narva väljaande *Uus Ilm* (EP 1550 / VP 531)
puhul.

Märkimisväärne täiendus on aga võõrkeelses ni-
mestikus sootuks puuduvate kolmkeelse *Lietuva-
Eesti-Latvija* (EP 605) ja kakskeelse *Läti-Eesti
ühingu kuukiri* (EP 653) lisamine eesti ajakirjanduse
bibliograafiasse. Kuigi viimast ilmus lausa seitse aast-
takäiku (1933–1939), jäi see varem ometi kahe silma
vahele. Olgugi et kõnealust väljaannet raamatu-
kogudes leidub.

Trükiste nimemuutusest ja viidetest.

Nagu eespool kogetud, võiks viiteid nimestikus ol-
la rohkemgi, sest need kergendavad otsitud mater-
jali leidmist. Eessõna märgib, et muutuste korral on
aluseks ajalehe või ajakirja pikema perioodi vältel
kasutusel olnud pealkiri, teised (siis: muutunud
pealkirjad) on näidatud märkustes. Erinevalt ra-
amatust on see perioodika kirjeldamisel probleemiks.

Ent siin kirje juures märkustes esitatud teine (muu-
tunud) pealkiri on justkui ära peidetud, ta ei torka
silma. Kui konkreetset ei otsi (või ei teagi muutust),
siis läheb see info lihtsalt mööda. Teisest küljest jälle:
muutunud (ka eestikeelne) pealkiri võib olla esialg-
selt vägagi erinev ja inimene, kes trükist just selle
järgi teab (või ehk isegi rohkem tuntud alapealkirja,
üksnes võõrkeelse paralleelpealkirja järgi teab/
mäletab), võib otsida seda tähestiku järgi hoopis mu-
jalt. Siinkohal võiks tuua näitena kõigile tuntud *Rii-
gi Teataja* (EP 1141), pealkirjamuutus 1940 (pealegi
ebatäpne: mitte ENSV, vaid *Eesti NSV Teataja*) jääb
kirjes esialgu nagu märkamata. Pole ka ühtegi vihjet
ei edasiilmumisele või sisulisele järjele (*Ametlik
Teataja = Amtlicher Anzeiger* 1941–1944; *Eesti NSV
Teataja* 1941, 1944; *Riigi Teataja* 1944 nr. 1).
Küsimuse saaks lahendada kas rasvase kirja, rohkem
liigendatud teksti või veel parem viidetega peal-
kirjade järgi tähestikus.

Võimalust võõrkeelse pealkirja järgi trükist otsida,
seda oleks siinkohal tõesti vist liigne soovida. Sest
eessõna ütleb: eestikeelseina on arvestatud ka võõr-
keelse paralleelpealkirja ja -tekstiga trükised. Ilmselt
tuleks üksnes väga vähestel (kui siis ehk mõnel
väliseestlasel/välismaalasel) pähe otsida eestikeel-
sete trükiste nimestikust võõrkeelset pealkirja, isegi
juhul, kui see väljaandes esikohal seisab. Või siiski?
Võõrkeelse perioodika puhul on seda ju tehtud –
üldisesse alfabeeti lisatud äraviited teisekeelsele
(tõsi, mitte küll eestikeelsele) pealkirjale.

Kaheosaline, 1008 lk. eestikeelse ajakirjanduse bib-
liograafia lõpeb aastaga 1940. Päris suur osa välja-
andeid aga jätkas ilmumist hoolimata oludest. Järje-
pidevuse huvides on loomulik, et sellele ka viida-
takse. Kui edasisi aastaid hõlmavat nimestikku veel
ei ole, siis peaks näitama seda ajaliselt. Nii on asja-
likult ka tehtud, kuigi mõnel juhul mitte päris täp-
selt/järjekindlalt. Näiteks ajakirja *Aed* (EP 7) juures

on olemas märkus: jätkas ilmumist 1941. See viide
on siiski eksitav, sest väljaanne ei jätkunud sama
pealkirja all, vaid 1941–1944 ilmus *Aed ja Mesila*,
mis tõenäoliselt hõlmas endasse ka teise 1937–1940
ilmunud ajakirja *Mesinik* (EP 766), mille juures viide
jälle üldse puudub. Pole ajakirjade *Eesti Arst* (EP
92) ja *Eesti Kalandus* (EP 102) otseseid viiteid, et
aastakäigud jätkusid 1941. a. (vastavalt 20. ak. ja 9.
ak.), veel vähem kaudseid: *Agronoomia* (EP 16) →
Nõukogude Agronoomia 1941; *Eesti Keel* (EP 103) ja
Eesti Kirjandus (EP 107) mõlemad → *Eesti Keel ja
Kirjandus* jne.

Korrektne viide on seevastu *Ajaloolise Ajakirja*
(EP 25) juures, et järgnes *Ajaloo Ajakiri* 1941; *Eesti
NSV Rahvamajanduse Näitarve* (EP 142) → Nr. 2.
1941; *Elu* (EP 204) → 1941 jne.

Sageli on viidatud kaasajale. Näit. *Kehakultuur* (EP
413) tööpoolest jätkas ilmumist, järjepidevalt aga
mitte (1942 ta ei ilmunud, 1943–1944 levitati
paljundusena ja 6. ak. jätkus 1945 ning siis edasi
kuni 1990). *Nõukogude Kool* (EP 889) ja *Nõukogude
Õpetaja* (EP 891) ei ilmunud ka sõja tõttu 1942–
1944. Nad mõlemad jätkasid oma 3. ak. ka 1945,
ilmudes edasi kaasajani 1989, nagu kirje juures mär-
gitud. Kuressaare ajalehel *Meie Maa* (EP 736) aga
näiteks puudub üldse viide edasiilmumise (1941–
1944) kohta. Samuti puudub viide *Eesti Mets* (EP
133) → 21. ak. 1943; *Postimees* (EP 980) → 85. ak.
1941; *Järva Teataja* (EP 360) → 16. ak. 1941;
Kommunist (EP 505) → 24. ak. 1941 jne.

Lugejat võib see eksitusse viia. Juba praegu on ette
tulnud juhtumeid, kus inimene (toetudes käesoleva
väljaande viitele, sest järgnevate aastate kohta am-
mendavat nimestikku esialgu veel pole) otsib sõjaajal
ilmunud ajalehte, mida tegelikult ei trükitudki.

Kõigest hoolimata on käesolev bibliograafia koos
oma väikeste puudustega tema koostajate/toime-
tajate suur saavutus. Kokkuvõtteks peab ütleva, et
ilmunud retrospektiivne eesti ajakirjanduse nimestik
on üks väga oluline käsiraamat kõigile, kes nime-
tatud perioodiga tegelevad – olgu kultuuri, ajaloo,
poliitika, majanduse või mis tahes muust aspektist.
Lisaks väljaannete üksikasjalikule kirjeldamisele koos
leidumuse näitamisega esitab nimestik ka olulist tea-
vet aastate 1766–1940 kohta laiemaltki.

Sisule annab kaalu Krista Aru mahukas, asjalik ja
paeluvalt kirjutatud sissejuhatus väljaandes käsit-
letud perioodi eesti ajakirjanduse ajaloo kohta. Kirje-
te lõpus olev valik kaasaegsete retsensioone ja hiljem
avaldatud arvamusi ning kasutatud kirjanduse pikk
loetelu lisab sisulist informatsiooni, paljude meeldi-
vate illustratsioonide olemasolu ilmest.

Umbes ühe kolmandiku teise köite mahust hõlma-
vad registrid. Nimestiku kasutamist hõlbustavad
seega kronoloogia-, ilmumiskoha-, organisatsioonide,
nime- ja trükikoja ning ajakirjade teemaregister.
Seejuures nimeregistris on paljude isikute puhul ka
eesnimi avatud ning lisatud eludaatumid.

Raamatu tähtsust on raske üle hinnata. Töö väärib
tunnustamist ning väljaanne laiemat tutvustamist.

Kiilli Kaunissaar

KREUTZWALDI KÄSIKIRJAD EKLA-s

KRISTI METSTE

Eesti Kirjandusmuuseumi teadur

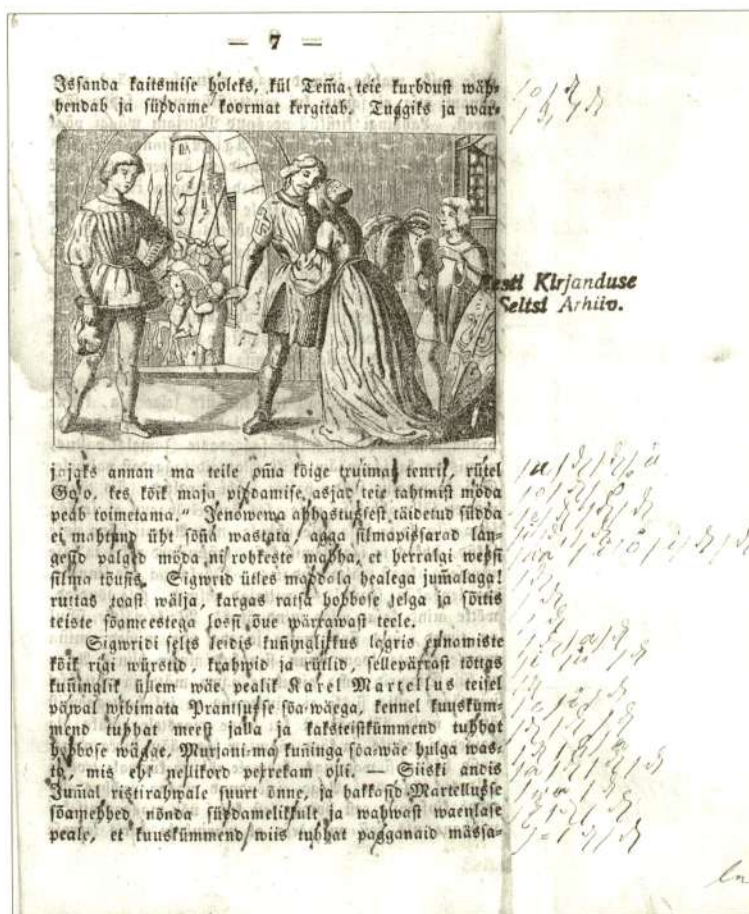
Eesti Kirjandusmuuseum on aastakümneid olnud F. R. Kreutzwaldi uurimise keskus tänu asjatundlikult kogutud ja hoolikalt hoitud käsikirjakogule ja raamatutele.

Siin leiduvate materjalide põhjal on valminud kõik olulisemad Kreutzwaldi-väljaanded: "Teosed" (viies köites) 1953, kirjavahetus (kuues köites) 1953–1979, juubelialbum eesti ja vene keeles ("Fr. R. Kreutzwald 1803–1882. Elu ja tegevus sõnas ja pildis", 1953), tekstikriitiline "Kalevipoja" väljaanne 1961, rääkimata uurimustest Kreutzwaldi kohta.

Kreutzwaldi käsikirju säilitatakse Eesti Kirjandusmuuseumi Kultuuriloolises Arhiivis (EKLA). Kultuuriloolise Arhiivi kogud on kujunenud eraisikute, Õpetatud Eesti Seltsi (ÖES), Eesti Rahva Muuseumi, Eesti Kirjanduse Seltsi (EKS), Akadeemilise Kirjanduse Ühingu (AKÜ) jt. kogude baasil. Suur osa Kreutzwaldi materjale on jõudnud siia ajalooliste kogudega (EKS, AKÜ, ÖES), mõndagi on hiljem juurde saadud Kreutzwaldi kirjavahetuste jt. väljaannete ettevalmistamise käigus.

1911. aastal ostis EKS kirjaniku tütre tütrelt Alice Blumbergilt Kreutzwaldi "käsikirjad ja paberid", mida Kreutzwald ise oli osaliselt tähestiku järgi korraldanud (EKS-i Aastaraamat 1911, lk. 56).

Materjali hulgas oli käsikirju – muu hulgas Kreutzwaldi väärtuslikud rahvalauluvihikud ja "Kalevipoja" esialgse variandi käsikiri, nn. "Alg-Kalevipoeg" –, kirjad F. R. Faehlmannilt, A. Schiefnerilt, F. J. Wiedemannilt jt. AKÜ-lt 1932. a. laekunud käsikirjaliste materjalide seas oli Kreutzwaldi dokumente: ristimis- ja leeritunnistus, Tartu ülikooli matrikel ja lõpudiplom, arstivanne jm.

Eesti Kirjandusmuuseumis säilitatakse menuka rahvaraamatu "Vaga Jenoveva ajalik eluueg" neljanda trüki käsikirja (1866. a. väljaande trükieksemplar Kreutzwaldi parandustega).

ÖES-i likvideerimisel 1950. a lisandus EKLA kogudesse ÖES-i tegevusega seotud käsikirjalisi materjale. Kreutzwald oli ÖES-i üks aktiivsemaid liikmeid, kuid elukoha tõttu Võrus osales seltsi ettevõtmistes peamiselt kirja teel. Tema kaastööd loeti ette seltsi koosolekutel, sisukamad neist avaldati seltsi toimetistes.

ÖES-i materjalide hulgas leiduvad peamiselt Kreutzwaldi aval-

damata kaastööd, trükimusta näinud käsikirju ÖES-is ei säilitatud. Siin on kirjutisi rahvaluule ja eesti keele kohta, ÖES-i välja antud "Maarahva Kalendrile" kirjutatud palasid, üksikuid fragmente "Kalevipojast" (G. J. Schultz-Bertrami pärandi hulgast saadud algtekst koos tõlkega saksa keelde) jm. ning kirjad ÖES-i tegelastele (E. Sachssendahl, W. Schultz, C. Reinthal jt.).

Hiljem on Kreutzwaldi kogu mitmesuguste isiklike ja arhiivimaterjalidega täienenud seoses Kreutzwaldi majamuuseumi avamisega Võrus 28. juunil 1941, mille ekspositsiooni valmistasid ette Kirjandusmuuseumi töötajad, ning Kreutzwaldi kirjavahetuste jt. väljaannete ettevalmistamise käigus 1950. aastatel.

1941. a. lisandunud materjalide hulgast olgu nimetatud kirjaniku saksakeelne *Curriculum vitae*, kirjutatud u. aastal 1864 (vt. tõlget Fr. R. Kreutzwald, Maailm ja mõnda. Tln., 1953, lk. 5–8) ja majapidamisraamat vanaduspäevilt Tartus.

1950. a. osteti Tartu raamatuantikvariaadist muu materjali hulgas 22 Kreutzwaldi kirja baltisaksa nädalalehe *Das Inland* toimetajale Fr. G. von Bungele.

Kokku on püütud koondada võimalikult kõik Kreutzwaldi materjalid ka teistest arhiividest (Eesti, Soome) enamasti koopiate, aga ka originaalidena (kirjad akadeemik F. A. Schiefnerile TA ajaloomuuseumist 1951. a.).

Kreutzwaldi käsikirjalisest pärandist on siiski jäänud palju leidmata. Eriti vähe on säilinud Kreutzwaldi teoste käsikirju. Trükis ilmunud raamatute ja kirjutiste käsikirjade säilitamist ei peetud 19. sajandil vist vajalikuks, aga ka Kreutzwald ise ei ole oma käsikirjade kogumisest hoolinud.

Säilinud on ainult mahukad köited rahvalaulude üleskirjutusi, – nende hulgas leidub ka Kreutzwaldi varasemaid luulekatsetusi saksa keeles –, 1853. a valminud "Kalevipoja" käsikiri, menuka rahvaraamatu "Vaga Jenoveva ajalik eluaeg" neljanda trüki käsikiri (1866. a. väljaande trüki-eksemplar Kreutzwaldi parandustega), keeleteadusliku ja folkloristliku sisuga kirjutiste üksikud käsikirjad. Ülejäänud on pudemed, üksikud lehed ja mõned vihikud väljakirjutuste ja märkmetega.

Kreutzwaldi käsikirjalise pärandi väärtuslikuma osa moodustavad kirjad. Ka neist on palju aegade jooksul kaduma läinud.

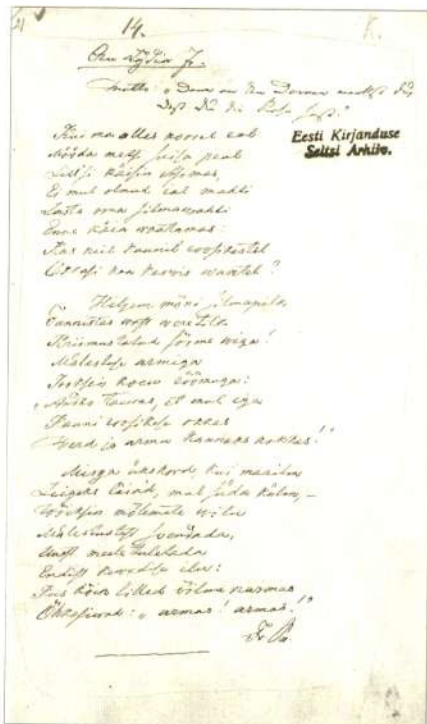
Aastatel 1953–1979 avaldatud Kreutzwaldi kirjavahetuse kuues köites on publitseeritud kirjad 73

korrespondendile, kuid korrespondente, kellega peetud kirjavahetustest pole midagi leitud, või on säilinud ainult korrespondentide kirju, on olnud ligi 90.

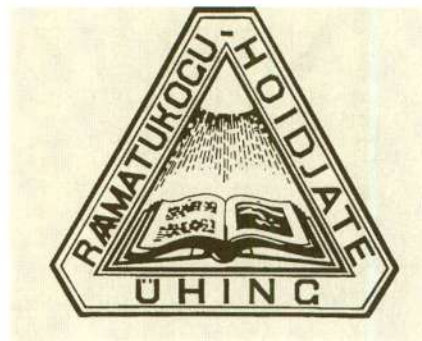
Kirjade kadumises on süüdistatud tema pärijaid, eriti väimees G. Blumbergi, kelle majas Kreutzwald elas aastatel 1877–1882, kuid Kreutzwald võis ka ise eluloojakul suurema osa talle läkitatud kirjadest hävitada, nagu on oletanud Kreutzwaldi kirjavahetuse VI köite koostajad (Fr. R. Kreutzwaldi kirjavahetus VI. Tln., 1979, lk. 6).

Kirjavahetus hõlmab Kreutzwaldi elu kõige tegusamaid aastaid. Varasemad kirjad pärinevad 1830. aastatest, mil Kreutzwald oli asunud Võrru arstiametisse ja alustas literaaditegevust – esimene säilinud Kreutzwaldi kiri 16. detsembrist 1836 on adresseeritud Fr. G. Bungele, esimene läkitus Kreutzwaldile aastast 1833 pärineb Faehlmannilt –, viimased kirjad on kirjutatud elu lõpuaastal 1882.

Kreutzwaldi ulatuslik kirjavahetus on olnud ja on suure väärtusega allikmaterjal mitte ainult kirjaniku enda elu- ja tegevuse, vaid kogu 19. sajandi eesti aja-, kultuuri- ja kirjandusloo uurimisel.

Luuletus "Lydia J[ü]lle" kirjas Koidulale (11.02.1868)

KOOLIRAAMATUKOGUDE TEABEPÄEVAST

Kooliraamatukoguhoidjate kevadine teabepäev kandis pealkirja "Lastekirjandus kooliraamatukogus – õppekava toetav kirjandus". Üritus oli sümboolseks jätkuks 2. aprillil tähistatud rahvusvahelisele lasteraamatupäevale ja Hans Christian Anderseni sünniaastapäevale.

Avaettekande pidas lastekirjanik ja pedagoog Jaanus Vaiksoo. Lastekirjandust määratletakse mitut moodi, kuid tema defineeringus on lastekirjandus see kirjandus, mida laps loeb. Vaiksoo hinnangul puudub professionaalne eesti lastekirjanduse uurimine. Seda peaksid tegema inimesed, kel on vahetu side laste ja laste-instituutioonidega. Pahatihti aga hindavad lasteraamatute uurijad teoseid oma kriteeriumidest lähtudes ja kanoniseerivad nii raamatuid, mille vastu lapsed huvi ei tunne. Kui laps on teose peategelane, ei tähenda see automaatselt, et teos kuulub lastekirjandusse. Praeguses maailmas võistleb raamatute kirjastamine ja lugemine infotehnoloogiatootuse atraktiivsete väljaannetega. Seega lugemine peab lapse jaoks olema tõeline mõnu ja nauding, sest seda nõuab tekkinud konkurents.

Vaiksoo pidas oluliseks õpetaja suunamist, lapsele sobivate raamatute soovitamist nii, et sõna kohustuslik ei halvaks lugemist.

Kirjandusõpetajatel on raske hoida end pidevalt kursis ilmutate raamatutega. Tänapäevase kirjandusilma sisuks on palju nimetusi, väikesed tiraažid – väikese rahva probleemid. Raamatukogudel tuleb kompetentselt valida. See

nõuab aga järjepidevat informatsiooni ilmuvast, oskust tabada sisu välimuse tagant.

Piret Järvela Õismäe humanitaargümnaasiumist kõneles kolmelt positsioonilt – kui lugeja, ema, õpetaja. Tema teemaks oli tervikteose käsitlemine kirjandustunnis. Järvela seletas asjatundlikult ja huvitavalt lahti ikka ja jälle üles kerkivad küsimused – õppekava ja kirjanduse õpetamise eesmärgid, kirjandus kui kunstiaine, põhivara teosed. Ettekandja märkis, et terviktekt kannab kultuuri järjepidevust. Kuna eestlased on oma päritolult talupojarahvas, siis on loomulik, et põlvest põlve loetakse “Tasujat”, “Meelist” jms. Kogu põhikirjavara ei saagi välja vahetada uuema ja tänapäevasema vastu. Adapteeritud teoseid, kus käsitletakse vaid teose sündmuste jada, ei või kirjandusõpetaja propageerida. Ettekande lõpetas ta optimistlikult – lapsed loevad küll, kuid lihtsalt vähem.

Huvitavad ja kaasamõtlemist nõudvad olid Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse konsultantide ettekanded. **Anne Kõrge** kõneles teemal kas ja kuidas pöörata lapsi tagasi lugemise usku ja **Marika Obersneider** nn. eneseabiraamatutest. Esinemised olid praktilise suunitlusega, tutvustati konkreetseid teoseid.

Teabepäev jätkus üha erialasemalt. 2002. a. lõpul viidi gümnaasiumides Haridusministeeriumi tellimisel läbi uuring õpikute leidumusest. **Vaike Kurel** Tartu kunstigümnaasiumist andis ülevaate uuringu tulemustest. Selles oli palju mõtlemapanevat õpikute üldise hulga, ülekomplekteerimise ja puudujääkide osas.

Kuna ERÜ liikmeskonnas on seni vähe kooliraamatukoguhoidjaid, oli kutsutud kõnelema **Reet Olevsoo**, kes andis ülevaate ühingu senisest tegevusest, suurematest üritustest, tema rollist ja tähtsusest. Tänaati seniseid aktiivseid liikmeid **Elve Jensenit**, **Heili Tali** ja valiti uuteks liikmeteks **Olga Zonina**, **Jaanus Kõuts** ja **Reet Lubi**.

*Vaike Mändmaa,
ERÜ kooliraamatukogude
seksiooni juhataja*

NAER TEEB RINNA RÕÕMSAKS!

Huumor ilmestab igat ametit. Raamatukoguhoidjat peetakse tavaliselt liiga tõsimeelseks inimeseks ja raamatukogu kohaks, kus midagi naljakat ei juhtu.

Siin peitub tõetera, sest egas raamatukoguhoidjal pole sünnis muiata teise inimese, s.t. lugeja keeleviperuste üle või kihistada, kui keegi raamatuilma kuigi hästi ei tunne.

Kindlasti aga mäletab nii mõnigi raamatukogunurk või riulivahe itsitavat või lausa naerust vappuvat raamatukoguhoidjat. Ent miks lustida ainult mõnes hämaras nurgataguses või omavahelistel koosviibimistel!

Hakkame parem raamatukogunalju koguma!

Kui nalju saabub raamatu jagu, siis sünnib nendest ehk ka trüki-väljaanne, millest võiks kujuneda kena kinkimisraamat. Raamat, mis rikastaks ja mitmekesistaks pilti raamatukogust, tema perenaisest või peremehest – raamatukoguhoidjast.

Saatke nalju, kus asja tuum on lahti räägitud, millel on oma puant või koomiline võlu. Teksti võiksid inspireerida:

**moonutatud pealkirjad,
naljakad päringud,
koomilised situatsioonid,**

raamatukoguhoidjate endi väljamõeldud terminid oma töökohata, “suurte ja tähtsate ülemuste” naljakad arusaamad meie tööst ja nõnda edasi.

Ootame nii leebet nalja, satiiri kui pilapilte võllahuumorist tragikoomikani. Kuna nali kõneleb tihti ajast ja selle loost ehk ajaloost rohkem kui oskame arvata, märkige, kui meeles, ka sündmuse aeg. Tore oleks, kui tekste laekuks ka varasematest aastatest. Lisaks leidub ju igihaljaid nalju, mis on värsked iga võimu ja iga valitsuse ajal, sestap pole oluline, kui aastaarv täpselt ei meenu.

**Oma lood saatke
1. septembriks 2003 ERÜ büroole**

Tõnismägi 2, Tallinn 10122, e-post: ela@nlib.ee
Lisage kindlasti ka kontaktandmed.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juhatus

PROJEKTI "LUGEMINE LUBATUD" LÕPETAMINE

26. märtsil 2003 kogunesid projekti "Lugemine lubatud" osapooled ning lasteraamatukogude töötajad Eesti Lastekirjanduse Teabekeskusesse, et teha kokkuvõtteid kaks aastat kestnud tööst.

Projektist kõnelesid Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse direktor **Anne Rande**, Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juhatuse esinaine **Krista Talvi**, Eesti Õpilasmaalitsuste Liidu juhatuse liige **Kristiina Räägel** ja ajakirja "Hea Laps" peatoimetaja **Leelo Tungal**.

Rahvaraamatukogude lasteteeninduse töötajad selgitasid, kuidas linnades ja maakondades viidi projekti läbi. Tapa Linna raamatukogu näitas seejuures tänapäevaselt kujundatud ja rikkaliku pildimaterjaliga varustatud aruannet.

Projekti idee sündis 2000. aasta sügisel, kui laste raamatukoguteeninduse probleemid tõusid eriti teravalt päevakorda (laste ja noorte meeleavaldused "Lugemine keelatud" Eesti Rahvusraamatukogu ees).

Olukorra leevendamiseks ja reguleerimiseks algatati nimetatud projekt, mis jõustus 23. aprillil 2001, kui avaldati pöördumine üldsuse ja riigivõimuorganite poole.

Nähti ette mitmel tasandil meetmeid laste lugemisvõimuste parandamiseks, osalisteks peale rahva- ja kooliraamatukogude ka õpilased-õpetajad, lastevanemad jt. huvilised.

Üsna pea laienes projekt "Lugemine lubatud" liikumiseks, mis ühelt poolt kajastus raamatukogude igapäevatoos ja teiselt poolt leidis väljendust suurtes ühisüritustes. Nii viidi aastatel 2001–2002 läbi Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse küsitlused põhikoolide raamatukogude seisukorra ja õpilaste lugemisvõimuste kohta, ERÜ kõnekoosolek "Lugemine lubatud"; projektile olid pühendatud nii 2002. aasta raamatukogupäevad kui ka ettelugemispäev, rahvusvaheline konverents põhikooliõpilaste lugemisprobleemidest "Kas sunnitud armastus?" jpm.

Hoolimata Eesti Õpilasmaalitsuste Liidu vähesest panusest ja valitsuse ning ministeeriumide leigest suhtumisest otsustati projekt hinnata kordaläinuks ehk hindega neli.

Kuigi projekt on lõppenud, ei tohi mingil juhul lõppeda rahva- ja kooliraamatukogude töö laste lugemisvõimuste avardamisel.

Projekti "Lugemine lubatud" lõpetamine 26.03.2003. Pildil esireas (vasakult) Kristel Murel ja Leili Oja Rapla Keskraamatukogust.

LASTE-KIRJANDUSE ÜMARLAUD

7. aprillil toimus 4. lastekirjanduse ümarlaud.

Arutleti teemal "Lastekirjanduse piirid". Püüti ühiselt leida vastust viimasel ajal korduvalt vaidlusi tekitanud küsimustele:

■ milliste tunnuste põhjal võib raamatut lugeda lastekirjandusse kuuluvaks?

■ kas iga laste- või noorsooraamatuna reklaamitud teos ikka õigustab seda nimetust?

■ millest lähtub lastekirjanduspreemiate määramisel Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali aastaauhindade žürii?

Koostati ettepanek Eesti Kultuurkapitali nõukogule moodustada lastekirjanduse aastapremia väljaandmiseks eraldi žürii.

Anu Kehman

ILONA MARTSON SAI MUHVI AUHINNA

Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuses tehti 5. mail toimunud tseremoonial teatavaks Muhvi auhinna laureaat.

Viimase kahe aasta parimaks lastekirjanduse probleemide valgustajaks Eesti trükiajakirjanduses tunnistati nimekas ajakirjanik, "Eesti Päevalehe" kultuuritoimetuse juhataja **Ilona Martson**.

ELTK annab Muhvi auhinna välja iga kahe aasta tagant. Auhind koosneb kahest osast – laste valmistatud päris ehtsast Muhvist (mille auhinnasaaja ise võib välja valida) ja rahalisest preemiast (3000 krooni).

Seekord oli vaatluse all paarsada 2001.–2002. aastal ilmunud lastekirjanduse ja laste lugemise teemalist probleemartiklit, ülevaadet ja arvustust ligi 50 autorilt. Hinnati kirjutiste aktuaalsust, originaalsust ja asjatundlikkust.

Auhinnaväärilisi autoreid oli rohkem kui üks. Jätkuvalt viljakas ja asjatundlik kirjutaja on **Krista Kumberg**, vaimukuse ning oma seisukohtade julge väljendamisega paistab silma **Jaak Urmet**, heal tasemel akadeemilist stiili

"Eesti Päevalehe" kultuuritoimetuse juhataja Ilona Martson

viljeleb **Reet Krusten**. Sisukaid kirjatöid on ilmunud **Jaanika Palmilt**, **Anu Möttuselt**, **Mare Mürsepalt**, **Neeme Korvilt**, **Andrus Kivirähkilt**, **Linda Järvelt**, **Rein Veidemannilt** jpt.

Ilona Martson on juba aastaid ilmutanud stabiilset, mitmekülget ning väga asjatundlikku huvi lastekirjanduse ja laste lugemise problemaatika vastu. Tema rohkearvulised ülevaadet, arvamused, portreed ja arvustused paistavad silma keeletundlikkuse, tasakaalukuse ja oma seisukohtade veenva esitusega. Ilona Martson on professionaal, kelle sõnal on kaalu.

Trükiväljaannetest paistsid lastekirjanduse-teemaliste kirjutiste hulga ja tasemega silma "Postimees" ning "Eesti Päevaleht", laste lugemise probleeme on järjekindlalt kajastanud "Õpetajate Leht". Ajakirjadest väärivad märkimist "Hea Laps", "Looming" ning "Pere ja Kodu". Lastesõbraliku väljaande au-Muhvi pälvis seekord "Postimees".

Leida Olszak

Muhvi auhinna kohta leiab infot ka ELTK kodulehelt <http://www.eltk.ee>

ELU TÄIS ON MUINASJUTTE

Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus käivitas 2. aprillist eelkooliealistele lastele suunatud projekti "Elu täis on muinasjutte".

Projekti idee on, et asjast huvitatud täiskasvanud loeksid väikelastele muinasjutte või jutustaksid lugusid. Paljud väikelapsed tunnevad puudust vanemate inimeste lähedusest. Emad-isad on tänapäeval sageli nii hõivatud, et neil ei jätku aega ega jõudu lapsele ette lugeda.

Ja nii jäävadki lapsed kergesti telesa teletähele, mis osalt täidab lapsehoidja rolli. Veidi vanemad lapsed mängivad päevad läbi arvutimänge ning nende keeleline areng pidurdub.

Projekti eesmärgid:

■ tekitada lapses huvi lugemise vastu juba enne, kui laps ise lugeda oskab;

■ mõjutada lapse keele arengut ja verbaalset suhtlust;

■ lähendada põlvkondi üksteisele;

■ tutvustada väikelastele raamatukogu.

Toimumise aeg ja osalejad:

■ Projekt algas rahvusvahelisel lasteraamatupäeval 2. aprillil.

■ Projekt kestab kolm aastat – 2. aprillist 2003 kuni 2. aprillini 2006.

■ Projektis osalevad raamatukoguhoidjad, pedagoogid, pensionärid jt. vabatahtlikud, kes on

huvitatud lastele suunatud heategevusest.

■ Juhib ja koordineerib ELTK koostöös Rahvusvahelise Noorsookirjanduse Nõukogu (IBBY) Eesti osakonnaga ning kohapeal rahvaraamatukogude lasteosakonnad.

Ettelugemiseks võiks kasutada kohalike raamatukogude, lasteaedade, kultuuriasutuste jm. sobivaid ruume. Raamatuid aitavad valida rahvaraamatukogude töötajad.

Eesti Lastekirjanduse Teabekeskusest on võimalik saada ettelugemiseks sobivate raamatute nimekirju. (Liivalaia 30, Tallinn, tel. 646 6559; www.eltk.ee)

FIRST COLUMN

About the Estonian Librarians' Association**Toomas Liivamägi 4**

The author regards the ELA as a mortar-like substance that should bind together the building of Estonian librarianship. The association should draw together the whole library and library-related community and carry relevant values and identity. The author is of the opinion that the extensive activities of the ELA should be reviewed; the work of some committees might be carried out at libraries. Focusing on a fewer goals and better national distribution of the ELA's tasks would contribute to the strengthening of the association's identity.

NATIONAL INFORMATION POLICY

Time and Byte**Priit Pirsko 5**

The article aims to consider strategic choices of the information society from the aspect of archiving – what should be taken into account, if the long-term preservation of digital information is the end. In the archival context, long-term preservation means preserving documents for at least 300–500 years. The preservation of a digital document is a dynamic process, because digital information becomes quickly outdated both physically (hardware) as well as logically (software). On the average, data carries should be innovated every five years. The choice of preservation strategies (and planning of financial resources for this) largely depends on the intensiveness and form of the use of digital records. Not everything, only valuable documents can be preserved, providing them also a context, i.e. linking them with other documents.

Information Specialists in the Knowledge-based Society**Elviine Uverskaya 8**

The amount of information available via the Internet grows at accelerating rate and research has proved that only information professionals – librarians and information specialists – are capable of effective information search on the Internet. In other countries a general practice is to employ information professionals among libraries', archives', information centres' and other organisations' staff. Those specialists hold the position of an information consultant, a reference librarian, an information officer, a knowledge manager, etc.

RESEARCH LIBRARIES

Wireless Internet at Tartu University Library**Kalju Kill Kask 11**

Up to present, Tartu University Library has been providing a service of connecting the computer to the Internet in thirty bays. Hereby, users can use the computer only in the bay, because they need wired Internet connection and an accession agreement. However, the number of laptop or palmtop computer users is increasing, who also want Internet connection.

In the beginning of this year, a WiFi access point was installed at the Study Literature Reading Room

of Tartu University Library. Via WiFi a user accesses the computer network of Tartu University Library and all scientific information databases available at the University of Tartu and its library. The service is free of charge for the library's users.

The Estonian Academic Library Subordinated to Tallinn Pedagogical University**Anne Valmas 12**

The Library of Estonian academy of Sciences was founded in 1946 and developed into a high-level universal research library. In 1994 the Academy of Sciences was restored as an academy of individual persons. Since then, the Ministry of Culture and Education financed the library. When the two administrative areas were separated and the ministry was divided into two, the library was subordinated to the Ministry of Culture. Since January 2001, after the adjustment of Estonian libraries development trends, the Ministry of Education started to administer the library, envisaging the uniting of the Academic Library with Tallinn Pedagogical University and the integration of the library into the Estonian research library network supported by universities. Relevant agreement between the Ministry of Education and Tallinn Pedagogical University was signed in April 2003.

PUBLIC LIBRARIES

A Festive Event of Jõgeva Municipal Library**Sirje Narits 13**

On 15th of March, Jõgeva Municipal Library celebrated the 90th anniversary of its activities. The primary task of its predecessor, the library of Jõgeva Adult Education Society, established in 1913, was to raise the people's educational level by providing access to valuable literature. In 1996 the municipal library moved to a new building, where in 1999 a Public Internet Access Point and 2001 on the first floor a reading room was opened.

Härma Library – 100**Tiina Kohver 15**

On 25th of April, ahundred years passed from the establishment of a library at Kõrveküla School. The article provides interesting facts from the library's history and an overview of its present day. The former Kõrveküla, now Härma library is a public library by its status, however, also fulfilling the tasks of a school library (provides study literature).

INTERVIEW

The Mental Attitude of a Library Should Be Cherished as the Apple of One's Eye: an Interview with Ivi Eenmaa**Maire Liivamets 18**

A conversation about life, libraries and librarians with a former Director General of the National Library of Estonia, Mayoress of Tallinn and MP, who in 2003 was merited with the 4th Class of the Order of the White Star, an Estonian state decoration, for developing the National Library.

RECENT LITERATURE ON LIBRARIANSHIP 21

DEVELOPMENT ACTIVITIES

International Standard Bibliographic Description (ISBD) in the Estonian Language**Janne Andresoo 25**

By the end of the recent year the first instalment of the ISBD translated into Estonian, was published. The article gives an overview of the history and of the future plans of implementing standard bibliographic description in Estonia.

A New Digital Guidelines Manual **Krista Talvi 26**
An EU public libraries project PULMAN (www.pulmanweb.org) ended. The project enhanced Estonian libraries, museums and archives cooperation relations. The PULMAN DGM, drawn up in the course of the project, has been translated into Estonian. The DGM introduces public libraries' practices and services across the Europe as well as public libraries' cooperation possibilities with museums and archives. The Estonian version of the DGM can be accessed on the Web at the following address: www.nlib.ee/rkogud/pulman

THE ANSWER PLACE

27

A Professor at the Information Sciences Department of Tallinn Pedagogical University **Aira Lepik**, Head of the Public Relations Department of the National Library of Estonia **Urve Pals**, and Director of the Estonian Children's Literature Information Centre **Anne Rande** ponder upon the importance of the Estonian library journal *Raamatukogu*.

BOOK HISTORY

The Story of the Loan Library of Metsiku Village**Helle Rimmelt 28**

At the end of 2002 the National Library of Estonia exhibited the collection of the loan library of Metsiku village, presently included in the archival collection of the National Library. Books, documents and photos were displayed. The article describes the history and more interesting publications of the loan library.

ESTONIAN HISTORY OF IDEAS

A Journey with a Translator **Anu Saluäär 31**

A review of Henno Rajandi's book *Tõlkija teekond* (The Journey of a Translator) compiled by Marek Tamm and published in the series *Eesti mõttelugu* (Estonian History of Ideas) in 2002. It is a collection of Rajandi's original writings about the American, English and French literature, also including his press articles on translation and philology in general.

CRITICAL REVIEW

The Touch of Ivanov **Maimu Berg 33**

A critical review of a collection *Puudutus* (The Touch), compiled and published by the Tartu University Library (compiled by Kristina Pai; published in Tartu 2002, 181 pages). The collection includes 17 texts of fiction that more or less touch upon libraries.

Some Notes on Bibliography

Küllü Kaunissaar 34

A critical review of a bibliography *Eestikeelne ajakirjandus 1766-1940 I-II* (The Estonian-language periodicals 1766-1940. Part I-II), compiled by Endel Annus and Tiina Loogväli, and published by the Estonian Academic Library in 2002.

FRIEDRICH REINHOLD KREUTZWALD – 200 Kreutzwald's Manuscripts in the Estonian Cultural History Archive**Kristi Metste 37**

For decades the Estonian Literary Museum has been a research centre of Kreutzwald thanks to competently acquired and carefully preserved manuscript collection and books. Kreutzwald's manuscripts are preserved in the museum's Cultural History Archive. The archive has received a major part of the materials with historic collections; some of them have been acquired later in the course of preparing publications of Kreutzwald's correspondence, etc.

ESTONIAN LIBRARIANS' ASSOCIATION

About a School Librarians' Information Day**Vaike Mändmaa 38**

An overview a School Librarians' Information Day *Childrens' Literature at the School Library – The Literature Supporting Curricula*, held on 2nd of April. The definition of children's literature, reading guidance provided by school teachers, treating of literary works in full text in the literature class, etc. were discussed.

NEWS

Project Reading Permitted Ended **Anu Kehman 40**

On 26 March 2003 conclusions were made of a project *Reading Permitted* initiated in 2000, envisaging measures on many levels for bettering children's reading possibilities in Estonia. In spite of a minor contribution by the Estonian School Students' Councils' Union and the Government's and ministries' lack of interest, a decision was made to consider the project a success.

Handing over the Muhv Prize **Leida Olszak 41**

On 5th of May, the *Muhv* Prize was nominated at the Estonian Children's Literature Information Centre. The best promoter of children's literature issues in the Estonian printed press 2001-2002 was announced the Head of Culture Editor's Office of an Estonian daily newspaper *Eesti Päevaleht* **Ilona Martson**. The honorary *Muhv* for being the most children-friendly publication went to a daily newspaper *Postimees*.

Life is Full of Fairy Tales **41**

The Estonian Children's Literature Information Centre initiated a pre-school children orientated project *Life is Full of Fairy Tales*.

Rk

